יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד!

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

היינט 16 זייטען

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 92 | Łódź, Piątek, 21 kwietnia 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ״ה ניסן תרצ״ג | № 92

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

שבת, ג' חוה״מ פסח, דעם 15 אפריל ה. י. איז געשטארבען אין ווארשא מיין ליבער מאן, מיין טייערער פאטער, ברודער און שוואגער

נ״ע יעקב זאב גרינבוים

געוואוינט אלעע 1־טער מאי 53

די לויה איז פארגעקומען אין ווארשא, זונטאג, דעם 16 אפריל 1933, וועגען וואס עס זענען מודיע אין גרוים צער

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

2084

די פערוואלטונג פון צענטר, סוחרים־ און פאבריקאנטען־פערבאנד (פיעטריקאווער 10)

דריקט אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל דער שווערגעטראפענער פאמיליע קאלמאנאוויטש, צוליב'ן טויט פון אונזער לאנג־יעהריגען פערוואלטונגס־מיטגליד, סקארבניק אין דער רעוו.־קאמיסיע

נ״ע סאלאמאן קאלמאנאוויטש

און פאדערט אויף אלע מיטגלידער צו קומען צו דער לויה, וועלכע קומט פאר היינט, פרייטאג, 1 א זייגער בייטאג פון טהרה־הויז, כדי אבצוגעבען דעם נפטר דעם לעצטען כבוד.

די פערוואלטונג.

2083

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער שווערגעטראפענער

פאמיליע גרינבוים

צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעס־ליכען מאן און פאטער

נ״ע יעקב זאב גרינבוים

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבילי ציון וירושלים.

יעקב דיאמענט און פאמיליע.

טיף געריהרט און ערשיטערט זענען מיר גע־ווארען צוליב'ן טויט פון אונזער ג' עהרען־פרעזעס און גרינדער פון פעראיין „משמרת החולים" ווי אויך פון דער גמילת־חסד־קאסע ביים פעראיין משמרת החולים

ר' אברהם דרעוונאווסקי ע״ה

וועלכער איז צו קבורה געקומען דעם 2־טען טאג פסח אז מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דער פאמיליע דרעוונאווסקי. זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון פעראיין „משמרת החולים"

די פערוואלטונג פון דער גמילת־חסדים־קאסע

ביי דעם פעראיין „משמרת החולים"

ליმאנאווסקיעגא 6.

2046

„שיר" „שיר"

לאדזער יודישער מוזיק־פעראיין „שיר"

זאל פילהארמאניע נארוטאוויטשא 20

דינסטאג, דעם 25 אפריל 1933, 8.45 אוו. קומט פאר

א גרויסער קאנצערט

אין פראגראם: ג. פ. הענדעל

„יהודה המכבי"

אראטאריום אין 3 טיילען

אויסגעפיהרט דורכ'ן „שיר"־כאר, קנאבען־כאר פון דער גרויסער סינאגאגע, לאדזער פילהארמאנישען ארקעסטער און סאליסטען: פרל. ס. הראפיוניק (סאפראן) ה. זשעבראווסקא (אלט), אויבערקאנטאר פון ווארש. טלאמאצקער סינאגאגע

משה קוסעוויצקי (טענאר)

און י. ריאזאנצעוו (באס).

דירעקציע: פראפ. י. פיווישיס || ביים קלאוויר: פ־ל. אדא סוראוויטש

בילעטען פון 1 ז'. ביז 4.90 צו בעקומען אין קאסע פון פילה'

„שיר" „שיר"

צו אלע הויזבעזיצער,

מיטגלידער פון דער לאדזער קרעדיט־געזעלשאפט

(TOWARZYSTWO KREDYTOWE)

מיר דערמאהנען. אז עס איז נאך געבליבען איינציגע טעג אין משך פון דער דאזיגער צייט קען מען נאך ארויסנעהמען לעגיטימאציעס, אהן וועלכע ס'וועט נישט מעגליך זיין אנטייל־צונעהמען אין דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון דער קרעדיט־געזעלשאפט, וואס קומט פאר דעם 26/4 ד. י., 6.30 נאכמ.

פראגען, וועלכע וועלען בעהאנדעלט ווערען אויף דער איצטיגער אלגעמיינער פערזאמלונג, דעצידירען וועגען אייערע וויכטיגסטע לעבענס־אינטערעסען.

ווער עס קומט נישט צו דער אלגעמיינער פערזאמלונג בעגעהט א פערראט געגען זיך זעלבסט און לגבי זיין פאמיליע.

נעהמט מיט אייערע פאטאגראפיעס און נעהמט ארויס מאסענווייז די לעגיטימאציעס. ערפילט אייער פליכט!

קאמיטעט פאר די ענינים פון לאדזער קרעדיט־פעראיין ביים צענטר. הויז־בעזיצער־פאריין אין לאדז, פעטריק.46.

2024

דאס בעוואוסטע

טוך און קארט־געשעפט פון

J. MILGROM i S-ka

Łódź, OGRODOWA 1, tel. 242-52

עמפפעהלט צו דעם בעפארשטעהענדען פריהלינג־ און זומער־סעזאן דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל פון ערשטקלאסיגע

מענער־ און דאמען־סחורות

די נייעסטע מוסטערן פון ביליצער, טאמאשאווער א. א. סוחרות.

די פרייזען שטרענג צוגעפאסט צו דער איצטיגער צייט.

פינקטליכע און רעעלע בעהאנדלונג!

הורט און דעטייל! געדענקט די אדרעס! הורט און דעטייל!

---

23 קומט און איהר וועט זיך איבערצייגען! 23

אז אמבעסטען און אמביליגסטען

קויפט זיך צום בעפארשטעהענדען פריהלינג־ און זומער־סעזאן

די נייעסטע הערען־ און דאמען־שטאפען

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער סחורות

נאר אין דעם בעוואוסטען טוך־ און קארט־געשעפט פון

M. TAZBIR

לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראם

לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39, פראנט, 2. שטאק

הורט און דעטייל! רעעלע בעהאנדלונג!

געדענקט דעם אדרעס!

23 23

אלע דארפען וויסען!

צום זומער סעזאן בעקומט איהר

רעשטען

פון די בעסטע קוואליטעטען ביליצער, טאמאשא־ווער און אנדערע נייעסט - מאדערנסטע מוסטערן פון הערען־ און דאמען־שטאפען

פאר מענער		פאר דאמען
אויף אנצוגער, אויף פאלטענס	מיט 30% בילליגער	אויף פאלטענס, אויף קאסטיומען
געדענקט דעם אדרעס	קומט און איבערצייגט אייך!	נאר ביי

R. SZCZĘŚLIWY

5 באוואמיעסקא 5, פראנט, 2. שטאק.

שפארען געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה

צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„בארווין"

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש־ווייך

ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען

ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

די לייטונג

פון די ערשטע אָרטאָדאָקסישע לערן- און ערציהונגס-אַנשטאַלטען

„דרכי נעם“

פון גרשון אלי' ליסס אין לאָדז

ערשטער „דרכי נעם“ קילינסקיעגאָ 50 טעל. 215-26

צווייטער „דרכי נעם“ אַל. 1 מאַי 20 טעל. 200-43

מאַכט בעקאַנט, אַז לויט פאָראָרדנונג פון דער שול-מאַכט, דאַרפען די איינשרייבונגען פון תלמידים צום נייעם שול-יאָהר — הן נייע הן אַלטע תלמידים, — פאָרקומען ביז דעם 1 מאַי ה. י.

אין הסכם מיט'ן דערמאָנטען ווערען שוין פון איצט אָן אָנגענומען איינשרייבונגען פון תלמידים צום נייעם שול-יאָהר אין אונזערע

פערגרעסערטע לערן-אַנשטאַלטען און גן-ילדים'ס.

מיר האָבען אויך בעשלאָסען, צוליב דער שווערער צייט, צום נייעם שול-יאָהר אין די נידריגע קלאַסען

די פרייזן פון שכר-למוד צו ערמעסיגען.

בעזונדער בכדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטע יידישע מאַסען אין אונזער שטאָט צו לאָזען לערנען זייערע קינדער אין אונזערע

מוסטערהאַפטע גן-ילדים'ס,

וועלכע שטעהען אונטער דער לייטונג פון ערשטראַנגיגע פאַכמענער-פעדאַגאָגען, — האָבען מיר רעדוצירט דעם פרייז

אין גן-ילדים אויף 150 זלאָטים אַ יאָהר

אויך זענען מיר מיט גרויס פרייד מודיע די ג' עלטערן, אַז דער „דרכי נעם“, קילינסקיעגאָ 50 איז געוואָרען פערגרעסערט מיט אַן ערשטקלאַסיג קאָמפאָרט-איינגעריכטעטען

פראָנט-לאָקאַל אויף דעם 1. שטאָק.

עס ווערט איצט אויך פערגרעסערט און פער-ברייטערט

די מתיבתא לתלמוד והוראה

ביי דער מיטווירקונג פון בעוואוסטע בעלי הוראה. גלייכצייטיג זענען מיר מודיע, אַז די קאָנצעס-יאָנירטע

8-קלאַסיגע גימנאַזיאַל-קורסען

ווערען איצט רעאָרגאַניזירט און דער פּראָגראַם בערייכערט מיט אַ פערברייטערטען דורכ'ן קוראַטאָריום בעשטעטיגטען

האַנדעלס-פּראָגראַם

איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען טעגליך פון 1–9 און פון 4–7 און צו די 8-קלאַסיגע גימנאַזיאַל-קורסען טעגליך פון 4–8 אָוונט.

די איינטריט-עקזאַמענס הויבען זיך אָן כ"ז אייר (23 מאַי ה. י.)

מיר זענען אויך מודיע, אַז צו די קומענדיגע זומער-פעריען ווערט רעאָרגאַניזירט און בעניי אין אַ פּרעכטיג שעהנער געזונדער וואַלד-געגענד

איז נאָווי-אָטוואָצק די זומער-קאָלאָניע ביים „דרכי-נעם“.

די לייטונג.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט דער ג' קונדשאַפט, אַז די

זייף-פאַבריק פון I. D. Zelechowski w Łowiczu

וואָס עקזיסטירט זייט 1862 י. געפינט זיך איצט אונטער דער פירמע

Żelechowski i Czerniłowski

Sp. z ogr. odp.

זי האָט ערעפענט אין לאָדז, אַלטשטאַט 15, לינקע אָפיצינע פּאַרטער, אַ קאָנסיגנאַציאָנס-לאַגער, וואָס איז פערזעהן מיט אַלע סאָרטען זייף צו קאָנקורענץ-פרייזען.

מיר בעטען צו בעזוכען אונזער לאַגער, כדי זיך צו איבערצייגען אין דער גוטסקייט און ביליגקייט פון אונזערע אויסאַרבייטונגען.

מיט אַכטונג **Żelechowski i Czerniłowski**

Sp. z ogr. odp. 964

דרינגע

ארץ-ישראל-עקסקורסיע

פון דער ציוו. אָרגאַניזאַציע פאָהרט אָב ד. 9-טען מאַי
אינפאָרמאַציעס אין ציוניסטישען ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29
לעצטער טערמין פון איינשרייבונגען דעם 25 אַפּריל 1933.

ייז כשר!

ביליגער צענביק

פון דער בעוואוסטער וויין- און מעהד-פאַבריק

פירמע „פראָגרעס“

נומער אָדער Nr.	קוואַרט 0.9	באַט-שאַנקע 0.6	האַלבע באַטשאַנק. 0.3	פירטעל ליטער 0.25	0.1
רייגער זיס ראָדז. וויין	1.90	1.35	–	0.55	0.25
אַלט מאַרקאַ	2.00	1.45	–	0.65	0.30
Nr. 6	2.25	1.60	0.85	0.70	0.35
Nr. 7	2.55	1.80	0.95	0.80	–
Nr. 8	2.80	2.00	1.05	–	–

אַלע אַנדערע סאָרטען ווייגען זענען בעדייטענד רעדוצירט געוואָרען. צוליב דער בעקוועמליכקייט פון אונזערע ג' קונד-שאַפט פון גרינעם מאַרק בעקומט מען אונזערע וויינען ביי ה' פולווערמאַכער, גרינער מאַרק 6 טעלעפאָן 150-78.

מיט אַכטונג

וויין- און מעהד-פאַבריק

אַלטער מאַרק 2, טעל. 184-82.

הורט-פערקויף נאָר אין פאַבריק אַלטער מאַרק 2
איינצעל-פערקויף נאָר אין פראָנט-געוועלב אַלטער מאַרק 1.

1-טע בעמערקונג: פירמאַ פירט ליטערדיגע פלעשלעך ווערט צודיקגעצאָהלט 5 גר., באַטשענקעס און קוואַרטען פלאַשען צו 10 גר.
2-טע בעמערקונג: סטעמפעל-מאַרקען, וועקסלען און פּאָסט-מאַרקען, ווערט פערקויפט צו נאָמינאַל-פרייזען. 1794

נייע קוראַציע-מעטאָדע

איז אָנערקענט דורך די בעדייטענדסטע דאָקטוירים און ווערט בענוצט אין דער פּראַקטיק דאָס איז

א היימישע קוראַציע

מיט דער הילף פון געוואוקסען, וואָס די וואָילטע-טיגע מוטער-נאַטור האָט בעשאַפען, גיבענדיג איהר אַ גרויסע הייל קראַפט. די היילונגס קראַפט

קנאָבעל

איז איבעראַל בעוואוסט. די אונטערזוכונגען און ער-פאַהרונגען האָבען דערוויזן, אַז ביי אַ הויכען דרוק אין מאַנכע ערשיינונגען פון סקלעראָזע ביי ליידען פון אַאָרטע, אין שווערע פאַלען פון אַנעמיע, בראָנכיט, אַסטמע, ביי שווינדזוכט פון לונגען, לעבער-קראַנקהייטען, דאָס פעה-לען פון אַפּעטיט, אין פאַלען פון שלעכטע פערדייען, ביי וועהטאָג

SULFALLIN

(אַרויסציהען דעם קנאָבעל אין פיגולקעס)

האָט זיך אַרויסגעוויזן אַלס בעפרייאונגס-מיטעל. פערלאַנגט נור זאָפאָרט

אַנ'אומזיסטע

בעשרייבונג פון דער נייער קוראַציע-מעטאָדע.
עס איז גענוג אַרויסצושיקען אַ קאַרטע אויף דעם אונטען אָנגעוויזענעם אדרעס:

Pannonia — Apotheke, Budapest, 72
4402 Postfach 83. Abt. S. 8.

Dr. med.

HALTRECHT

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט-און געשלעכטס-קראַנקהייטען

פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21

נעמט אָן פון 8 ביז 11 פריה, פון 1—2 מיטאָג און פון 5—9 אָוונט. זונטאָג פון 10—1 ביטאָג

אַלע אַרט אַנאַליזען.
פאַר אַרבייטסלאָזע לעטשניצע-פרייזן

DR. MED.

M. Glazer

הויט און ווענערישע קראַנקהייטען
וואוינט יעצט אויף

ZACHODNIA 64

Telefon 185-49

נעהמט אָן פון 12 ביז 2 און פון 7 ביז 8.30 אָוונד. 1697
זונטאָג און פייערטאָג פון 10 ביז 12 מיטאָג

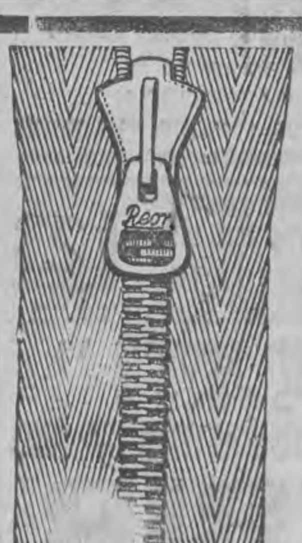

וויכטיג נייעס

פאַר סוויטער- און טריקאָטאַזש-פאַבריקאַנטען!

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז צום סעזאָן איז מיין הורט-גאַלאַנטעריע-געשעפט פערזעהן מיט אַ גרויסן אויסוואַל פון די בעסטע

„STAG“ און „REOR“
רייז-פערשלוסען

צו אויסערסט ביליגע פרייזן.

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג

H. APFELBAUM

Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

צום פריהלינג

בעזאָרגט אייך מיט גוטע און ביליגע

שיך

דאַמען-
הערען-
און קינדער-

פון דער בעסטער קוואַליטעט פון דער פירמע

A. Ogórek, Zawadzka 11

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט טייל איך מיט דער ג' קונדשאַפט, אַז דער ערשטקלאַסיגער

הערן-שניידער-אַטעליר
מ. ד. קוטשינסקי

פריער זגערזשער 15 האָט זיך איבערגעטראָגן אויף

28 זאַוואַדזקאַ 28 פראָנט 1-טער שטאָק

איך נעהם אָן בעשטעלונגען צום פריהלינג- און זומער-סעזאָן לויט די לעצטע אויסלענדישע מאָדעלען. רעעלע בעהאַנדלונג! פּינקטליכע אויספיהרונג! מעסיגע פרייזען! און כ'בעט די ג' קונדשאַפט מיך אויך ווייטער צו בעזוכען.

מיט אַכטונג

M. D. Kuczyński
28 Zawadzka 28.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז איך נעהם אָן בעשטעלטע אַרבייט. אַ ערשטקלאַסיגע אַרבייט מיט צודאַטען פאַר

45 זל. אַנ'אַנצוג

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג

מענער-שניידער אַטעליר

א. ה. לעווינאָוויטש

פּילסודסקיעגאָ 50 אין הויף
רעכטע אָפיצ, 2-טער איינגאַנג 1-טער שט.

עס ווערט געזוכט
אַנ'ערשטקלאַסיגע

קעכין

וועלכע איז בעקאַנט אין דער „יאַרסקע קוך“ זיך צו מעלדען „קאַפע אַטלאַנטיק“ פּיעטריקאָווער 48. 2066

ענטשולדיגונג.

דערמיט ענטשולדיג איך זיך פאַר דער פאַך-קאָמיסיע אַלטוואַרג-שוסטער ביים סאַז. האַנדווערקער-פעראיין פאַר מיין נישט-טאַקטישען אַרויסטריט געגען איהר אויף אַ זיצונג. יואל פאַרצעוויטש
2062 אַלטער מאַרק 10.

ישיבה „תורת-חיים“

פאַר קינדער, וואָס לערנען אין פאָלקסשולען מעלדעט, אַז ס'ווערען אָנגענומען קינדער פון יעדער עלטער צו לערנען אַלע למודי קודש: עברי, חומש, רש"י נ"ך, משניות גמרא, תוספות, העברעאיש און יודיש. נייע תלמידים ווערען איינגעשרי-בען טעגליך פון 10 פריה ביז 7 אָוונד.

21 זגערזשער 21

לינקע אָפיצינע—לעצטער איינגאַנג — 1 שטאָק.

Dr.

Wajnberg

ספּעציאַליסט פון לונגען- האַרץ- און סקלעראָז-קראַנקהייטען

ציגעל-גאַס 11, טעל. 126-02

נעמט אָן פון 9–10 פריה, 3–4 און 8–9 וו.

Dr. med. J. SCHORR

פון **IWONICZ**

ספּעציאַליסט

פאַר האַרץ און סקלעראָזע-קראַנקהייטען

וואוינט יעצט אין לאָדז

גדאַנסקאַ 11 טעל. 226-85

נעמט אָן טעגליך פון 4–6 נאָכמיטאָג.

אַכטונג, מוזיק-ליבהאָבער!

דער בעקאַנטער מוזיקער י. טויבע נעמט אָן לעקציעס אויף פידעל, קלאַ-וויר און מאַנדאָלין מיט אַ געקירצטער מעטאָדע. — פאָרטשריט געזיכערט!

מיט אַכטונג

י. טויבע, אַל. 1 מאַי 18

געדענקט דעם אדרעס!

די נאָהענטסטע

עקסקורסיע קיין ארץ-ישראל

אין אָנהויב מאַי.

אינפאָרמאַציעס ערטיילט „למען ארץ-ישראל“ שרודמיעסקאַ 3, טעל. 193-42 טעגליך פון 1–10 און פון 4–7 אָוונד.

ס'איז געבליבען אַ קליינע צאָהל פּלעצער. ס'ווערט אויך ערלעדיגט באַגאַזש-נענדונגען דירעקט קיין ארץ-ישראל. 2087

פאַר

גאָלד, בריליאַנטען, בייזשוטעריע

און לאָמבאַרד-קוויטעס
צאָהלט די העכסטע פרייזען

אליעזר פיאַלקאַ

פּיעטריקאָווער 7.

מאַגענליידנדע

ראַבאַרבער-וויין

פאַר

אין פּרימאַ-קוואַליטעט
צו ביליגע פרייזען

צו בעקומען אין ווייןהאַנדלונג פון

E. SZYKIER

Północna 1, tel. 107-84.

אויגען - קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פּיעטריקאָווער 90, טעלעפ. 221-72

נעהמט אָן שטענדיגע אויגען-קראַנקע (צוועק אָפּעראַציע א. ז. וו.), ווי אויך אַמבולאַטאָרישעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אָוונד.

כירורגישער קאַבינעט

Dr. Szreiber

איז געווען איבערגעטראָגן אויף

Narutowicza № 9

tel. 122-95.

אָפּעראַציעס, אָפּעראַציעס, העמעז ושילטקרם אז"ג היילאַנשטאַלט-פרייזע.

א דאלאר — 7 זל. 80 גראשען

רוזוועלט זאל בעקומען דיקטאטארישע פולמאכטען אין פינאנץ-ענינים

וואַרשאַ, 20 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) דאָס שנעלע פאַלען פון דאלאר האָט געמאַכט אַ געוואַלדיגען רושם. היינט האָט זיך די בערזע אינגאַנצען אָפּגעהאַלטען פון דאלאר-טראַנזאַקציעס. באַנק-פּאָלסקי האָט האַלב ט׳ף אינ-דערפריה געצאָהלט 8.25, 11 אַ זייגער שוין בלויז 8 זל.

וואַשינגטאָן, 20 (ספּ. טעל.)

דער פינאַנץ-מיניסטער וואודין האָט אָנער-קענט, אַז דער פעראַבאָט אַרויסצופיהרען גאָלד, איז פּונקט אַזוי גוט ווי אַמעריקא וואָלט אָפּגעשטעלט פון גאָלד-פּאַריטעט.

העכסטוואַהרשיינליך וועט דער קאָנגרעס מאָר-גען בעשליסען צו געבען רוזוועלטען דיקטאַטאָרישע מאַכט אין פינאַנץ-פראַגען. אַמעריקע זאָל גיהן אויפ׳ן וועג פון אינפלאַציע.

לאָנדאָן, 20 (ספּ. טעל.)

אין ענגלאַנד האַלט מען, אַז רוזוועלט האָט בכיוון געוואָרפען דעם קורס פון דאלאר ערב מאַק-דאָנאַלדס קומען קיין אַמעריקע, כדי צו צווינגען ענגלאַנד צוריקצוקעהרען צום גאָלד-פּאַריטעט.

וואַרשאַ, 20 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) נאָך בעקומענע דעפּעשעס פון פּאַריז ווינען דער לאַגע פון דאלאר, האָבען די וואַר-שאווער בענק האַלב 12 פאַרמיטאָג געצאָהלט בלויז 7.80 פאַר אַ דאָלאַר.

וואַשינגטאָן, 20 (ספּ. טעל.)

לויט אינפאָרמאַציעס פון אָפיציעלע קרייזען וועט אַמעריקע אָננעהמען איינצאָהלונגען אויפ׳ן חשבון פון די מלחמה-חובות אין זילבער, אנשטאָט גאָלד.

ניו-יאָרק, 20 (ספּ. טעל.)

דער פינאַנץ-מיניסטער האָט אין סענאַט אַריינ-געטראָגען אַ פּראָיעקט פון אַ געזעץ צו העכערען די עמיסיע פון באַנקנאָטען מיט 8 מיליאַרד דאָלאַר. ווייטער איז אַריינגעטראָגען געוואָרען אַ פּראָיעקט אַראָפּצוגיין מיט 43 פּראָצענט די צאָהל ריינע גאָלד, וואָס געפינט זיך אין די דאלאר-מטבעות.

Pracujesz na lądzie — odpoczywaj na morzu.

LETNIE WYCIECZKI MORSKIE

Anglji, Szkocji, Irlandji, Francji, Belgji, Holandji, Danji, Norwegji i Szwecji

w lipcu i sierpniu 1933 r.

Ceny biletów od 100.— zł.

Informacje i sprzedaż biletów w biurach

LINJI GDYNIA-AMERYKA

w Warszawie — Marszałkowska 116
w Gdyni — ul. Waszyngtona
we Lwowie — ul. Na Błonie 2
w Krakowie — ul. Lubicz 3
w Rzeszowie — ul. Grottgera 1004
oraz w biurach podróży.

Bez paszportów zagranicznych i wiz.

אפרופען די וועלט-אלימפיאדע פון דייטשלאנד

ווענדונג פון נאצ. יוד. קאמיטעט צו דעם אלימפיאדע-קאמיטעט

ניו-יאָרק, 20 (י.ט.אַ. טעלעגראַפיש)

דער יודישער נאציאָנאַלער קאָמיטעט האָט זיך געווענדעט צום אָלימפּיאַדע-קאָמיטעט, אז אויב די יודען-פערפאָלגונגען אין דייטשלאנד וועלען נישט אָפּגעשטעלט ווערען, זאָל די וועלט-אָלימ-פּיאדע נישט פאָרקומען אין דייטשלאנד.

קרעם „COLIBRI“ פלעגט און מאַכט דעליקאַט די הויט.

פּאַסטאַ, עליקסיר, פּראָשעק צו די ציינער „MENTA“

קעלנישע און בלומען-וואַסער, בירקען-וואַסער צו פלעגען די האָר, טואַלעט-זייפען און פּערפומען

פון דער פּערפומעריע-פאַבריק אינה.: הערמאַן לאַנדע א.פ. „Dralle“ w Warszawie

גרויסע אנטי-היטלער-דעמאנסטראציע

וועט פארקומען אין אמעריקא דעם 10 מאי

ניו-יאָרק, 20 (ספּ. טעל.) אין האָטעל פּענסילוואַניע איז פאָרגעקומען אַ פאַרזאַמלונג פון 1000 דעלעגאַטען. וועלכע האָבען רעפּרעזענטירט 600 יודישע אָרגאַניזאַציעס. ס׳איז בעשלאָסען גע-וואָרען דעם 10 מאַי איינצואָרדנען אין ניו-יאָרק א גרויסע פּראָטעסט-דעמאָנסטראַציע געגען די היט-לערישע געוואַלדטאַטען. דער 10 מאַי איז בע-שטימט געוואָרען צוליב דעם, ווייל אין דעם טאָג זאָלען די היטלעריסטען פערברענען די ביכער פון די יודישע אויטאָרען. דער פּרעזעס פון פער-באַנד פון די יודישע פעדעראַציעס ווינטער האָט געהאַלטען א רעדע דורך ראַדיאָ, אין וועלכער ער האָט געדאַנקט דער פּוילישער רעגירונג פאַר שיצען איהרע יודישע בירגער אין דייטשלאַנד.

50 יודישע הייזער, שוהל און ספרי תורות אוועק מיט׳ן רויך

גרויסע שרפה איז א יודיש שטעטעל

קעלץ, 20 (יט״א טעלעפאָניש)

אין שטעטעל קשענזשא וויעלקי איז אויסגעבראָ-כען א גרויסע שרפה. 50 יודישע הייזער זענען אוועק מיט׳ן רויך. אויך די שוהל מיט די ספרי-תורות איז פערברענט געוואָרען.

פערהאלטען 13 יוד. טוריסטען אין חיפה

ירושלים, 20 (יט״א טעלעגראַפיש) פון 80 יודישע טוריסטען, וואָס זענען אָנגעקומען קיין יפו, זענען 13 פערהאַלטען געוואָרען.

די אָפּטיילונג פון פּראַיי: פון פלעגער-הילף און מאַסאַזש אין לאָדז, אויף פּיעטריקאָווער 79 טעל. 221-55 עמפּפעהלט קוואַליפי-צירטע פלעגערינס און פלעגערס, מאַסאַזשיסטקעס און מאַסאַזשיסטען.

Dr. S. KANTOR

ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנקהייטען

וואוינט יעצט

Piotrkowska 90, tel. 129-45

נעהמט אָן פון 8—2 נאָכם. און 4 - 9 אָוענד, זונטאַג און יום-טוב פון 8—2 נאָכם.

כ׳מאַך בעקאַנט

מיינע געעהרטע קונדשאַפט, ווי אויך די אַלע, וועלכע מיין פירמע איז נאָך נישט בעקאַנט, אַז צו דעם קומענדיגען יום-טוב האָב איך פאַרגעבריינגט אַ גרויסען אויסוואַהל פון פערשידענע

דאַמען- און מענער-היטען

לויט די נייעסטע פאַסאָנען און מאָדערנסטע קאָלירען. גלייכצייטיג ווערט אָנגענומען צו איבערפאַסאָנירען דאַמען- און מענער-היטען פון גאָר אַלט אויף געצלייך נייע און אַלץ צו ביליגע פּרייזען. אדרעס:

„פערדער“

זגערסקאַ 20, לוטאָמיערסקאַ 2, און זגערסקאַ 7.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאָהר פּראַקטיק, ערטיילען פּויליש, יודיש, פראַנצויזיש, עספּעראַנטע, דייטש, בוכהאַלטעריע און מאַטעמאַטיק.

שוו. יאַקובא 12 רעכטע אָפיצינע, 1-טער שטאָק, וואוי-נונג 30, שיף.

ענדליך איז פערשוואונדען מיין פערעלטערטער אדמשיסק ווייל „Lebewohl“ איז אַנ׳אונגעוועהנליך מיטעל.

צו פעריאַגען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעקשנעס אוי׳ם דריקליך „LEBEWOHL“. אינלענדישע אויסאַרבייטונג.

דורך 24 שעה

גיט אָרויס די גאַרדעראָבע און וועש סאַמפּלעט אויסגעפּערטיגט

Pośpieszna Parowo-Elektryczna CHEMICZNA PRALNIA i FARBIARNIA

„Błyskawica“

Sp. z ogr. odp.

צענטראַל — 9 אַנראַדאָווא 9

פיליע — 44 פּיעטריקאָווער 44

נידריגסטע פּרייזען!

בעם: שניידער-רעפּעראַטורען אויפן אָרט

Lek. dent.

S. LIBERMAN

ליסטאָפּאַד 11, 46.

טעל. 172-06

נעהמט אָן פון 4—7 נאָכמיטאָג, פון 7—9 אָוענד —

זענען די פּרייזען בעדייטענד פערקלענערט.

שיטעלען

צו בעקומען

קערש, סקווערא 15

אוועק מיט אונזער פיינד!

קאַראַלוכען, פּרוסאַקעס און אַלערליי ווערים — דאָס זענען די פערשפּרייטער פון אַנשטעקונג און פערשידענע אַנ-שטעקענדע קראַנקהייטען.

מ׳דאַרף זיי גרינדליך פערניכטען מיט דער הילף פון ערפּאָלגרייכען און ראַדיקאַל מיטעל ווי עס איז

„FLURIN“

צו פערלאַנגען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעקשנעס. 1675

דראַט-צוימען

דראַט - פלעכטונגען און געוועבען צו זעהר פער-קלענערטע פּרייזען עמפּפעהלט די פירמע

RUDOLF JUNG

Łódź, Wólczańska 151, tel. 128-97.

געגרינדעט אין יאָהר 1894.

Dr. med.

H. SZUMACHER

הויט און ווענערישע קראַנקהייטען

פּיעטרקאָווער 56, טעל. 148-62

נעהמט אָן טעגליך פון $1^1/_2$—4 נ״מ און 6—9 אָוו. זונטאָג און אַנדערע חגאות פון 10 ביז 1 בייטאָג.

Dr. med.

Berman

צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07.

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען, מענער-שוועכע - בעהאַנד-לונג און סעקסועלע בעראַטונג.

נעמט אָן פון 8—11 פריה און 4—8 אָוענד, זונטאָג פון 9—1 בייטאָג.

פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. Trawiński

CHIRURG

przeprowadził się

na ul. Piotrkowską 116

tel. 215-86.

1938

Dr. med.

M. TAUBENHAUS

פרויען-קראַנקהייטען און אַקושעריע

זגערזשער 11, טעל. 246-09

נעהמט אָן פון 4—8 אָוענד. 1789

אויסשליסליכער פערקויף פון

זשאַרובקעס

פון דער אויבערשלעזישער פאַבריק

„HELIOS“

Łódź, Piotrkowska 51

telefon 242 62

Lek. dent.

L. GECOWOWA

נעהמט אָן זשעלאַזנאַ 3 1-טער שטאָק,

פראָנט טעל. 131-91 1909

פון 11—1 און פון 3—8 אָוענד.

(פריהער אין דער לעטשניצע „Wita“)

כירורגיש וועכנערין-קליניק

„SANATO“

S. Z O. O.

אַגראַדאָווא 10 טעל. 213-57.

1-טע און 2-טע קלאַס

געבורטען 11 קל. 175 זל.

! זעלטענע געלעגענהייט !

אַקליין דרוק-מאַשינדל (אַ באַסטאַנקע)

ביליג צו פערקויפען

פאָרמאַט 10 x 15

צו ערפאַהרען קילינסקיעגאָ 12 ביים מעכאַניק.

לעטשניצע

פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען און דענטיסטישער קאַבינעט

11 בזשעזשינער 11

טעלעפאָן 63=137

עס נעמען אָן דאָקטוירים ספּעציאַליסטען: שיפּמאַן, וואַלינסקי, שמיר-נעלד, קערשנער, שמער-לאָווסקי, סלאַבאַדסקי, זאַלצ-וואַסער, איציקזאָן, סראַ-סאָווסקי, יאַקובזאָן און דענטיסטין סטאַראַפּאָלסקאַ.

וויזיט 3 זל.

DR. MED.

Z. LEWINSON

כירורג

אָרדינאַטאָר פון שפּיטאָל אויף דרעוונאָווסקאַ נעהמט איצט אָן אויף

פּיעטריקאָווער 86, פראָנט 2. שטאָק

פון 3—5 נאָכם. 1780

לעטשניצע

זגערזשער 17

נעהמט אָן קראַנקע אין אַלע ספּעציאַליטעטען

פון 9 פריה ביז 7 אַ זייגער אָוונט.

וויזיט 3 זל.

זיכערע הילף און א רפואה!

אָהן אָפּעראַציע, אָהן בלוט, אָהן אַ מעסער און אָהן בלוט-פער-גיפטונג פאַר קראַנקע אויף ברוכען, פאַר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאַליקעס אין גוף, פאַר הויקערס און פיס.

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינ-קעל-ברוך ווערט גרויס אַזוי ווי אַ מענשען-קאָפּ, אָדער ווי אַ וואַסער-קאַן און עס פאַלט אַריין אין דעם פיס און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבליך. ספּעציעלע גומענע הייל-באַנדאַזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פּראָפעסאָרען מיט מיינע בעהאַנדלונג און פון דייטשען פּראָפעסאָר דאָקטאָר בראָכירעזיגד בע-זייטיגט זיכער דעם שווערסטען און פערעלטער-טען ברוך, אויף אַלע הויקערס, ליימונגען מיט הייל-גאָרסעטען און אַפּאַראַטען פאַר פערקרימטע פיס און פלאַט-פיס, ספּעציעלע איינלאַגען אין די שיך, קינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאָקען פאַר די גרעסטע קראַנקע אָדערן.

עמפּפאַנגט פון 9 פריה ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אָוענד.

אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, Wólczańska 10 ,tel. 221-77 front, parter.

בעמערקונג: דאָס פּערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס - פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד״ר באַראַנטש, פּראָפ. ד״ר י. מאַרישלער, פּראָפ. דר בר. קיעלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.

מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאַנקזאַגונג.

דערמיט דריק איך אויס הארציגסטען דאַנק דעם ה׳ ד״ר. י ראַפּאַפּאָרט, וואוינהאַפט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 פאַר בעפרייען מיך פון אַ שווערען ברוך, אויף וועלכען כ׳האָב אַזוי שטאַרק געליטען און כ׳בין 3 מאָל געווען אָפּערירט.

(—) K.Hartman,fabrykant, Łódź,ul.Franciszkańska 34

80 טויזענד ארבייטער און אינטעלעקטועלע

שמאכטעז אין די היטלעריסטישע קאנצענטראציאנס-לאגערן

אַלע ידיעות פון דייטשלאַנד ענטהאַלטען איין געשריי: דאָס לאַנד איז פארוואַנדעלט געוואָרען אין אַ גרויסער טורמע: פּראָוואָקאַציע, שטייט אויף דער טאָג-אָרדנונג, מענשען האָבען מורא פאַר די אייגענע שאָטענס, ס'איז געגוג אַרויסצורעדן אַ וואָרט, כּדי עמיץ זאָל עס אויפכאַפּען און איבער־געבען, וואו מען דאַרף און דאָן קומט באַלד די רעפּרעסיע. אַרעסטען הערען נישט אויף. די פער־פאָלגונגען נעהמען אַרום אַלע, וואָס האָבען נאָר מיט עפּעס געזינדיגט אָהער עס דאַכט זיך, אַז זיי קאָנען זינדיגען געגען דעם רעזשים פון „דער־וואַכטען" דייטשלאַנד: מאַרקסיסטען, סאָציאַליסטען און קאָמוניסטען, פּאַציפיסטען, שרייבער, זשורנאַ־ליסטען. די טורמעס זענען איבערפולט. עס זענען איינגעאָרדענט געוואָרען קאָנצענטראַציע־לאַגערען, וואו עס ווערען געהאַלטען צעהנדליגער, טויזענ־טער מענשען, אָהן דער מינדעסטער האָפנונג אַ מאָל צו זעהן ווידער די פרייהייט. וועגען דער סיסטעמאַטישער פערפאָלגונג פון די יודען, וועגען די רעכטליכע און אַנדערע רעפּרעסיעס געגען זיי, איז שוין אָפגערעדט. אָט, וואָס עס שרייבט דער „ראָבאָטניק" וועגען די טויזענטער געפאַנ־גענע, וואָס געפינען זיך אין די הענד פון דער היטלער־שייקע:

פופצעהן יאָהר נאָך דער וועלט־מלחמה האָט אויף דער ערד, וואָס איז צוטראָטען דורכ'ן שטי־וועל פון שטורמיסט, ווידער אויפגעלעבט די טראַ־דיציע פון די געפאַנגענען־לאַגערען, וועלכע ליגען אַזוי גוט אין זכרון פון די טויזענטער מענשען, וואָס האָבען דאָרט אַמאָל געוואוינט. אָבער איצט פילען אָן די באַראַקען און די פעלדער מיט די שטאַכעל־דראָהטען שוין נישט די „אויסערליכע" שונאים. איצט געפינען זיך הינטער די קראַטעס און די שטאַכעל־דראָטען „אינערליכע" שונאים, פיינד פון דער היטלעריסטישער לעהרע און פון דער באַרבאַרישקייט, וועלכע דער דייטשער פאַשיזם פער־טרעט.

לויט די ידיעות פון דער ענגלישער פּרעסע ווערען אַכציג טויזענט דייטשע סאָציאַליסטען, פּאַ־ציפיסטען, רייכסבאַנער־לייט, קאָמוניסטען, דעמאָקראַ־טען געפייניגט דורך דער טריומפירענדער היטלע־ריסטישער קאַנאַליע אין די קאָנצענטראַציאָנס־לאַ־גערען. אַכציג טויזענט געפאַנגענע האָט גענומען די אַרמעע פון אונטערצינדער און גזלנים, מען האָט ביי זיי צוגענומען די פרייהייט און איבערגעגעבען אין די הענד פון צעווילדעוועטע היטער אין ברוי־נע מונדירען. אין בעיינגונגען, וועלכע זענען אַ חוזק פון יעטווידער מענשליכקייט, זייענדיג אָפּ־געשניטען פון דער וועלט און פון די נאָהענטע, נישט וויסענדיג דעם טאָג און די שעה, וואָס קאָן זיי ברענגען טויט און פיין, פערברענגען אַכציג טוי־זענט אַרבייטער און ראַדיקאַלע אינטעליגענטען אַ שרעקליך לעבען אין די הענד פון כאַמעס און היטלעריסטישע סאַדיסטען. מיר ווייסען נישט גע־נוי, וואָסער אַכזריות עס פאַלען אויף די געפאַנ־גענע פון היטלעריזם, וואָס וואַרפען זיך אונמעכ־טיג צווישען יאוש און האָפנונג. אָבער די אַלץ אָפטערע פאַלען פון זעלבסטמאָרדען, די אַלץ אָפּ־טערע מאָרדען איבער די, וועלכע פרובען כלומרשט אַנטלויפען, וואַרפען אַ העל ליכט אויף דעם טראַ־גישען אמת פון די קאָנצענטראַציאָנס־לאַגערען.

אָט די לאַגערען, וועלכע זענען מיט אַ ברייטער האַנד פונאַנדערגעשפרייט אין סאַמע האַרץ פון איי־ראָפּע אין אַ לאַנד, וואָס האָט דאָך אַרויסגעגעבען געטען, קאַנטען, מאַרקסען און איינשטיינען זענען אַ שרעקליכער פּאַטש אין געוויסען פון דער ציווי־ליזירטער וועלט, זענען אַ שענדליכער פלעק אויפ'ן אָרגאַניזם פון דער מענשהייט. זענען אַ שטריך אין דער האָפנונג, אַז דער קאַפּיטאַליזם און זיינע כאַ־שיסטישע לאָקייען זאָלען זיך אונטערגעבען אָהן בלוטיגע אויפטרייסלונגען.

אָבער פאַרוואָס שוויגען די הומאַניטאַריע לי־געס, וועלכע פערטיידיגען די רעכט פון בירגער און מענש, פאַרוואָס שוויגען די אינטעלעקטואַליס־טען, דענקער, קינסטלער, די פענקלובען פון אַלע לענדער און פעלקער? צי זאָל דאָס דאָזיגע טויט־שוויגען סימבאָליזירען די גאַנצע אומעכטיגקייט, פּחדנות און פאַסיווקייט פון דער בורזשואַזער וועלט, וועלכע איז איינגאַנצען פערפלאָנטערט אין ווידער־שפּרוכען? עס פלעגט דאָך אַמאָל טרעפען, אַז דער ענין פון איין איינציגען אומשולדיגן — פּעראורטיילטען מענשען האָט אויפגעטרייסעלט די אינטערנאַציאָנאַלע עפענטליכע מיינונג, פאַרוואָס זשע שוויגט זי אַזוי בעשייהען איצט, ווען מען פייניגט אַכציג טוי־זענט מענשען, וועלכע זענען שולדיג בלויז אין דעם, וואָס זיי האָבען נישט געוואָלט אָהן קאַמף אויפנעהמען דעם יאָך פון אַ רעזשים פון משוגעים און דעגענעראַטען?

5500 סערטיפיקאטען פאר'ן האלבען יאהר

שוין צוזאמען מיט די 1000 סערטיפיקאטען פאר דייטשע יודען

גרויסע אויפרעגונג אין ישוב

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראַפיש).

די ארץ־ישׂראל־רעגירונג האָט בעשטימט פאַר'ן האַלבען יאָהר פון אַפּריל ביז אָקטאָבער 5500 סער־טיפיקאַטען, אַנשטאָט די 12750, וואָס ס'האָט געפאָ־דערט די „אַגענץ". אין די 5500 זענען שוין אַריינ־גערעכענט די טויזענד סערטיפיקאַטען פאַר די דיי־טשע יודען.

די דאָזיגע בעשטימונג האָט אַרויסגערופען אַ שטאַרקע אויפרעגונג אין יודישען ישוב. די „אַגענץ" בעמיהט זיך צו פערגרעסערן די צאָהל סערטי־פיקאַטען.

אגיטאציע דורכ'ן ראדיא צו באיקאטירען דייטשע סחורות

געהאלטען אויפ'ן ניו־יארקער ראדיא

ניו־יאָרק, 20 (י.ט.א. טעלעגראַפיש)

דורכ'ן ראַדיאָ איז געהאַלטען געוואָרען אַ רעדע וועגען באָיקאָטירען דייטשע סחורות.

די איינהאַבער פון די נאַכט-לאָקאַלען זענען געצוואונגען געוואָרען צו בעזייטיגען דייטשע טענצער און זינגער.

בלוטיגער צוזאמענשטויס פון טרומפעלדאר־משיקעס מיט הסתדרות־מיטגלידער

פיל פערוואונדעטע געפאלען פון ביידע צדדים

תל־אביב, 20 (יט"א טעלעגראַפיש)

ס'איז געקומען צו אַ בלוטיגען צוזאַמענשטויס פון טרומפעלדאָרטשיקעס מיט מיטגלידער פון הסתדרות, וועלכע האָבען געטיילט אויפרופען גע־גען די טרומפעלדאָרטשיקעס. פון ביידע צדדים זענען דאָ פיל פערוואונדעטע.

ערב דעם פערנעמען פעקין דורך די יאפאנער

אין שטאט איז ערקלערט געווארען בעלאגערונגס־צושטאנד

לאָנדאָן, 20 (ספ. טעל.)

פון פעקין מעלדעט מען, אַז דאָס יאַפּאַנישע מיליטער איז איבערגעשריטען דעם טייך לואַן. די יאַפּאַנישע אָפענסיווע ענטוויקעלט זיך גינסטיג אין דרום־ריכטונג. אין די כינעזישע קרייזען האַלט מען, אַז פעקין וועט זיך מעהר נישט לאָזען איינ־האַלטען און וועט אַריינפאַלען צו די יאַפּאַנער. דאָס זעלבע איז אויך מיט דער שטאָט טיען־טסין. אין ביידע שטעט איז ערקלערט געוואָרען בעלאַ־גערונגס־צושטאַנד, צווישען דער כינעזישער בע־פעלקערונג איז אויסגעבראָכען אַ פּאַניק. די יאַפּאַ־נער באָמבאַרדירען די שטעט. די יאַפּאַנער האָ־בען ערקלערט, אַז זיי וועלען אָפּהיטען די אויסער־ריטאָריעלקייט פון די ענגלישע בירגער.

צוגענומען ערלויבענישען אויף געוועהר

ביי אלע יודען אין דייטשלאנד

ברעסלוי, 20 (יט"א טעלעגראַפיש)

די ברעסלויער מאַכט האָט אָפּגענומען ביי אַלע יודען די ערלויבענישען אויף געוועהר.

ענגלישער פאשיסטישער פיהרער אפגעפלויגען

אויף א וויזיט צו מוסאליני'ען

לאָנדאָן, 20 (י.ט.א. טעלעגראַפיש).

דער פיהרער פון די ענגלישע פאַשיסטען מאָסלעי איז אָפּגעפלויגען מיט אַן עראָפּלאַן קיין רוים.

שנעל און גוט!

שנעל און גוט ווירקען די טאָגאַל טאַבלעטקעס ביי רעוומאַטיזם, פּאָדאַגרע, שמערצען און רייסען אין די געלענקען, נעווראַלגיע און פערקיהלונגען. שוין זייט איבער 15 יאָהר באַנוצט מען מיט דעם בעסטען ערפאָלג ביי דיזאָזיגע ליידען טאָגאַל-טאַבלעטקעס. איבער 6000 דאָקטוירים, דאַרונטער אָסך בערימטע פּראָפעסאָרען בעשטעטיגען די גוטע ווירקונג פון טאָגאַל-טאַבלעטקעס. פּרוווט און איבערצייגט אייך נאָך היינט אַליין. מען מוז אָבער גוט אויפפּאַסען אויף די אָריגינאַלע נישט באַשעדיגטע פערפּאַקונג. צו באַקומען אין אַלע אַפּטייקען. רעג.-נום. 1364.

Togal

מארשאל פילסודסקי אין ווילנא

וואַרשאַ, 20 (טעלעפאָניש)

מאַרשאַל פּילסודסקי איז היינט אינדערפריה אַרויסגעפאָהרען קיין ווילנאָ.

צוליב היטלער'ס געבורטסטאג אמנעסטיע פאר דיסציפלינארע שטראפען פון נאציאנאלען כאראקטער

בערלין, 20 (י.ט.א. טעלעגראַפיש).

צוליב היטלער'ס געבורטסטאָג איז פער־עפענטליכט געוואָרען אַן אַמנעסטיע פאַר אַלע דיסציפּלינאַרע שטראָפען פון נאַציאָנאַלען כאַראַקטער.

היטלערס געבורטס־טאג א יום־טוב אין דייטשלאנד

בערלין, 20 (ספ. טעל.)

היטלערס געבורטסטאָג איז היינט פּראָקלאַ־מירט געוואָרען אין אַ יום טוב. די ערשטע וואָס האָבען גראַטולירט היטלערן איז געווען הינדענ־בורג און דער געוועזענער טראָנפאָלגער, אויך פון ווילהעלמען איז אָנגעקומען אַ גראַטולאַציע דעפּעשע. היטלער איז אַלט געוואָרען 44 יאָהר.

יודיש טעאַטער „פילהאַרמאָניע"

דירעקציע: משה ליפּמאַן.

לעצטע געזעגענונגס־גאַסטשפּילען פון

גיזי היידן און ש. פריזאמענט

היינט, פרייטאַג, 9 אָוונט, מאָרגען, שבת, 9 אָוונט, שבת 4 נאָכמ. (צו ביליגע פּרייזען)

די פּרעכטיגע קאָמישע אָפּערעטע

אמור אמזיק

אין 3 אַקטען, מוזיק—ש. פּריזאָמענט.

שלאָגער־לידער געזונגען דורכ'ן גאַנצען פּובליקום.

געלעכטער אויף די ווענט ציטערן.

בילעטען אין קאַסע פון „פילהאַרמאָניע"

מאָנטאַג, דעם 24 טען פּאָפּולערע פאָרשטעלונג.

Kurjer Krawiecki

„GELASSENA"

ul. SIENKIEWICZA 40

telefon 240 80

נעמט אָן כעמיש צו וואַשען, פּוצען, פאַרבען, אויפצופרישען פּרעסען אויך צו רעפּערירען אַלערליי מענער־ דאַמען־ און קינדער־גאַרדעראָבען ווי אויך קינסטליך צערייסען און ניצעווען געוויסענהאַפטע אויספיהרונג.

קליינג 240-80

Dr. med

JÓZEF IZYKSON

Południowa 9 — Tel. 210-75

ספּעציאַליסט פאַר אויערן, נאָז- און האַלז-קראַנקה. שפּראַך- און שטים-שטערונגען.

נעהמט אָן פון 5 ביז 7 אָוועגד

און אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 פון 11–2

Dr. med. H. LUBICZ

ספּעצ. פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס קראַנקה.

צעגעלניאַנאַ 7, טע. 141 32.

נעהמט אָן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאָכמ. און פון 5–8 אָוועגד, זונטאָג פון 9–11 פריה.

טעאַטער „סקאַלאַ" שרודמיעסקאַ 15

לעצטע 5 געזעגענונגס־פאָרשטעלונגען פון טעאַטער

פאריינקטע אקטיארן „פאקט"

רעזשי: זיגמונט טורקאָוו — אַלעקס שטיין

בעטייליגט: קלאַרא סעגאַלאָוויטש. געניא שליט. עווא שטאַקפּעדער. א. אינווענטאַזש. ק. גוטמאַן, ד. האַמבורגער, זיגמונט טורקאָוו, אַלעקס שטיין, ד. שערמאַן.

היינט, פרייטאַג, 9 אָוונט פּרייזען פון 70 גר. ביז 2.20

„דער דארפס־יונג"

פאָלקס-פּיעסע אין 3 אַקטען פון ל. קאָברין.

מאָרגען, שבת, 4 נאָכמיטאָג פּרייזען פון 50 גר. ביז 1.50

„מאטקע גנב"

פּיעסע אין 3 אַקטען מיט אַ פּראָלאָג פון שלום אַש.

הויפּט-ראָלען: מאָטקע — זיגמונט טורקאָוו, מערי — קלאַרא סעגאַלאָוויטש.

מאָרגען, שבת, 9 אָוונט און זונטאָג, 9 אָוונט פּרייזען פון 70 גר. ביז 2.20

„טאג און נאכט"

טראַגעדיע אין 3 אַקטען פון ש. אַנ—סקי

אכטונג! דינסטאָג, ד. 25 אַפּריל, 9 אָוונט אכטונג!

גרויסער פייערליכער געזעגענונגס-אָוונט

פּרטים לעזט אין די אַפישען!

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער.

זאלען רעדען די פאקטען!

שוידערליכע בילדער און איינדרוקען פון אנסיעה איבער מזרח-פרייסען

דער בלוטדורשטיגער זקן

אויפ'ן מזרח-פרייסישען גרע.יץ, צווישען גראיעווע און פראסטקין, ארבייט אנ'אלטער צאל-בעאמטער מיט'ן נאמען בעקער. קרוב 40 יאהר איז בעקער צאל-בעאמטער און יעדער קינד אין גראיעווע קען איהם. א סך מאל פלעגט ער קומען צו יודען צו גאסט, בארגען א גמילת חסד אין שווערע צייטען און טרינקען יודישע טיי מיט „יוארניע“.

אין דער 60 יאהריגער בעקער געווארען אויף דער עלטער א היטלעראוויעץ, זיך אנגעטאן דעם האקענקרייץ און אנגעהויבען שלאגען יודען.

ווען היטלער איז געקומען צו דער מאכט, האט זיך בעקער פערוואלט אויף דער עלטער זעהן ווי ס'זעהט אויס יודענבלוט, איבערהויפט „יוען עס אויפ'ן מעסער רינט“... האט דער דאזיגער אלטער בעאמטער גענומען בעוואפענען די יודישע גרענעץ-דורכגייערס מיט פערשידענע זלזולים. האבען יודען געשוויגען מיט פעראכטונג און געגאנגען ווייטער זייער וועג ביז א פשוטער יוד, א גראיעווער פערד-הענדלער, האט געהאט די העזה אפצוענטפערן א ווארט.

האט בעקער באלד ארויסגעכאפט זיין באגנעט און געוואלט דערלאנגען אין יודענס האריץ...

צום גליק האט דער יוד בעוויזען צו פערשטעלען זיך די האנט און דער באגנעט האט בלויז דורכגעלעכערט דעם יודענס האנד...

זיינס אבער האט בעקער דערגרייכט: נאך זעכציג יאהר האט ער געזעהן ווי יודען-בלוט אויפ'ן מעסער רינט“...

פרל. איציק שרייבט צו גערינגען...

אין שטעטעל אריס, ביי ליק, וואוינט א דייטשער יוד מיט'ן נאמען איציק. דער יוד איז צוויי מאל געווען פערוואונדעט אין מלחמה, געווען א פריוויליגער און בעזיצט א גאנצע רייהע מיליטערישע אויסצייכענונגען.

נאך היטלערס וואהל-נצחון האבען די שטורמיסטען ארעסטירט איציקן און איהם מוראדיג געפייניגט. האט איציק א 16 יעהריגע טאכטער. האט די יונגע מיידעל אנגעשריבען א בריף צום מיניסטער געריגג — אויסגערעכענט די פערדינסטען פון איהר פאטער פאר דעם דייטשען פאטערלאנד, דערציילט וועגען דער גרויסער אומגערעכטיגקייט פון די שטורמיסטען און געבעטען מיט טרערען, אז געריגג זאל בעפרייען איהר פאטער און איהם דערלויבען ווייטער טריי צו דינען דער היימאט...

דער בריף, וואס קען א שטיין אפילו ריהרען, גייט איצט איבער דייטשלאנד פון האנט צו האנט...

די יודען אויך להכעיס...

די היטלעריסטען האבען זיך בעמיהט, אז „די אימפרעזע פון 1-טען אפריל“ זאל איבער וואס יעהר אימפאזאנט... זענען שטורמיסטען דאנערשטאג און פרייטאג ארומגעפאהרען אויף די דערפער און געפויקט, אז שבת דעם 1-טען אפריל וועט אין אלע יודישע אוניווערסאל - הייזער פערקויפט ווערען סחורה צו 50 פראצענט. זענען טאקע די פויערים געקומען שבת קיין קעניגסבערג און אין אנדערע שטעט קויפען מציאות.

פאר די אוניווערסאל-הייזער זענען אבער געשטאנען שטורמיסטען און קיינעם נישט אריינגעלאזען. אלץ די יודען צו להכעיס...

שווארץ-ווייס-רויט העלפט אויך נישט...

אין פראסטקען וואוינט א יודישע עקספעדיטאר מיט'ן נאמען מארקוס, א 75 פראצענטיגער אינוואליד, האט מיטגעמאכט אלע שלאכטען, בעקומען די העכסטע אויסצייכענונגען און געהערט צו די שווארץ-ווייס-רויט-קעמפער (דויטש-נאציאנאל) 20 יאהר ארבייט שוין מארקוס אויף זיין פאסטען. האבען איהם איצט די היטלעראווצעס געהייסען מוחל זיין און איהם פערטוישט מיט א קריסט.

לויפט מארקוס ארום מיט זיינע לאנגע פיס מיט זיינע אויסצייכענונגען, אינוואלידען-קארטע און לעגיטימאציע פון שווארץ-ווייס-רויט און בעט רחמים.

אבער עס נוצט נישט: „זי זיינד דאך יודע“.

א משומד. וואס גייט אפריכטן גלות...

דער יוד ראזענבערג פון עדקונען איז שוין העכער 20 יאהר געשמדט, האט שוין זיכער פערגעסען אן זיין יודישען אפשטאם און האט חתונה געהאט מיט א קריסטליכער יונגער פרוי.

ביידע האבען אנגעהערט צו די דייטש-נאציאנאלע און געפיהרט נאציאנאלע פראפאגאנדע. לעצטענס איז די „מאדאם רעכטסאנוואלט ראזענבערג“ איבערגעגאנגען צו די היטלעראווצעס און אנגעהויבען פיהרען אנטיסעמיטישע פראפאגאנדע. דער משומד האט עס בלית ברירה טאלערירט און געשוויגען.

ווען ר. איז אבער געקומען פאריגען שבת אין געריכט, האבען איהם די שטורמיסטען נישט אריינגעלאזט און איהם בעגעגענט מיט'ן אויסרוף: „יודע הערויס“!

די טראגעדיע, וואס איז פארגעקומען איבע'ם דייטש-נאציאנאלען אדוואקאטס הארץ איז זיך גרינג פארצושטעלען.

שכנים דערציילען: ער איז אהיימגעקומען א בלאסער, האט מיט דער פרוי קיין ווארט נישט ארויסגערעדט, האט צוויי טעג געשוויגען און ווען די פרוי האט אין געגענווארט פון שכנים אנגעהויבען פרעדיגען אנטיסעמיטיזם, האט ער איינגעפאקט די וואליזע און איז אוועק אין דער וועלט...!

אויפן חסד פון די גערמאנער

אין ליק האב איך בעגעגענט א יודישען אדוואקאט, וואס איז געקומען צופאהרען פון קעניגסבערג. ער האט מיר געבעטען נישט אנגעבען זיין נאמען און זאגען די יודען אין דער וועלט באר איקס.

אלע בעשרייבונגען זענען פולקאם בישטריכטיג. די לאגע פון דייטשען יודענטום לאזט זיך פארמולירען אין איין זאץ.

„דאס דייטשע יודענטום איז געשטעלט געווארען אויסער'ן געזעץ און לעבט אויפ'ן חסד פון די גערמאנישע שכנים...

דירה-געלד בעקומט מען אין פאלעסטינע...

אין פראסטקען וואוינט א גאליציאנער יוד, וואוינט שוין דארט העכער 30 יאהר, האט מיטגעמאכט די מלחמה און איז געווארען א דייטשער בירגער. האט דער יוד אנגעזאמעלט א ביסעל געלד און זיך דארט געקויפט א הויז. ווען דער יודישער באלעבאס האט די טעג געבעטען דירה געלד ביי זיינע רייכע לאקאטארען האט ער בעקומען א תשובה:

— דירה - געלד וועט איהר בעקומען אין פאלעסטינע.

א יאריד אהן יודען

אין ביאלע ביי ליק קומען פאר גרויסע פערד-יארידים. די פויערים פון לאנדווירטשאפטליכען מזרח פרייסען ברענגען דארט צוזאמען זייערע פערד; 100 פראצענט פערד-הענדלערס זענען יודען.

די פערגאנגענע וואך, ווען ס'איז פארגעקומען דער פערד יאריד איז נישט געקומען קיין איין יודישער הענדלער.

האבען זיך ארומגעדרייט די פויערים און געשאלטען די „נאציס“ מיט זייער רעושים.

ער וויל גיין צופוס קיין ארץ-ישראל...

אין ליק וואוינט א יוד ד. פ. האט א גרויסען געשעפט און געהער צו די דייטש-נאציאנאלע. דעם יוד האט מען נישט געטשעפעט. האט אבער דער יוד א 20 יעהריגען זוהן, א געזונטען ספארט-מאן, וועמען די קאלעגען האבען שטארק בעליידיגט.

קומט מיט איינמאל אהיים דער זוהן און דערקלערט דעם טאטען: טאטע, איך גיי צופוס קיין ארץ-ישראל.

— ווי זא? — פרעגט דער פאטער,

— „פאטער, איך בין דאך יונג און בלייב ניכט מעהר היער“...

שוין צוויי וואכען תשעה באב...

פרל. בירקענבוים, א פוילישע בירגערין וועלכע וואוינט שוין 7 יאהר אין קעניגסבערג, שרייבט צו איהרע פריינט אין גראיעווע:

„ליבע קוזינע, ביי אונז איז שוין צוויי וואכען תשעה-באב, מיר וויינען, וואס ירושלים איז חרוב געווארען און מיר זענען אין גלות“.

לאנעם מיט ריצענאייל

א יוד פון א שטעטעל ביי גראיעווע איז די טעג געקומען קיין ליק. האבען עטליכע מובירטע שטורמיסטען איהם פערהאלטען און איהם אפגעפיהרט אין זייער קווארטיר. דארט האט מען דעם יוד אויסגעטאן נאקעט, איהם געגעבען א גרויסען הונט און אונטערן טעראר פון רעוואלווערן געהייסען טאנצען מיט'ן הונט, וועלכער האט איהם דערביי גוט צובויסען. די דאזיגע סאדיסטישע טאנץ-אקציע האבען בייגעוואוינט א מאן 40...

ווען מען איז שוין געווען זאט מיט'ן יודענס פיין און שאנד האט מען איהם געמאכט צוויי קאנעס — א הייסע און א קאלטע. דערביי האט מען איהם דערקלערט: די קאלטע איז דערפאר ווייל ער איז — א יוד און די הייסע דערפאר ווייל ער איז — א פוילישער יוד. נאכדעם האט ער בעקומען א האלבע גלאז ריצנאייל און איז פייערליך אפגעפיהרט געווארען צום גרענעץ. דערביי האט מען איהם דערקלערט, אז אויב ער וועט עפעס דערציילען קומט ער נישט מעהר קיין ליק.

דער יוד ליגט אין שפיטאל און זיין לעבען איז אין סכנה.

די קרובים זיינע בעטען אונז נישט פעראפענטליכען זיין נאמען, ווייל זיין גאנץ ביסעל פערמעגען געפינט זיך אויף „יענער זייט“.

אויסגעצוואונגענע טעלעגראמעס...

די טעג האט בעזוכט אלע מזרח-פרייסישע שטעטלעך א מיטגליד פון הילף-פעראיין אין בערלין, נאכ'ן פערלאזען די שטעט האבען כמעט אלע שטעטלעך, אפילו אזעלכע ווי פראסטקען, ארויסגעשיקט טעלעגראמעס צום ווארשאווער ראבינאט, יעדע - הקהלות אין לאנדאן און קיין אמעריקע וואו ס'ווערט פערזיכערט, אז אלץ איז אין דייטשלאנד גוט...

ווען מען פרעגט די יודען, וואס ס'האט זיי בעוואוגען צו די טעלעגראמעס — שווייגען זיי עקשנותדיג.

יודען וואס ציטערען און סאציאליסטען וואס ריידען...

איך שטיי אין א געשעפט ביי א דייטשען יודען אין ליק און פרעג דעם יודען וואס מען הערט און בעקום א תשובה, אז אלץ איז אין בעסטען ארדענונג.

באלד פערפאהרט אבער א אויטא פון דער פירמע, ס'קומט אריין א יונגערמאן מיט א טעקע און בעט געלד.

דער יוד דערקלערט:

— איהר ווייסט דאך, אז איך בין 3 טעג געזעסען אין ארעסט און מיין געשעפט איז געווען געשלאסען. דער יונגערמאן פערשרייבט די תשובה, שמייכעלט און דריקט דעם יודען די האנט. איך פרעג נאאיוו דעם יודען:

— פארוואס זיצט מען דריי טעג און מען שליסט דעם געשעפט אין דייטשלאנד?

דער יוד גיט נישט קיין תשובה, אבער דער יונגערמאן מיט דער טעקע קוקט זיך ארום און פרעגט:

— איהר זענט אן אויסלענדער?

— יא.

— אין דייטשלאנד זיצט מען היינט אין טורמע און מען מוז שליסען דעם געשעפט אויב מען איז נישט קיין אנהענגער פון האקענקרייץ. אויב מען איז א יוד, קאמוניסט אדער סאציאליסט. דערציילט אין אויסלאנד, אז דאס דייטשע פאלק בלוטיגט אונטער טעראר...

מעהר האט דער בעאמטער (א סאציאליסט — א קריסט) נישט געקענט רעדען. צו איהם איז צוגעלאפען די באלעבאסטע און מיט דער האנט איהם פערשטאפט דאס מויל בעטענדיג, האט רחמנות אויף זיך און אונז און שוויגט...

די „ריטערס“ פון 3-טען רייך“...

ווי בעוואוסט האט געריגג דערקלערט אויף א פערזאמלונג פון די נאציאנאל-סאציאליסטען:

— „אויסלאנד בעשולדיגט אונז, אז מיר עסען יודישע מיידלעך, ציי וועט א נאציאנאל-סאציאליסט זיך נישט עקלען אנריהרען א „יודישקע“.

וועלען רעדען פאקטען:

אויף קאנט-שטראסע אין קעניגסבערג וואוינט א געוויסע הענ'א ש., שטאמט פון מינסק און בעזיצט א באנסען-פאס. (מלוכהלאז).

די טעג זענען צו איהר אריין עטליכע שטורמיסטען מיט א קאמיסאר און געמאכט א רעוויזיע. פרל. הענ'א ש. (א בעאמטע) פערנעמט צוויי צימערן, איז דער קאמיסאר אריין מיט איהר אין צווייטען צימער און איהר געמאכט א פארשלאג... דערויף האט איהם די מיידעל געענטפערט מיט א פאטש.

האט מען דער מיידעל אזוי צושלאגען, אז ס'איז א גרויסע פראגע, צי זי וועט בלייבען לעבען.

אין באהנהאף-האטעל אין קעניגסבערג איז פערפאהרען א מיידעל, א געוויסע גראסגליק, דאס מיידעל האט געדארפט פאהרען קיין קראנץ און געווארט אויף קאמוניקאציע.

האבען זיך צו איהר אין נומער מיט איינמאל געוועגדט דריי שטורמיסטען און קאנטראלירט די דאקומענטען. נאך א גאנץ העפליכע קאנטראל זענען די דריי העררען אוועק און אפילו דער מיידעל הערלאנגט די הענט.

נאך עטליכע מינוט איז איינער פון די וועלבע דריי צוריקגעקומען און דערקלערט דער מיידעל, אז זי וועט מוזען מיט איהם גיין אין קאמיסאריאט. די מיידעל האט זיך געבעטען רחמים. דאמאלס האט איהר דער שטורמיסט פארגעלייגט א פערזענליכע רעוויזיע. דער שטורמיסט האט ארויסגענומען א רעוואלווער און צוריסען אויף דער מיידעל די קליידער, סטראשענדיג, אז אויב זי וועט אויסרעדען איין ווארט בעקומט זי א קויל אין קאפ.

מיט עטליכע מינוט שפעטער זענען אריין די אנדערע צוויי שטורמיסטען און אלע דריי האבען דער מיידעל פערגוואלדיגט. ווען די דינסט איז אריין אין צימער האט זי געטראפען דער מיידעל אין א בעוואוסטלאזען צושטאנד.

אין בערלין-שארלאטענבורג אויף סאוויגני-פלאץ וואוינט א געוויסע פ. א. פריילין (א קריסטין), וועלכע האט יאהרען לאנג אנגעהאלטען א פערזענליכען קאנטאקט מיט יודען, האט פון יודישע יונגעלייט בעקומען בריף און מיט זיי געגאנגען שפאצירען.

די נאציאנאל-סאציאליסטען האבען אפגעפירט די מיידעל שפאצירען און ווען דייטשלאנד איז איבערגעגאנגען אין די הענד פון די „ריטער“ פון 3-טען רייך, האט מען דער מיידעל אפגעווארט ביינאכט, ווען זי האט זיך צוריקגעקעהרט א היים און איהר מוראדיג צושלאגען, דערקלערענדיג, אז דאס איז פאר יערען „קוש, וואס זי האט געקראגען פון יודישע יונגעלייט“...

אמתע ריטער!

אכטונג בעזוכערם פון קראנץ!

ביי קעניגסבערג איז דא א קוראָרט מיט'ן נאמען קראנץ. 90 פראצענט בעזוכער פון קוראָרט זענען אויסלענדישע יודען, אממייסטענס פון פוילען, ליטע, לעטלאנד און רוסלאנד. איינער פון די גרעסטע פענסיאנאטען איז „מעטעבליק“, וועמענס בנין ס'שטייט דארט נעבען ים. אונטער'ן בנין האבען די היטלעראווצעס ארויסגעהאנגען אנ'אויפשריפט:

„דאס יאהר וועט דער ים גערייניגט ווערען פון יודישער שמוץ“.

לאמיר גלויבען, אז ס'וועט אזוי זיין — קיין איין יוד פאהרט נישט היי-יאהר קיין קראנץ.

דער געלער יוד מיטן טראנספאראנט.

אין גאנץ דייטשלאנד דערציילט מען, אז די היטלעראווצעס האבען ארעסטירט א געלען יודען, איהם אנגעטאן אין קורצע ספארט-זאקען מיט א ספארט-העמדעל און אויף די פלייצעס איהם אויפגעקלעפט א פלאקאט: „פאר קאמוניסטען, סאציאל-דעמאקראטען און יודען איז אין דייטשלאנד נישטא קיין ארט“.

אזוי האט דער יוד געמוזט ארומגיין אלע בערלינער גאסען אונטער הוראדופען פון פובליקום.

אנדערע זאגען, אז דאס איז געווען א געדונגענער גרימירטער שטורמיסט און נישט קיין אמתער יוד.

דר. ס.

דאפעלט לאקענד...

דורך שעהנהייט פון איהר געשטאלט און פרישקייט פון געזיכט

פרויען, וועלכע א חוץ א שעהנע פיגור בעזיצען א פריש, יוגענדליך געזיכט, זענען גצוואָרען אהן צווייפעל דאפעלט דורכ'ן גורל בעשאנקען. מ'דארף אייגענטליך זיי נישט מקנא זיין, נור מ'דארף זיך בעמיהען מיט זיי זיך פערגלייכען.

די זייף Palmolive וואס איז אויסגעארבייט פון די בעריהמטע שעהנהייטס-איילען—פרוכט-איילען פאלמעס און קאקאס-ניס וועט צוגעבען דעם געזיכט א נייעם רייץ פון אונפערגלייכליכער דעליקאטקייט.

גערדיכטע פיאנע פון דער זייף Palmolive וואשט אפ דעליקאט די הויט, נישט אויפרייצענדיג זי גענצליך.

בענוצט, מאדאם, די זייף Palmolive נישט נור צו פלעגען דאס געזיכט, נור אויך צום גאנצען קערפער. וואס דערהאלט אויף אזא אופן די סאמעטענע ווייכקייט און דעליקאטקייט.

• • •

עס ענטהאלט נישט קיין פעטס פון חיות.

און וואו זענען די פיהרער?

פון דר. י. טהאָן.

דער ענגלישער פּאַרלאַמענט האָט גענומען דאָס וואָרט. די מוטער פון אַלע פּאַרלאַמענטען האָט גערעדט קלאָר און אויפריכטיג, האָט געוואָרפען אַ ריקזיכטסלאָזע, אומרחמנותדיגע און ענטגילטיגע קללה אויף דער חרפה פון דער מענשהייט, אויפ'ן היטלעריזם, און זיין עקעלהאַפטיגען פּרצוף פון גרויסער נישטיגקייט. נאָך קיינמאָל איז קיין רעזשים פון אַ פרעמד לאַנד אין אַ רעפּרעזענטאַציע פון אַן אַנדער לאַנד נישט געוואָרען אַזוי ריקזיכטסלאָז פערדאַמט ווי דער היטלעריזם אין ענגלישען פּאַרלאַמענט, און די קאָנסערוואַטיווע מיטגלידער האָבען נאָך אפשר איבערגעיאָגט די ראַדיקאַלע אין צוקלויבען שאַרפע און האַרבע ווערטער אויף צו בעצייכענען דעם עקעל פון היטלעריזם. אַ דערפרייענדיג ערשיינונג איז אין אָט די זעהר אומעטיגע צייטען געווען, וואָס דער עקסטרעמער קאָנסערוואַטאָר אַסטען טשעמבערלען האָט אַרויסגעהאָלפען דעם סאָציאַליסט וועדזשוואוד אין ראַדיקאַליזם, אַזוי אַז יענער האָט נישט געוואָלט און נישט געקאָנט האַלטען די צוגעגרייטע רעדע. עס איז פאַר אַ הם גענוג געווען זיך צו פערנויגען פאַר זיין פּאָליטישען געגנער און איהם אויסדריקען אַנערקענונג.

עס איז קלאָר, אַז די רייד איז געווען נישט בלויז וועגען דער עוולה און שחיטה פון די יודען, נאָר וועגען דער גאַנצער גזלנישער האַנדלונג פון היטלעריזם, וועלכען מאַקדאָנאַלד האָט געוואָלט מיטהעלפען אין דערגרייכען פּאָליטישע סוקצעסען. אפשר האָט שוין דער ענגלישער פּרעמיער דאָך בעמערקט, דאָס, וואָס זיינע קראַנקע אויגען האָבען ביז איצט נישט דערזעהען, אַז דער רעוויזיאָניזם האָט נישט קיין אָנהענגער אין ענגלאַנד. אפשר האָט ער דאָך שוין דערהערט אַז קיינער אין אייראָפּע וויל נישט אונטערוואַרפען אייראָפּע אַ דירעקטאָריאַט און שוין זיכער נישט אַזעלכען, וואו דער אונהיימליכער פעלדפעבעל היטלער זאָל האָבען די דעצידירענדע שטים.

דעריבער האָט טאַקע דער ענגלישער אויסערן־מיניסטער סיימאָן פּאַקטיש אָפּגערופען אַלצדינג, וואָס איז געווען רעאַלעס אין פּראָיעקט פון שותפות־געשעפט מאַקדאָנאַלד—מוסאָליני. דאָס ערשטע וואָס ער האָט געטון איז געווען, וואָס ער האָט זיך נישט אָנערקענט צו דער פּאַטערשאַפט, איבערלאָזענדיג די גאַנצע פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דעם שרעקליכען איינפאַל פאַר מוסאָלינין. דעריבער האָט ער בפירוש ערקלערט, אַז פון סאַמע אָנהויב אָן האָט ער געהאַט גרויסע בעוואָרענישען געגען דעם גאַנצען פּלאַן. דאָס הייסט אַז דער גאַנצער רוימישער פּראָיעקט איז בעגראָבען. ער איז געשטאָרבען מיט אַ רוהמלאָזען טויט, וועלכען עס פערדינט אַלצדינג. געשפּענסט. מען דאַרף אַלזאָ דעם פּראָיעקט האַלטען וואָס שטרעבט צו פערשטאַרקען אָט דאָס שרעקליכע געשפּענסט. מען דאַרף אַלזאָ דעם פּראָיעקט האַלטען פאַר ליקווידירט און אַריבערגיין איבער דעם אומאַנגענעהמען עפּיזאָד צו דער טאָג־אָרדנונג.

אָבער אויף דער פראַגע וועגען דער שטעלונג פון דער ענגלישער רעגירונג צו היטלערן און צו זיין רעגירונג איז נישט געקומען קיין שום ענטפער. סער סיימאָן האָט גערעדט סענטימענטאַל, ערקלערענדיג אַז דעם עקעל פון היטלעריזם פיהלט ער פונקט אַזוי גוט און אַז ער קעהרט זיך אָפּ דערפון פונקט אַזוי ווי אַלע אַנדערע מאָראַלישע מענשען. ער האָט אָבער נישט געזאָגט וואָס ער האָט בדעה צו טון אַלס רעגירונג כדי פון דער ציוויליזירטער וועלט זאָל פערשווינדען דאָס גרויליהאַפטע מאָרדעווען און טרעטען די הייליגסטע מענשליכע רעכט. ער האָט נישט געזאָגט, וואָס ער האָט בדעה צו טון, כדי צו בערוהיגען דאָס געוויסען פון זיין אייגענעם פאָלק, און אָהן ספק פון אַלע פעלקער אויף דער וועלט. אַפילו פון די סאַמע פּרימיטיווסטע, וועלכע האָבען אין זיך מעהר עטיק, ווי די היטלעריסטישע שטורם אָפּטיילונגען און זייערע גענעראַלען אַ־לאַ געריננ, געבבעלס א. אַ.

עס בלייבט אַלזאָ די בעאונרוהיגענדע פראַגע: וואו איז ענגלאַנד?

אָבער הונדערט מאָל מעהר בעאונרוהיגענד איז ביי אונז די אַנדערע פראַגע: וואו איז דאָס יודישע ענגלאַנד?

און ווידער האָבען מיר פאַר זיך פונקט אַזאַ פערהעלטעניש ווי אין ענגלאַנד אַלס גאַנצעס. דאָס פאָלק און די עפענטליכע מיינונג זענען אויפגעבראַכט ביז צום לעצטען גראַד, און די, וועלכע שטייען אין דער שפּיץ און ווילען מיט דעם פאָלק פּאָליטיש לענקען, איז אָדער זיי שווייגען, אָדער זיי רעדען זעהר דיפּלאָמאַטיש און האַלטען זיך אין קאַלטער רעזערווע. ביים ענגלישען יודענטום איז פערהאַן אַ רעפּרעזענטאַטיווע אָרגאַניזאַציע „באָרד אָף דעפּיוטיס“ דאָס איז אַ פערבאַנד פון די בעזונדערע קהלה־אָרגאַניזאַציעס און אַנד. אַ פעראייניגטער קאָמיטעט וואָס האָט אָהן צווייפעל אַ גרויסען אויטאָריטעט, דער אויטאָריטעט בעהמט זיך פון דעם גאַנץ גרויסען איינפלוס, וועלכען די דאָזיגע קערפּערשאַפט האָט אויף די רעגירונגס־קרייזען, מיט וועלכע זי איז זעהר גוט און ענג פערבונדען.

דער פערשטאָרבענער גענעראַל־סעקרעטאַר פון „באָרד“ לוסיען וואָלף האָט פערמאָגט בעדייטענדע בעציהונגען אין די אינטערנאַציאָנאַלע קרייזען אין זשענעווע, וואו איהם איז געלונגען אויפצוטון נישט איין זאַך לטובת די אונטערדריקטע יודען, עס איז קלאָר, אַז דער אָביעקט פון זיין טעטיגקייט זענען געווען די יודישע קבוצים אין די לענדער פון אַלטען און אַזוי צו זאָגען טראַדיציאָנעלען אַנטיסעמיטיזם. אַ שטייגער, די רומענישע יודען. די מעטאָדען פון לוסיען וואָלף האָבען נישט שטענדיג געפונען אַ פּאָזיטיווע אָפּשאַצונג אין דער יודישער עפענטליכער מיינונג. לוסיען וואָלף האָט נישט איין מאָל געבעטען דאָרט, וואו מיר האַלטען פאַר נויטיג צו פאָדערען, ער האָט טיילמאָל געהאַנדעלט הינטער די קוליסען, מיט פּערזענליכע פּראָטעקציעס, וואו מיר וואָלטען בעסער געוואָלט אַז די פראַגע זאָל בעהאַנדעלט ווערען אָפען, אָבער איצט, האָבענדיג פאַר זיך זיין גאַנץ לעבענס־ווערק, מוז מען פולקאָם אָביעקטיוו אָנערקענען אַז ער האָט קיין שום יודישע פראַגע נישט פערנאַכלעסיגט, אַ יודישע עוולה, וואו זי איז געוואָרען פעסטגעשטעלט, און אין וואָס נאָר פאַר אַ מאַסשטאַב האָט צוגעצויגען זיין אויפמערקזאַמקייט און געוועקט זיין וואַכזאַמקייט.

אָבער דער דאָזיגער עמפּינדליכער און קלוגער טוער איז שוין איצט נישטאָ, ער איז געשטאָרבען, צי איז אינאיינעם מיט איהם געשטאָרבען די אינסטיטוציע, וואָס אין איהר נאָמען האָט ער געהאַנדעלט? עפּעס ווייזט זי נישט אַרויס קיין סימן פון לעבען. מ'הערט אַמאָל וועגען איהר פּרעזעס ה' לעאָנאַרד מאָנטעפיאָרע, אַז ער האָט אויסגעדריקט אַ דאַנק דעם אָרער יענעם פּרעמיער דיפּלאָמאַט אין לאָנדאָן, אָבער וועגען די טאַטען און ערפאָלגען פון דער דאָזיגער אינסטיטוציע הערט מען גאָרנישט. אַפילו אין אַזאַ ענין ווי די טראַגעדיע פון די דייטשע יודען וועלכע איז אויסגעבראָכען אַזוי פלוצים און האָט ביז איצט אַרויסגערופען אַזאַ ממש אונבעהערטע אויפטרייסלונג אין דער גאַנצער יודישער וועלט האָט דער באָרד אָף דעפּיוטיס גאָרנישט, אָבער לחלוטין גאָרנישט געטון, מען בעקומט דעם איינדרוק אַז די דאָזיגע אינסטיטוציע איז פון אַ בעוועגקראַפט און יודישע פראַגען פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ טאָרמאָז.

אמת איז, אַז קיין לאָנדאָן זענען געקומען יודישע טוער און האָבען געפאָדערט מען זאָל אָפּשטעלען יעטוועדע האַנדלונגען, ווי באָיקאָט א.ד.גל. אָבער, ווי עס איז שוין נישט איינמאָל אָנגעוויזען געוואָרען ביים היינטיגען טאָג פערטיידיגען מיר געגען דער היטלעריסטישער בעסטיע נישט בלויז די דייטשע יודען, נאָר דאָס יודישע פאָלק אַלס גאַנצעס. דער נצחון פון היטלערן בעדייט אַן אומגליק פאַרן גאַנצען יודענטום, ווייל ער וועט צוגעבען מוט די היטלעראָוועצעס פון אַלע לענדער זיך צו פעראייניגען און צו פיהרען אַ ממש פערניכטענדיגען קאַמף געגען דעם יודישען פאָלק. מיר טאָרען נישט דאָס שפּיל פערשפּילען, ווייל אינאיינעם דערמיט וואָלטען מיר פערשפּילט אונזער גאַנצע היסטאָרישע עקזיסטענץ. און אַ חוץ דעם צי דאַרף מען ערשט ערקלערען אַז מיט די דייטשע יודען קאָן שוין מעהר גאָרנישט פּאַסירען? מ'האָט ביי זיי צוגענומען נישט נאָר דאָס ברויט, נאָר די מענשליכע ווירדע. מ'האָט אויסגעראָט די גאַנצע ברייטע שיכט פון די יודישע אינטעלעקטועלע, וואָס נאָך קאָן זיי געשעהען? מ'וועט שליסען נאָך איין קראָם? מ'וועט בעגיין נאָך אַ מאָרד? צי אַזעלכע „קלייניגקייטען“ קאָנען שוין גענומען ווערען אין בעטראַכט?

מיר מוזען דעם קאַמף מיט'ן היטלעריזם פיהרען בוכשטעבליך אויף טויט און אויף לעבען, און דאָס נישט געקוקט אויף ווילען, און אַפילו — מען מוז דאָס אַרויסזאָגען מיט'ן גרעסטען ווייטאָג, אָבער האַרט און ריקזיכטסלאָז — נישט רעכענען זיך מיט'ן גורל פון די, וואָס זענען דירעקט בעדראָהט, ווען מען זעהט וואָס דער היטלעריזם טוט אָפּ, כדי צו בערוהיגען די אויפרעגונג פון די יודען, קומט מען דאָך צו דער איבערצייגונג אַז די דאָזיגע בעסטיע האָט זיך דאָך אַ יאַקעל־געטאָן און האָט זיך דערשראָקען. מיר זענען אַלזאָ אויף אַ גוטען חוג און פון דעם וועג טאָר מען נישט אַראָפּגיין, פאַרוואָס אַלזאָ טוט גאָרנישט די „רעגירונג“ פון די ענגלישע יודען נישט נאָר אַליין — נאָר זי האָמער וועט נאָך דעם ספּאָנטאַנישען אויסברוך ביי די ברייטסטע פאָלקס־שיכטען?

צי איז דאָס עפּעס אַ „העכערע“ פּאָליטיק? סיידען נישט, אויב באמת גרויסע פּאָליטיקער צווישען די ענגלישע יודען האָבען פּאַקטיש בעוויזען זעהר וויכטיגע דעמאָנסטראַטיווע טאַטען, אַזאַ לאָרד רידינג האָט זיך ווירקליך אונגעהויער פערדינט געמאַכט פאַר דעם יודישען פאָלק, דורך זיין מוטיגער און קאַטעגאָרישער אַרויסטרעטונג אין לאָרדען־הויז, און דורך זיין געסט, וואָס וואַרפט אַ יעטוועדע געמיינזאַמקייט מיט'ן היטלעריזם, לאָרד רידינג איז אין זיין אייגענער היים אַרומגערינגעלט מיט ציוניסטען און שעפּט נישט זיין בעגייסטערונג פון די וואַסערדיגע פּרעדיגטען אין דער רעפאָרמירטער זינאַגאָגע.

עס איז גוט, וואָס די יודישע פאָלקס־מאַסען וואָרטען נישט אויף דער קאָמאַנדע פון זייערע אָנפיהרער. (נ.דז.)

פראַזע, דעמאַגאָגיע, ציניזם

אין פּוילישען ליטעראַרישען וואָכענבלאַט „וויאַדאָמאָשטשי ליטעראַצקיע“ איז אָפּגעדרוקט אַ גרויסער רעפּאָרטאַזש פון אַלעקסאַנדער ברעגמאַן אונטער דעם העכסט כאַראַקטעריסטישען נאָמען „דער זשענעווער יאָהרמאַרק פון ציניזם“. דער מחבר וואַרפט אונטער אַ גאַליגע קריטיק די אַרבייטען פון פעלקערבונד, בעזונדערס פון דער ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ, איינזעהענדיג דאָרט אַ נעסט פון ציניזם און דעמאַגאָגיע. ער האַלט, אַז די מענער, וועלכע דאַרפען אַרויספיהרען אייראָפּע פון איצטיגען קלעם, זענען ווייט נישט דערוואַקסען צו זייער היסטאָרישער מיסיע. מיר ברענגען דאָ אַ פראַגמענט פון דעם רעפּאָרטאַזש.

פּרעמיערען, אויסערן־מיניסטאָרען, אַמבאַסאַדאָרען, די פּאָליטישע עליטע פון דער היינטיגער וועלט. פון זיי איז אָנבעלאַנגט דער אויסגאַנג פון דער קאָנפערענץ. און דאָ הויבט זיך אָן די טראַגעדיע, וועלכע בעשטייט דערין, וואָס די גרויסע מענשען פון דער היינטיגער אייראָפּע זענען אין אַלגעמיין זעהר קליינע, קליינינקע מענשען. בעזונדערס די פיהרער פון דער פּאָליטיק אין די גרויסע לענדער, וועלכע פּרעטענדירען אויפ'ן רעכט אַליין צו דעצידירען וועגען אַלעמדינג, זענען נישט דערוואַקסען צו דער גרויסער אויפגאַבע, וואָס ליגט אויף זייערע פּלייצעס.

מעגליך, אַז די דאָזיגע אויפגאַבען וואַקסען אַריבער די מענשליכע כוחות. מעגליך, אַז דער געניוס פון רישעליע, דיזראַעלי און ביסמאַרק וואָלט זיך אַרויסגעוויזען פאַר נישט גענוגענד אַנטקעגען די קאָמפּליצירטע אויפגאַבען, וועלכע עס שטעלט אַרויס דער היינטיגער טאָג. אָבער צי קאָן דאָס גערעכטפערטיגען די היינטיגע מלוכה־מענער? איבעריגענס עס וועט גענוג זיין צו שטעלען איינעם נעבען דעם אַנדערען די נעמען פון די אַמאָליגע מלוכה־מענער די ענגלישע, פראַנצויזישע אָדער די דייטשע, כדי צו פערשטיין די מוראדיגע ירידה פון דער קונסט צו רעגירען מיט דער וועלט. ווייל איך בעט זעהר. דיזראַעלי און מאַקדאָנאַלד, ביסמאַרק און היטלער! רישעליע אָדער טאַלעיראַן און פּאָל באָנקור!

צווישען די מלוכה־מענער, וועלכע זענען פערזאַמעלט אין זשענעווע, האָט קיינער נישט דעם מוט צו מאַכען דרייסטע און אויפריכטיגע שריט. אויב עמיצער טרעט אַרויס מיט עפּעס אַן איניציאַטיוו, דאַרף מען שטענדיג דערין זוכען אַן אָפּשפּיגלונג פון די זאָרגען אין דער אינערליכער פּאָליטיק. מען טראַכט נישט וועגען דער צוקונפט, נאָר וועגען היינטיגען און דעם מאָרגענדיגען טאָג. אַבי צו האָבען אַ לייכטען ערפאָלג, האַלטען אַ שיינע רעדע, בעקומען אַפּלאָדיסמענטען פון די וועהלער און פון דער פּרעסע, אויב מען איז אַ פאָרשטייער פון אַ דעמאָקראַטיש לאַנד, אָדער אָפּזועהען די אויפמערקזאַמקייט פון המון, אויב מען איז מיניסטער פון אַ לאַנד, וואָס ווערט רעגירט דורך אַ דיקטאַטאָר.

פון דער בעגעגעניש פון אָט די אַלע נישטיגקייטען קאָן קיין שום גרויסע זאַך נישט געבוירען ווערען. — אומזיסט וועט מען זוכען אין זשענעווע מוט, דרייסטקייט, כאַראַקטער. דאָ רעגירט בלויז פראַזע, דעמאַגאָגיע, ציניזם.

כמעט יעדער האָט דאָ געבראַכט אַ פּראָיעקט, וואָס אין גרונד גענומען זענען אַלע ענליך איינער צום אַנדערען. אַלע האָבען דעמזעלבען ציל: ענטוואָפענען דעם שכן. איינער וויל דעריבער אַליין פערגרעסערען זיינע בעוואָפנונגען, דער אַנדערער איז גרייט די אייגענע בעוואָפנונגען צו פערקלענערען אַביסעל, אַבי נאָר דער צווייטער זאָל זיך נאָך מעהר ענטוואָפענען. צום עהרליכסטען זענען די, וואָס ווילען גאָרנישט און ליגען גאָרנישט פאָר.

אַלע זענען פאַר ענטוואָפנונג, אָבער וואָס איז דאָס אַזוינס אַנגריפס־וואָפען? פערשטייט זיך, אַז וועגען דעם וועט מען קיין מאָל נישט קומען צו קיין פערשטענדיגונג, ווייל די איינציגע דעפיניציע וועלכע אַלע אַנערקענען אין דער טיפעניש פון דער נשמה, קאָן מען נישט פערנאָטירען, דהיינו, אַנגריפס־וואָפען איז די, וועלכע עס בעזיצט מיין געגנער, פערטיידיגונגס־וואָפען איז די, וועלכע איך אַליין בעזיץ. דער מאַקסימאַלער קאַליבער פון די אייגענע האַרמאַטען איז די גרענץ, וואָס העכער פאַר איהר ווערט דער האַרמאַט שוין אַנגריפס־וואָפען און נישט הומאַניטאַר. די אַעראָפּלאַנען אויף צו וואַרפען באָמבעס, וועלכע מען בעזיצט אַליין, דאָס זענען אונשולדיגע שפּילעכלעך. אָבער די טאַנקען, וועלכע עס בעזיצט דער געגנער, שטעלען מיט זיך פאָר אַ געפאַהר פאַר דער ציוויליזאַציע. מיינע גרויסע פּאַנצער־שיפען, וועלכע קאָסטען אַ הונדערטער מיליאָנען, זענען פונקט אַזוי ווייניג געפעהרליך, ווי מאָטאָר־שיפלעך. אָבער די אונטערוואַסער־שיפלעך, וועלכע מיין מלוכה בעזיצט נישט, שטעלען מיט זיך פאָר אַ שרעקליכע סכנה פאַר דעם וועלט־שלום.

אַלזאָ די ערשטע זשענעווער פאָרמולע לויטעט: דאָס, וואָס איז מיינס, דאָס איז אונשולדיג, דאָס, וואָס איז דיינס, דאָס איז געפעהרליך. די צווייטע פאָרמולע פון ענטוואָפנונגס־ציניזם לויטעט: די דעמאַגאָגיע פון די ענטוואָפנונגס־פאָרשלעגען איז פראַזעאָלאָגיע... צו די מאָראַלישע און מאַטעריעלע הכנות צום קריג.

אין זשענעווע איז עס דייטשלאַנד דער קעמפער פאַר ענטוואָפענונג. אין בערלין ווערען איינגעזעצט אין די טורמעס די פּאַציפיסטען, מען פערזיגעלט די לאָקאַלען פון אַנטי־קריגס־געזעלשאַפטען און זיכער וועט מען נאָך איינפיהרען אין לעבען דעם פּראָיעקט, וואָס איז אַמאָל פאָרגעלייגט געוואָרען דורך די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען: ווער עס פּראָפּאַגירט מאָראַלישע אָדער מאַטעריעלע ענטוואָפנונג פון דייטשען פאָלק, ווער עס פּרובט אונטערגראָבען די בעוואָפענטע קראַפט און דעם בעוואָפנונגס־ווילען פון דייטשען פאָלק, דער וועט פאַר פערראַט פון דער בעוואָפענונג אידעע פערמשפּט ווערען צום טויט.

אין זשענעווע הייסט מוסאָליני ערקלערען זיין פאָרשטעהער, אַז ער איז גרייט צו פערקלענערען די אַרמעע פון איטאַליען ביז צעהן טויזענד מאַן, אויף וויפיל די אַנדערע לענדער וועלען טון דאָס־זעלבע. קיינער איז נישט קיין מעהר אייפעריגער אָנהענגער פון ענטוואָפנונג ווי דער פאָרשטעהער פון איטאַליען. אָבער אין רוים זאָגט מוסאָליני עפּעס אַנדערש, דאָרט זאָגט ער: ווערטער זענען זעהר אַ שיינע זאַך, אָבער ביקסען, געפּאַנצערטע שיפען, אַעראָפּלאַנען און האַרמאַטען זענען נאָך שענער... איך ווידערהאָל, כל זמן עס וועלען עקזיסטירען האַרמאַטען, וועלען זיי זיין שטענדיג אין אייער אידעע די סאַמע שענסטע ווערטער.

און איינער פון זיינע נאָהענטסטע מיטאַרבייטער האָט צו דער פאַשיסטישער יוגענד געזאָגט אַזעלכע דיבורים: קריג איז גלייכצייטיג אַ שרעקליכע און אַנציהענדיגע זאַך. אויב אין אַ שיינעם טאָג וועט איהר, יונגע פאַשיסטען, מוזען מלחמה פיהרען, ווי שיין וועט זיין דער קריג, אין וועלכען הינטער אייך וועט שטיין גאַנץ איטאַליען! איטאַליען, וואָס וועט שטיין נעבען אייך, וואָס וועט אייך בעגלייטען און וועט קושען דעם זיג אויף אייער שטערן.

און טוראַטי, דער געוועזענער סעקרעטאַר פון דער פאַשיסטישער פּאַרטיי, וועלכער זיצט איצט אין אַ משוגעים הויז, האָט אַזוי געריפען צו די אָפיצירען: יעדער פון אייך ווייס, אַז עס וועט קומען די וואונדערשיינע שעה, ווען די גרויסע און פּרעכטיגע אַרמעע, די אַרמעע פון נצחון און רוהם וועט בעגיינען איהר מאַרש פאָראויס!

עס פערשטייט זיך, אַז נישט פאַר אַזעלכע רעדעס האָט מען איהם פערשפּאַרט אין משוגעים־הויז.

און איצט נאָך אַ פּאָר בלימלעך פון איטאַליענישען פּאַציפיזם און ליבע צו ענטוואָפענונג. מוסאָליני ווייס גוט וואָסערע קריגערישע אונגערולדיקייטען פיהלט אויס דאָס האַרץ פון דער פאַשיסטישער יוגענד. ער ווייס גאַנץ גוט, אַז אָהן קריג, „אַ קריג, וואָס איז נוצליך, גערעכט, און אונפערמיידליך“ וועט די מיסיע פון פאָלק נישט ערפילט ווערען (אַזוי האָט געשריבען איין רוימישע צייטונג) און די צווייטע צייטונג האָט געשריבען: „ענטוואָפנונג. זיכערקייט, אַרביטראַזש דאָס זענען שיינע זאַכען, אָבער זיי גייען אָן בלויז די מלוכות, וועלכע בעזיצען גרויסע רעזערוון, אָבער נישט די פעלקער, וועלכע, ווי אונזער, שטיקען זיך נישט קאָנענדיג צופּאַסען זייער פערמעגען צו זייער בעפעלקערונג“.

עס פערשטייט זיך, אַז כל זמן זשענעווע איז דער יאַריד פון ציניזם, וואו מען האַוועט פאַר דעם „פרידליכען פון זשענעווע“ אין דער צייט, ווען ביי זיך אינדערהיים רופט מען אָן דעמזעלבען גייסט „סיפיליס פון אייראָפּע“, ווי דאָס האָט געזאָגט איינער פון די פאַשיסטישע אָנפיהרער, כל זמן איינינגע גרויסע פעלקער האָבען פערציג גראַד היץ און גלייכצייטיג ווילען זיי ענטוואָפענען אַנדערע שוואַכע צו זאָגען, צו וואָס אייגענטליך איז נויטיג אָט דאָס גאַנצע גערעדעריי.

Ekspedycję do Palestyny
w regularnych zbiorowych wagonach uskuteczna
DOM TRANSPORTOWO-EKSPEDYCYJNY
S. JELIN i I. RUDOMIN
Spółka Akcyjna
Łódź, Piotrkowska 62, Telefon działu eksportowego 214-71.

לאדז
21 אפריל 1933

נייער פאלקסבלאט

לאדז
21 אפריל 1933

אנטי-שמד'יזם

פון לעא קעניג

נייע צייטען — נייע אַנטיסעמיטען. נייע אַנטי־סעמיטען — נייע גזירות אויף יודען. די נאַצי מאַכט אין דייטשלאַנד האָט דורך אַ געזעץ פעדבאָטען געמישטע חתונות צווישען יודען און נישט־יודען. מע ווערט אפשר אויף דורכפיהרען די רעזאָלוציע וואָס היטלעריסטישע גייסטליכע האָבען גע־האַט אָנגענומען געגען שמד צווישען יודען. גע־שמדטע יודען, זאָגען די פרומע היטלעריסטישע גייס־טליכע, פעראומרייניגען נאָר דאָס דייטשע בלוט און די דייטשע נאַציע, על כן, נידער מיט משומדים, משומדים זענען נאָך ערגער פאַר יודען.

אַזוי טענה'ן די היטלעריסטישע בישאָפס און גלחים.

און אַז היטלער בכבודו ובעצמו אַליין האָט איצט די מאַכט, קען ער דאָך אַוודאי אַרויסגעבען אַ בעפעהל, אַז מען זאָל מעהר קיין יודען נישט שמד'ען.

הכלל, ווי זאָגט מען עס אין אונזער יודיש: „אַ קלאַפּ אין שטאַט“, יודען וועלען זיך שוין מעהר נישט קענען שמדען, יודען וועלען שוין מעהר נישט קענען אַנטלויפען פון יודען. און נאָך מעהר: יודען וועלען מוזען בלייבען יודען. ווייל משומדים וועלען נאָך ערגער פערפאָלגט ווער'ן ווי יודען גופא.

שלעכטע און ביטערע צייטען רוקען זיך אָן אַפילו אויף „אונזערע“ משומדים: דער ביטערער יאָך פון יודישקייט וועט אויף זייערע געטויפטע פּלייצעס דריקען נאָך מעהר ווי אויף די אמת'ע יודען, וואָס זענען נישט אַנטלאָפען פון יודען.

און עס קען נאָך קומען דערצו, אַז זיי, אונזערע משומדים, זאָלען האָבען צו פיהלען דעם גאַנ־צען ביטערען גיפט פון גלות, און זיי זאָלען חלילה אָנהויבען קלעהרען אַז זיי, די משומדים זענען די אמת'ע „אַתה בחרתנו'קעס“. אַ סימן: מען פער־פאָלגט דאָך זיי נאָך ערגער, ווי די אמת'ע יודען, ווי די נישט־געשמדטע יודען.

וואָרום מיר ווייסען דאָך צו וואָס פאַר אַ מיס־טיציזמען און אַבסטראַקטע רוחניותדיגע איינרעדעכצען, צרות געבערענטע צרות קענען ברענגען.

אַ יוד האָט פּיינט אַ משומד, נו, טאַקע פאַר וואָס וואָס זאָלען מיר ליב האָבען אַז די וואָס אַנטלויפען, אָדער פלעגען אַנטלויפען פון אונז, ווייל אונז איז שלעכט געווען, פעררעטער און פחדנים, וואָס אַנט־לויפען פון דער מחנה האָט קיין פאָלק נישט ליב. מיר, יודען, האָבען נאָך מעהר רעכט אפשר פּיינט צו האָבען אונזערע משומדים שוין אַנטיינערס, און נישט נאָר דערפאַר, ווייל זיי זענען אַנטלאָפען פון אונז, פון די שוואַכע, נאָר אויך ווייל די גרעסטע צוררי היהודים זענען אַרויסגעקומען דווקא פון אונזערע פעררעטער און משומדים, אַ סך פון די גרויסע אינקוויזיטאָר'ען זענען געווען משומדים; צווישען איזאַבעלאַס קריסטליכע יועצים זענען גע־ווען יודען, און מיר יודען וועלען גאָרנישט זיין איבעראַשט, ווען אויך צווישען די היטלעריסטישע פיהרער וועלען זיך אַרויסווייזען אַזעלכע, וואָס האָ־בען לכל הדעות נישט פאַר וואָס ליב צו האָבען משומדים.

אָבער פונדעסטוועגען, וועלען מיר אפשר איינ־גיכען מוזען זיך רעכענען מיט זייער לאַגע אויך, פשוט, ווייל זיי ווער'ען אַ טייל — און אַ זעהר כאַ־ראַקטעריסטישער טייל — פון דער יודען־פראַגע בכלל.

ווי אַזוי וועט רעאַגיר'ען דאָס גאַנץ און האַלב אַסימילירטע יודענטום אויף אַט די נייע גזירות?

וואָס פאַר אַ ווירקונג וועט האָבען אַט דער נייער מין אַנטיסעמיטיזם אַרער ווי מיר דאַרפען עס אָנרופען — אַנטי־שמד'יזם אויף דער בעוואוסטזיני־גער יודישער אַסימילאַציע און אויף דער נישט־בעוואוסטזיניגער יודישער אַסימילאַציע; אויף די צעהנדליגער טויזענדער יודען וואָס זוכען זיך במזיד צו־אַסימילירען מיט די אַרומיגע פעלקער, און מיט די הונדערטער טויזענדער יודען, וועלכע אַסימילירען זיך אַזוי צו זאָגען בשוגג, ווייל זיי האָבען ליב געטראָגען צו ווער'ען מיט'ן שטראָם, און ווייל דאָס נישט נאָרמאַל נאַציאָנאַל יודיש לעבען, גיט זיי נישט קיין אינהאַלט?

אָט די פראַגען זענען שוין אינטערעסאַנט און אפשר אויך נויטיג צו בעהאַנדלען, ווייל דער נייער היטלעריסטישער אַנטיסעמיטיזם אין דייטשלאַנד איז נאָר אַ שטאַרקער איבערגעטריבענער אויסדרוק פון אַ טענדענץ וועלכע עקזיסטירט שוין אין אייראָפּע — און אין אַמעריקע — לאַנג.

נישט די מאָדערנע בורזשואַזיע און נישט דער מאָדערנער פראָלעטאַריאַט זענען געגען קריסטליך און בכלל נישט געגען רעליגיע, זיי זאָלען האָבען אַ בעזונדערע ליבע צו משומדים און צו יודען וואָס אַנט לויפען פון יודען.

עס קען אויסזעהען ווי אַ פּאַראַדאָקס, אָבער עס איז דאָך אַנ'אמת' אַז דער היינטיגער געבילדעטער קריסט, ד.ה. דער פאַרבילד פונ'ם שפּעטערדיגען דורכשניט־מענש — האָט פיל ליבער דעם ציוניזם, דעם אויסגעשפּראָכענעם יודישען נאַציאָנאַליסט, ווי דעם אַסימילירטען יודען:

אויפ'ן ערשטען קוקט ער אינסטינקטיוו אפשר ווי אויף זיין גלייכען אין פּאַטעיק; אויפ'ן אַסימי־לירטען יודען, צי אויף דעם וואָס בעהאַלט זיין יוד־דישקייט, קוקט ער אין בעסטען פאַל מיט חשד.

דער ציוניזם פערנייגט אינגאַנצען אַסימילאַציע אי ווייל עס איז נאַציאָנאַלער זעלבסטמאָרד, אי ווייל אַסימילאַציע לעזט נישט די יודישע פראַגע:

די גרויסע נישט־יודישע וועלט ווירקט פער־האַלט זיך צו יודישער אַסימילאַציע מיט חשד.

און אָט דער חשד — וועלכער קען, אגב, געפ־בען אַ פּלאַץ אַפילו אין אַ פּראָלעטאַרישער אידעאָלאָ־גיע — איז דער הויפּט־מאָטיוו פון מאָדערנעם אַנ־טיסעמיטיזם.

זיין ברוטאַלסטער און ווילדסטער אויסדרוק איז: אַנטי־שמד'יזם. די מאָדערנע שטאַרקע געגנער־שאַפט צו אַסימילירען יודען.

ווי אַזוי זשע וועט דאָס אַסימילירטע יודענ־טום רעאַגיר'ען אויף דעם נייעם אַנטיסעמיטיזם, וועל־כער איז הויפּטזעכליך געגען זיי געווענדעט?

עס קען קיין ספק נישט זיין אַז אַ נייער מעכ־טיגער שטראָם פון „צוריקגעקומענע“ וועט בעפרוכ־פערען אינגיכען דאָס גאַנצע יודישע לעבען בכלל.

„יוצאים חוזרים“ איז אַ כראָנישע ערשיינונג אין דער יודישער געשיכטע. די שפּאַנישע אינקוויזי־ציע האָט צוזאַמען מיט די צוריקגעקומענע מאַראַ־נען אַ סך שעפערישע כוחות צוריקגעבראַכט דעם יודישען פאָלק.

עס קאָן דעריבער קיין ספק נישט זיין אַז אויך אין די נאָהענטסטע פאַר צעהנדליג יאָהר וועלען צו אונז צוריקקומען אַ סך אַוועקגעגאַנגענע שעפערישע כוחות, נישט רעדענדיג שוין פון די מאַסען משומדים וועלכע וועלען „צוריק ווער'ען יודען“ אונטער דער שניידענדער בייטש פונ'ם נייעם עקאָנאָמישען און אידעאישען אַנטיסעמיטיזם.

מאַנכע דייטש־יודישע שריפטשטעלער אינטער־רעסיר'ען זיך שוין גאָר שטאַרק מיט דער יודען־פראַגע און מיט'ן יודישען לעבען.

מאַנכע יודישיסטען האָפען שוין אַז די איצטיגע נייע כוואַליע פון אַנטיסעמיטיזם וועט העלפען דער יודישער שפּראַך און ליטעראַטור.

אָבער וואָס נאָך פאַר אַ ענדערונגען און ריאַק־ציעס אָט די נייע כוואַליע פון אַנטיסעמיטיזם, און נישט נאָר אין דייטשלאַנד, זאָל נישט אַרויסרופען אינ'ם יודישען לעבען, וועט אָבער נישט די וועלט און נישט דאָס יודישע פאָלק בעפרייט ווער'ען פון דער יודען־פראַגע כל זמן די גרויסע וועלט וועט זיין „ציוניסטיש“ געשטימט נאָר בעגאַטיוו — ווי זי איז עס אַציגד — און וועט אונז נישט העלפען אויך פּאָזיטיוו בויען אַ געזונט און אייגען יודיש לעבען!

—):ס:(—

גרויזאמע יאהרען

וועגען די מלחמה-יאהרען אין רוסלאנד

פון ש. ניגער

די ברידער עמיל און דניאל ווידאַנס וואוינען איצט ביידע אין פּאַריז. איינער פון זיי איז אַ יוריסט, דער אַנדערער — אַ סקולפּטאָר; אָבער עס ציהט זיי ביידען צו דער פען... זיי האָבען זיך גענוג אָנגעליטען, אָנגעזעהן, זיך אַלערליי געפּאַהר'ען אין די גרויזאַמע יאָהר'ען, אין די יאָהרען פון דער וועלט־מלחמה, אין די יאָהרען ווען זיי זענען גע־ווען נאָך גאָר קליינע יונגלעך, — און זיי פיהלען, אַז זיי האָבען אונז, וואָס צו דערצעהלען. *)

זיי האָבען אַ סך, ווי עס ווייזט, געלערענט פון זייערע שווערע און פּיינליכע דערפאַהרונגען. מעהר ווי אַלץ האָבען זיי זיך אויסגעלערענט נישט צו קאָכען זיך, נאָר צו זיין, פערקעהרט, רוהיג, איינ־געהאַלטען, זאַכליך....

אַ שווערע, ביטערע צייט שוואַכט־אָפּ אַ שוואַך האַרץ, אָבער קרעפטיגע נאַטורען קרעפטיגט זי — קרעפטיגט און לערנט זיי די קונסט פון רוהיגקייט, פון אָנגעלאָדענער, געשפּאַנטער און שעפערישער רוהיגקייט, — די קונסט, וועלכע ענטפּלעקט זיך אין כראָניקעס... פון שווער'ע, פּיינליכע צייטען „בלייבט אונז געוועהנליך אַ ירושה, אויב נישט פון כראָני־קעס, איז פון ווערק, אין וועלכע עס איז דאָ דער געמיט פון כראָניקעס, אַ געמיט, וואָס ווער'ט נישט נתפּעל פון די שוידערליכע זאַכען...

אויך עמיל און דניאל ווידאַנס ווערען אַזוי ווי נישט נתפּעל פון דער גרויזאַמקייט, וועלכע האָט אָנגעפילט, גע'סמ'ט, שיער נישט פער'סמ'ט זייערע קינדער־יאָהר'ען... עס איז אַריין אין די צוויי ברי־דער אַ געבענטשטער דיבוק פון מאָטעל פּייסי דעם חזנ'ס יונגעל, — און זיי רייסען נישט קיין קריעה, רייסען נישט קיין לעבעדיגע שטיקער פון זיך און פון אונז, ווען זיי דערציילען אונז די פּינסטערע און ביטערע זאַכען...

מאָטעל לאַכט. די ווידאַנס לאַכען נישט — נאָר ווען־נישט־ווען ווייזט זיך ביי זיי אויף די ליפּען אַ בלאַסער שמייכעל — זענען דאָך נישט אַלע גע־בענשט מיט שלום עליכם'ס הומאָר — אָבער קיין טייכען טרעהרען פערגיסען זיי נישט, זיי ווערען נישט סענטימענטאַל, זיי קאָנטראָליר'ען זיך.

זיי האָבען נישט געהאַט אין זיך פון „אַייער"מ"ן דעם חזנ'ס הומאָר, אָבער זיי האָבען אַזויפיל, וויפיל עס איז נויטיג אויף צו שרייבען וועגען שרעק און שאַנד, וועגען הונגער און פּיין אין דעם געלאַסענעם טאָן פון פּראָטאָקאָלען אָדער כראָ־ניקעס.

אָט טרייבט מען פּלוצלונג אַרויס אַלע יודען פונ'ם ליטווישען גרעניץ־שטעטעל, וואו די האָ־בען געוואוינט. זייער פאַמיליע — אַ פאַמיליע פון אַכט נפשות, דריי דערוואַקסענע (דער טאַטע, די מאַמע, די באָבע). און פינף קליינע קינדער: מישאַ, לייבעלע, דיד'ל, פריידקע, און מירעלע. אַ זויג־קינד — פערגעהמט, וואָס זי קאָן. אויך אַביסעל שבית־סחורה פון דער האַלב־צוראַבירטער קראָם, און לאָזט זיך, אינאיינעם מיט אַלע אַנדער'ע יודען פון שטעטעל, — אין וועג, אין גלות. וואוהין זיי קומען, הייסט מען זיי געהן ווייטער. אין איין שטע־טעל לאָזט דער „אוריאדניק“ זיי אַפילו נישט אָפּ־רוהען זיך — איבמיטען אַ גאַס־ער'גען, איבער קויטיגע וועגען, מוזען זיי אַלע, מענער און פרויען און קליינע קינדער, אַלטע און קראַנקע, זיך שלעפּען ווייטער, אייניגע אויף פוהר'ען, די מעהרסטע צופיס... אין אַנ'אַנדער ישוב בעטיגען זיי איבער, אָבער אויף מאָרגען מוזען זיי איהם פערלאָזען אינאיינעם מיט די אָרטיגע יודישע תושבים... מען טרייבט פון אַלע שטעט און שטעטעלעך, וואָס זענען נישט ווייט פון גרעניץ... און איינער מען האָט געטריבען, איז געווען, מיינט איהר, שלום ישלווה? איידער מען האָט געטריבען איז דאָס שטעטעל באַמ־באַרדירט געוואָרען. מען האָט זיך בעהאַלטען אין קעלערס. מען האָט בעכט נישט געשלאָפען. טעג געלעבט אין שרעק, פון די שיסער'ייען האָט זיך דאָס שטעטעל אָנגעצונדען און איז כמעט איבער־גאַנצען אַוועק מיטן רויך. ס'זענען געבליבען נאָר עטליכע קראָמען. דערנאָך זענען געקומען די דייטשען, דערנאָך — ווידער די רוסען...

און אַזוי — און נאָך אַ סך ערגער איז גע־ווען אַביסעל שפּעטער אין דער ווייטער אוקראַיני־שער שטאָט, וואוהין די פאַמיליע זאַלבע־אַכט איז פערוואָגעלט געוואָר'ען; עס איז נישט געווען פון וואָס צו לעבען, עס איז נישט געווען וואו אַ נאַכ־איבערצושלאָפען. און אַז מען האָט שוין מיט גרויס מיה און מאַטער'ניש געקראָגען אַנ'אָרט, וואו דעם קאָפּ אַוועקצולייגען, איז נאָך אַלץ געווען עלענט, נויט, הונגער, קראַנקהייט, און שפּעטער — נאָך דער ערשטער רעוואָלוציע, איז צו אַלע צרות נאָך צוגעקומען יעדע וואָך אָדער יעדען טאָג אַ נייע רעגירונג, נייע גזירות, נייע אָנשיקעני־שען, נייע שרעקען, נייע, נישט־דערערענדיגע האָ־פענונגען און — צווישען איין מאַכט און דער אַנדערער — פּאָגראָמען און סכנת נפשות...

אַ וועג פון אומבעשרייבליכע ליידען, אַ וועג פון איבערמענשליכע יסורים, און עס האָבען גע־וואָגעלט און געוואַנדערט איבער אָט דעם וועג, נישט קיין יחידים, נאָר טויזענדער פאַמיליעס אין די יאָהרען 1914 — 1918....

די פּיין פון יעדער רגע; דאָס טעגליכע שטי־קעל שווער פערהאַ'ווענט ברויט, דער טאָג־טעג־ליכער הונגער, דאָס בילד פון די כסדר'דיגע געפאַה־רען. דאָס איז ערגעץ נישט געמאָלען געוואָרען מיט אַזאַ אויספיהרליכקייט, מיט אַזאַ טיפען איבער־טערעס צו די „וואָכעדיגע“ ליידען פונ'ם מענשען, ווי אין די „גרויזאַמע יאָהרען“ פון עמיל און דניאל ווידאַנס....

זיי זענען געווען נאָך דאַן קליינע קינדער, די ווידאַנס, אָבער צוגעקוקט זיך צו אַלץ האָבען זיי מיט דער נייגעריגקייט און דעם שאַרפען קוק פון קינסטלער, און אויף די וועגען, איבער וועלכע זיי האָבען זיך געשלעפּט אינאיינעם מיט אַלע אַרויס־געטריבענע, האָבען זיי געזעהן אַלעמען און יע־דען בעזונדער... „אָט איז איינער. איך קען איהם. אַ שניידער איז ער. רויטע קראַנקע אויגען האָט ער און אַ יונגעל, וואָס געהט אויף אַ קוליע, האָט ער איצט דעם זוהן, דעם קאַליקע, אַרויפגעזעצט ריי־טענדיג אויף זיינע פּלייצעס, האַלט איהם אָן פאַר דעם געזונטען פוס, און דער קראַנקער פוס, פער־וויקעלט אין שמאַטעס, שטעקט פאַראויס. דאָס יונ־גערע ברידער'ל טראָגט נאָך די קוליע אויפ'ן אַק־סעל, ווי אַ ביקס, נאָך איהם טרעט, איינגעזעהט אונטער אַ שווער'ען פּאַק, דער עלטסטער, און היג־טער די אַלעמען, שווער אָנגעלאָדען, שלעפּט זיך די מוטער מיט איהרע צוויי מיידלעך“ (ז. 80).

אָט איז יאָסקע דער משוגענער. ער איז אויך דאָ. „וואוהין איילט ער זיך? ער יאָגט אַריבער אונזער פוהר, און מיר אַלע קוקען נאָך זיין משונה'דיגען לויפען. מיטאַמאָל, איינמיטען, בלייבט ער שטעהען, ווי אַ געראַנק וואָלט איהם דורכגענומען. ער קערט זיך אום און לאָזט זיך געהן מיט'ן זעלבען האַסט צוריק צו דער שטאָט, וואָס ליגט ווייט אין טאָל, די יודען קוקען גיהם נאָך די שטויבט. — „יאָ על וואו געהסטו“? שרייט מען איהם דערשראָקען נאָך. יאָסעל ענטפערט נישט. יאָסעל געהט צוריק אין שטאָט, אין זיין היים“ (ז. 83)

יאָסעל, דער משוגענער, איז דער איינציגער, וואָס קערט זיך אום צוריק אין דער עלענטער, האַלב פערברענטער און האַלב־צוראַבירטער שטאָט. אַלע אַנדערע זענען נישט געווען משוגע, אַז זיי זאָל איינפאַלען אומצוקעהרען זיך צוריק אינ'ם גיהנום. פון וועלכען מען האָט זיי באַרוואָס אַרויסגעטריבען, אָבער דער וועג, וואָס זיי איז בעשערט געווען דורכ־צומאַכען, איז געווען נישט קיין קלענערער גיהנום, ווי די באָמבאַרדירטע שטאָט, פון וועלכער מען האָט זיי פערטריבען, — און אָט די יסורים פון גיהנום מאָלען עמיל און דניאל ווידאַנס אָהן הייסע, שרייענדיגע פאַרבען. זיי שטילען־איין דעם צאָרן, פער־שטיקען אין זיך דעם צער, — און מיהען זיך צו דערהערען אינ'ם טייוועלשען כאָר מענשליכע קלאַנגען.

מענשליכקייט, נישט אונמענשליכקייט; גוטסקייט, נישט אכזריות, איז דער פאָהן, אויף וועלכען עס ווערט געמאָלען דאָס בילד פון די „גרויזאַמע יאָהרען“. דערמיט איז עס אַנדערש פון אַלע אַנ־דערע מלחמה־בילדער. יענע זאָגען אונז: דער מענש איז אַ חיה רעה. ענטפערען די ברידער ווידאַנס:

— יאָ, עס זענען דאָ גענוג חיות צווישען מענ־שען, עס זענען אָבער דאָ אויך מענשען, און מיר וועלען אייך ווייזען, ווי די גרויסע ליידען האָבען זיי, זיי ווייך געמאַכט, ווייך און פול מיט מיטלייד, [illegible] מיט גרייטקייט צו העלפען איינע די אַנדערע.

זיי האָבען געזעהן אַ היבש ביסעל רשעות אויך, און זיי פערשווייגען עס נישט, אָבער זיי מאַכען נישט קיין ווזען דערפון. זיי אינטערעסירט מעהר און טיפער דאָס, וואָס צווישען די קרבנות פון גרויזאַמקייט געפינען זיך אַזעלכע, וואָס זע־נען פעהיג צו ווער'ען כהנים אויפ'ן מזבח פון פריינד־ליכקייט. זיי אינטערעסירט דאָס באַטיריליכע גע־פיהל פון סאָלידאַריטעט, וואָס וואַכט־אויף אין געפיינ'גטע מענשען....

דאָס זעלטענסטע און דאָס וואונדערליכסטע איז וואָס זיי אידעאַליזיר'ען נישט קיין זאַך. זיי מאַ־כען נישט קיין העלד פון דעם מענשען, ער איז ביי זיי א גאַנץ וואכעדיגע בעשעפעניש, אָבער ער איז נישט קיין קין, וואָס טראַכט נאָר ווי נוקם צו זיין אָן זיין ברודער. דאָס רוב ווייל ער איהם גאָר העלפען. און עס איז נישט קיין אַבסטראַקטע מליצה — עס איז אַ סך־הכל פון קאָנקרעטע פאַקטען אָט דאָס לעצטע זייטעל פונ'ם ליבען בוך:

„אויף אַ זעקעל, אַרומגעהמענדיג מיידעלען, שלאָפט מיין מוטער, וואָס האָט אַלעמאָל פאַר אונז אַזויפיל גוטע צערטליכע ווערטער. איך געדענק דעם אויסדרוק פון מאַמעס געזיכט אין יענע גע־פעהרליכע מינוטען. איהר בליק, וואָס פלעגט פון אייבעם פון אונז אַריבערגעהן אויפ'ן צווייטען, זיך שרעקענדיג פאַר יעדען בעזונדער און פאַר אַלע־מען אינאיינעם. טאָפּעלטע ליידען האָט די מאַמע געהאַט, ליידענדיג אי פאַר זיך, אי פאַר אונז“....

און ווייטער:

„צעוואָרפען די הענד, שלאָפט אומרוהיג מישאַ, מיין קלוגער ברודער. אין די אַלע רגע'ס, טעג, יאָהרען פון אומגליק איז ער געווען דער איבער־ציגער פון (צווישען?) אונז, ווער עס האָט ליי־דענדיג אינאיינעם מיט אַלעמען שאַרפע ווערטער געפונען פאַר אַלע עוולות, וואָס מען איז געגען אונז בעגאַנגען... אין אַ קנויל שלאָפט פריידקע, די שטילסטע, די געדולדיגסטע, פון אונז. קיין זאַך איז איהר פאַר אונז נישט שווער. מעהר פאַר אַלעמען אין זי די רייהען נאָך ברויט געשטאַנען. אַלע אַרבייט נעהמט זי שטענדיג אויף זיך. די בעסטע איז זי, פריידקע, ביי אונז.... האַרט נעבען מיר שלאָפט דאָך, דער שטאַרקער דאָך. אין די שרעקליכסטע מינוטען, ווען מיר האָבען אַלע געוויינט פּען רחמים צו גאָט און צו מענשען, האָט דאָך געשוויגען, אַלעמען רוהיג אין פּנים געקוקט און געשוויגען. און איך, אַ קליין יודיש יונגעל, אויף וועלכען עס האָט זיך אויסגעגאָסען אַזאַ ים ליידען, און ווער עס ווייסט נישט, וואָס מאָרגען דערוואַרט איהם, ווינש דער גאַנצער וועלט און יעדען מענ־שען בעזונדער אַלדאָס־גוטס“ (ז. 256).

אַ בוך פון מענשליכקייט, אָבער — נישט פון מענשען. זיי זענען אויפריכטיג, פול מיט צוטרוי צום לעבען נאָך אַלע גרויסע יסורים און הורג די יסורים געלייטערט.

*) „גרויזאַמע יאָהרען“, פערלאַג „קולטור־ליגע“.

יעקב פראנק — דער פאלשער משיח

פון ד"ר ה. שולמאן

— 4. —

קאמף פון די רבנים געגען די פראנקיסטען

נישט קוקענדיג דערויף וואס ער איז געווען א בעוויבטער, האט פראנק זיך בעוויזען עפענטליך אין בעגלייטונג פון עפעס א מיידעל, וועלכע האט געדארפט זיין לויטן זיינע ווייד זיינע „היטערין און פיהרערין". זי, וועלכע האט געהאט נישט קיין אידעאלע אויפגאבען, נאר מעהר רעאלע, האט געפערדיגט, אז זי וועט געהען מיט איהם טיף אין פוילען און איהם אפהיטען פון אלע סכנות, זייענדיג זיין שוץ". דער דאזיגער „שוץ" האט נאך געמוזט האבען הילף, ווייל ווי פראנק דערציילט האט "צו דעם מיידעל זיך אנגעשלאסען נאך א מיידעל, אן אייניקעל פון דער טאכטער פון פוילישען קעניג, וועלכער איהר עלטער־זיידע האט פערפיהרט", און ווייל זי האט געהאט אין זיך עפעס קעניגליכעס האט זי פערשאפט פראנקען „מעהר צופרידענהייט"...

דאס איז געווען א פארשפיל צו די מעשי־סדום וואס פראנק און זיינע אנהענגער האבען שפעטער געטריבען און וועלכע זענען געווען אין א שארפער סתירה צו דער רעליגיעזער לעהרע וואס ער האט פערשפרייט.

אין יאנואר 1756 איז פראנק געקומען אין שטעטעל לאנצקאראן, זיינע אנהענגער האבען אויסגעשפאנט די פערד פון דער קארעטע און זי אליין פייערליך אריינגעשלעפט אין שטעטעל אריין, גראד איז דעמאלט געווען א מארק־טאג, יודען זענען געווען פערזאמעלט אויפ'ן מארק און מיט פערוואונדערונג זיך צוגעקוקט צו דעם „האר" וואס בעווייזט נסים, ווי דאס האבען פראנקן פארגעשטעלט זיינע אנהענגער. פראנק האט זיך אנירערגעשטעלט אינמיטען מארק און אנגעהויבען האלטען א דרשה. פיל יודען זענען פון זיינע רייד שטארק אויפגערעגט געווארען און אנגעהויבען איהם בעווארפען מיט שטיינער.

— איהר זאגט, אז ער איז א הייליגער יוד? — האבען די יודען געשריגען צו פראנק'ס אנהענגער — ער איז א משומד וואס רעדט אן אנדערע צו זינד, מיר וועלען איהם פערשטיינען.

עס איז אויסגעבראכען א געשלעג. צווישען די יודען פון שטעטעל און פראנקס אנהענגער. פראנק האט געמוזט איבעררייסען זיין דרשה און זיך אפטראגען פון מארק. ער איז אבער פון לאנצקאראן נישט אוועקגעפאהרען. נאר בסוד פערשפרייט זיין תורה, איינגעשטאנען איז ער אין דער וואוינונג פון זיין חסיד לייבקע, וועלכע האט פאר פראנק'ן אפגעגעבען צוויי גרויסע צימערן, אין דער דאזיגער וואוינונג פלעגען ביינאכט, אז קיינער זאל נישט בעמערקען אריינגנבענען זיך פיל לאנצקאראנער יודען וועלכע האבען געשוואוירען געטרייהייט און איבערגעגעבענהייט צום „האר". זיי האבען [illegible], אז „זיי שטעהען צו צו איהם מיט זייערע ווייבער און קינדער, ווייל זיי זעהען, אז זיין תורה איז אמת, זיינע נסים געטליך".

באלד האט פראנק איינגערופען אין לייבקעס וואוינונג א פערזאמלונג פון זיינע אנהענגער, עס זענען זיך צוזאמענגעקומען מענער, פרויען און זייערע קינדער, מען האט אנגעצונדען פיל ליכט, צוגעגרייט לאנגע טישען מיט ווייסע טישטוכער, און פערמאכט די לאדענס אז זייטיגע מענשען זאלען נישט זעהען וואס דארט קומט פאר, די פרויען האט פראנק געהייסען אנטון אין ווייסען און אנגעזאגט די "בשורה" אז אין דעם אוונט וועט צו איהם זיך בעווייזען דער "רוח הקודש" און אלע וועלען דאס זעהען. ער האט אויך פערזיכערט אז דער „הייליגער גייסט "ערלויבט צו זיין יעדען מאן, מיט וועלכער פרוי ער וויל און דעריבער האט ער בעפוילען זיינע אנהענגער צו ברענגען זייערע שענסטע ווייבער און טעכטער.

די געזאנגען און ווילדע געשרייען וואס האבען זיך געטראגען פון לייבקעס וואוינונג האבען צוגעצויגען צו די פענסטער פיל יודען און קריסטען.

מען האט אריינגעקוקט דורך די שפארעס פון די לאדענס און געזעהען ווי פרויען האבען נאקעטע געקניהט ארום פראנק'ן און אלע [illegible] שטעלט צוגעהענדיג צו פראנק'ן וועלכער האט געמאכט ארום זייערע קעפ געהיימניספולע בעוועגונגען און דערנאך געקושט זייערע ברוסטען... [illegible] זענען די פרויען ארומגעגאנגען ארום פראנקן זיבען מאל און זיך געווארפען אין די ארעמס פון א מאן, וועלכער האט גענומען מיט איהר טאנצען. דאס גאנצע הויז האט זיך געטרייסעלט פון די ווילדע ארגיעס און קולות, ווען דער טאנץ האט זיך געענדיגט האט מען זיך געזעצט צו די טישען און זיך געגאסען מיט וויין און בראנפען, ווען די סעודה האט זיך געענדיגט האבען זיך די ארגיעס ווידער אנגעהויבען מיט נאך מעהר ברען און התלהבות.

ווען די יודען האבען דורך די לאדען־שפארעס דערזעהען וואס עס טוט זיך איננווייניג זענען זיי דערציטערט געווארען און אנגעהויבען שרייען:

— זיי[illegible]סען, יודען, אז די סטרא־אחרא איז אריין אין דעם הויז, אויב מען וועט זי פון דאנען נישט ארויסטרייבען וועט גאט'ס צארן זיך אויסגיסען אויף אונזערע קעפ, ווער ס'האט גאט אין הארצען זאל אריינגעהען.

די אויפרעגונג פון די יודען איז געוואקסען, און אלע יודען, ווי איין מאן האבען זיך א לאז געטון צו די טירען וועלכע זענען אויפגעבראכען געווארען. פראנקס אנהענגער האבען נישט געקענט שטעלען קיין ווידערשטאנד, ווייל זיי זענען געווען אין א קלענערער צאהל און שיכור. א טייל האבען זיך געוואלגערט אויף דער ערד אין די ארעמס פון נאקעטע פרויען, די יודען האבען אלעמען געבונדען מיטגענומען אויך די ספרים און פאפירען, וועלכע האבען זיך דארט געפונען און אפגעפיהרט צום פערוואלטער פון ארטיגען פריץ ראמאנאווסקי, איבערגעבענדיג וועגען די ארגיעס וואס פראנק מיט זיינע אנהענגער האבען געטריבען. ראמאנאווסקי האט וועגען דעם ענ'ין זיך געווענדט צום פריץ, וועלכער האט בעפוילען איינצוזעצען פראנקען מיט זיינע חסידים אין תפיסה.

דעם דריטען טאג זענען געקומען קיין לאנצקאראן פון יענער זייט גרעניץ עטליכע טערקען, וואס זענען געווארען געשיקט פון פראנקס אנהענגער אין טערקיי, און זיי האבען געפאדערט פראנק'ן צו בעפרייען, ווייל ער איז א טערקישער אונטערטאן. דער פריץ האט נישט געהאט קיין אנדער ברירה און איהם געמוזט בעפרייען, אבער גלייכצייטיג איהם בעפוילען צו פערלאזען די גרעניצען פון לאנד.

פראנק האט געריזט איבער פערשידענע שטעטלעך, ער איז געווען אין כאטין, טשערנאוויץ און אין יעזיעזשאני און אומעטום זענען איהם באגעגנען אויפגערעגטע יודען, וועלכע האבען די פראנקיסטען ארעסטירט און געשמידט אין קייטען, אין יעזיעזשאני האט פראנק פערזאמעלט זיינע אנהענגער און האט זיי געהייסען געהען קיין קאפיטשיניעץ דא האט זיך איהם ווידער בעוויזען דער „רוח הקודש" און ער האט געזאגט צו זיינע מענשען:

— אויב מיר האבען דעם אמת'דיגען גאט און איהר גלויבט אין איהם צו וואס זאלען מיר דאס האלטען בסוד? לאמיר אפען זיך בעקענען פאר יעדען. ווער וויל אפפערען און זיך האלטען ביי דער ליבע פון גלויבען, דער זאל געהען מיט מיר!

געווען איז דאס אין תענית אסתר. פראנק האט געהאלטען איינגעמאכטס און בראנפען און יעדען געטיילט.

פראנק האט זיך גענומען נקמה נעהמען אן די יודען, אבער די יודען פון זייער זייט האבען אויך נישט גערוהט, פון עטליכע פראנקיסטען, וועלכע זענען געקומען צו די רבנים טון תשובה, האט מען זיך דערוואוסט וועגען די עראטישע ארגיעס, וואס ווערען דורך די פראנקיסטען געטריבען און וועגען די עקרים פון זיין תורה, יודען האבען בעשלאסען צו ערקלערען פראנק'ן און זיינע אנהענגער אן אפענע מלחמה.

דעם 13־טען יוני 1756 זענען אין אלע בתי מדרשים און שוהלען פון בראד, לוצק, דובנא, ע.ג.־בערג און אנדערע שטעט געווארען אנגעצונדען שווארצע ליכט און די רבנים האבען פראנק'ן און זיינע אנהענגער אריינגעלייגט אין חרם, ס'איז אנגעזאגט געווארען אז קיין שום יוד טאר נישט האבען קיין שום בעציהונגען מיט פראנקיסטען, טאר זיך נישט געפינען אין זיינע ד' אמות און זיי וויכען ווי א פעסט.

דער ועד ארבע הארצות, האט בעשטעטיגט דעם חרם, און כדי אפצוהיטען יודען פון א טעות, ווען ער וועט זיך נעהמען לערנען „קבלה" האבען די רבנים גוזר געווען אז כתבי אר"י זאל מען נישט טארען לערנען איידער מען איז אלט פערציג יאהר, נאר זוהר, ספר „שומר אמונים" און די ספרים פון ר' משה קורדובירו זאל מען מעגען לערנען צו דרייסיג יאהר, נישט פריהער און דאס מעגען טון נאר יענע מענשען, וועלכע האבען פריהער זיך אנגעזעטיגט מיט ש"ס און פוסקים, אונטערגעשריבען האט דעם דאזיגען "חרם" ר' חיים כהן ראפאפארט פון לעמבערג, ר' יצחק הלוי איש הורוויץ פון גלאגוי, ר' צבי הערש פינטשאווער פון זבאראזש, ר' יוסף לאנדא פון אפטא, ר' שאול ב"ר שמואל פון פשעדבאזש. ר' מנחם מאניס פון לעמבערג און זמיגראד, ר' יעקב ב"ר משה חריף פון גליל פאראליע, ר' יעקב זג"ל לאנדא פון טארנאפאל, ר' נתן נטע פון בראד, ר' בעריש ב"ר יהושע פון טשעכאנאוו, ר' אריה לייב ב"ר יהושע פון סאקאל. ר' אברהם הלוי פון קראקא, ר' נפתלי הערץ פון קאוועל, ר' שמחה פון לענטשנא.

די בעוועגונג געגען די פראנקיסטען האט ערשט זיך אנגעהויבען און שוין זענען פיל פראנקיסטען געקומען צו די רבנים און ערקלערט זייער חרטה די פראנקיסטען־בעוועגונג וואלט לייכט געקאנט ווערען אונטערדריקט, ווען די פראנקיסטען זאלען זיך נישט געווען שיצען אונטער דער מאנטעל פון דער גלחישער מאכט.

אויספיהרענדיג דעם חרם האבען די יודען אין קאפיטשינצע ארעסטירט די פראנקיסטען אין [illegible]קען, וועלכער האט דארט פערבראכט און זיי אלע געבונדען מיט שטריק, געשעהען איז דאס אין אפריל 1756, פראנק איז געזעסען אין תפיסה זעקס טעג און דא האט ער געהאט א נייע „זעהונג" און ער האט אויסגערופען: „איך וועל געהען צו דער קריסטליכער רעליגיע און נאך 12 מיט מיר".

דער פריץ פון קאפיטשינצע און דער [illegible]גער גלח האבען זיך פעראינטערעסירט מיט פראנקס גורל און ווען זיי זענען געקומען אין תפיסה, האט פראנק זיי געזאגט:

— בעמיהט זיך צו פערזאמלען עטליכע הונדערט רבנים געגען מיר און 24 קלוגע און געלעהרטע ביסקופען, אויך 600 פריצים און געלעהרטע מענשען, זאלען זיי מיט מיר פיהרען אן עפענטליכען וויכוח, און איך וועל נאר הייסען א 7־יאהריגען קינד פרעגען די טייטש פון איין פסוק, וועלכען איך וויל אנווייזען, „איך גיב מיין קאפ, אויב זיי וועלען קאנען געבען אן'ענטפער. דאן וויל איך פרעגען די חכמים פון דער וועלט, פארוואס איז אין עגיפטען אנדערש ווי אין דער גאנצער וועלט, פארוואס איז דארט בישטא קיין קאלטער רעגען, נישט קיין ווינד און נישט קיין האגעל, נאר דער טייך נילוס אליין גיסט אויס און טרינקט אן די פעלדער? איך זאג אייך, אז קיין שום מענש וועט דערויף נישט

(ענדע זעה 14־טע זייט).

י דריי זענען זיי געזעסן!...

א „נאראדע" פון באיקאט־געליטענע

פון י. אבערזשאנעק

דריי זענען זיי געזעסן.

איהר מיינט אפשר, אז די 3 זענען געווען: היטלער, מוסאליני און מאקדאנאלד און האבען גערעדט וועגען א פאקט פון 4?

אויב איהר מיינט אזוי, האט איהר במחילה א גרויסען טעות: ראשית, איז די זיצונג נישט געווען אין רוים, והשנית, האבען זיי נישט גערעדט וועגען א פאקט פון 4. והשלישית,, זענען זיי נישט געווען היטלער, מוסאליני און מאקדאנאלד — דריי ווייבער זענען עס געווען!...

דריי ווייבער זענען געזעסן: שרה מייטעל די לעקעך־בעקערין, מאדאם פעסע צוטעל די שניט־סוחר'טע און ווער איז געווען די דריטע? — מיין יודענע!

און וועגען וואס, מיינט איהר, האבען זיי גערעדט? איהר מיינט אודאי, אז זיי האבען גערעדט וועגען: היטען, קליידער, פיזשאמעס, באר־קא[illegible]מען, פריזור, שיך, טאליע, ליניע, וואג, אויגען ברעמען, ליפען, אדער וועגען די שכנ'שע פייגע זלאטע, וואס מאכט „אטשקעס" און דרעהט מיט'ן שנעבעלע. ניין,, נישט וועגען נארישקייטען האבען די גערעדט — זיי האבען גערעדט... וועגען היטלערן!....

די דאזיגע „טראיקע" פאהרט יאהר־איין, יאהר־אויס אויף קורארטן, און וואו פאהרט מען? קיין דייטשלאנד. איינע פאהרט מיט איהר „ראזשער־זשאנע" לעבער. די צווייטע פיהרט אוועק דעם דייטש איהר גאל און מיינע עקספעדירט איהר בויר־מאטעריאל — ס'קאלך, ס'זאמד און די שטיינער...

היות, ווי איצט איז א באיקאט דייטש האט מיין יודענע צוזאמענגערופען א פאאופנע נאראדע", כדי צו בעטראכטען די געשאפענע לאגע: וואס טוט מען מיט דער „ראזשערזשאנע" לעבער? וואו טוט מען אהין די גאל? און וואוהין פיהרט מען אוועק דאס קאלך, דאס זאמד און די שטיינער?..

דאס ערשטע האט גענומען א ווארט שרה מאטעל די לעקעך־בעקערין. ביין, האט זי געשריגען, אזוי לאנג קרענקט ער, דער דייטש, ווי לאנג איך וועל איהם נישט אוועקפיהרען מיין לעבער!..

— און איך, האט איבערגעריסען מאדאם פעסע צוטעל די שניט־סוחר'טע, וועל אויך נישט פיהרען מיין גאל צו היטלער'ן, אז פלאצען זאל איהם די גאל, טאטע זיסער.

— און וואוהין עקספעדיר איך היי־יאהר מיין קאלך, מיט'ן זאמד מיט די שטיינער? האט מיין יודענע זיך „גערעדושעט" מיט די שכנ'טעס.

— איך רעכען, האט געזאגט שרה מאטעל די לעקעך־בעקערין, אלס צייכען פון פראטעסט געגען היטלערן, מיין לעבער היי־יאהר אוועקצופיהרען קיין קארלסבאד...

— ווי פאלען זי אויס, גילרעגע? האט פעסע צוטעל די שניט־סוחר'טע געענטפערט — קארלסבאד איז דאך טשעכיען, און טשעכיען ליגט דאך נעבען דייטש, און דאס וואס ריהרט נאר אן אין דייטש איז טריפה.

— און אפשר זאלען מיר טאקע אונזער „פיסעל סחורה" גאר אוועקפיהרען קיין מעראן? — האט מיין יודענע פראפאנירט.

— וואס איהן קאן אלץ איינפאלען!—האט זיך ענטקעגענגעשטעלט שרה מאטעל די לעקעך־בעקערין — מעראן איז דאך איטאליען, און איטאליען איז דאך געווארען א גאנצער שמעלקע מיט היטלערן — קיין מעראן טארען מיר אוי'ך נישט פאהרען....

— ווייסט עך גאר וואס? איז אונטערגעשפרינגען מיין טעכטערל — ס'בעסטע וועט זיין צו פאהרען קיין צאפאט! צאפאט איז א רפואה פאר אלע. פאר אלט און יונג. פאר ווייבער מיט לעבערס און אהן לעבערס. מיט גאל און אהן גאל. די מאמעשי וועט פערגעסען אין קאלך און אין די שטיינער — די פליאזשע ציהט אויס אלראס שלעכטס!..

— א וואזשנער „פאמיס" — צ'געהערט אן־איינפאל פון א קאזע? צאפאט ליגט דאך נעבען דאנציג, און דאנציג איז דאך דער קארידאר — וועה זעץ דיך הינטיגע צייטען אוועק אין קארידאר... ביי וואס, ווען, בלייבסטו קוועטשען אין קארידאר — פויל מיך א גאנג!..

אלזא, וואס טוט מען פארט? וואו טוט מען זיך פארט אהין מיט דער „ראזשער־זשאנע" לעבער? וואס מאכט מען מיט דער גאל? און וואו עקספעדירט מען דעם קאלך מיט'ן זאמד און די שטיינער?

— איך האב א פלאן, האט מיין יודענע געמאכט א פארשלאג:

הערט מיך אויס מיינע גילרענע, מיט דער לעבער און מיט דער גאל קען מען אין לאדז נישט זיין. צום דייטש וועט מען נישט פאהרען, טשעכיען ליגט נעבען דייטש, איטאליען איז א שמעלקע מיט היטלערן — לאמיר פאהרען אין א פוילישען קור־ארט, נו, לאמיר זאגען — טשעכאטשינעק!

— טשעכאטשינעק? האבען די אנדערע צוויי ווייבער גענומען ציהען מיט די נעז — די גאנצע פארזשעטשנא גאס איז אין טשעכאטשינעק — פע!..

— נו, זאל זיין שטשאווניץ.

— שטשאווניץ? פאר א מיליאר אויך נישט, האט ערקלערט די לעקעך־בעקערין.

— פארוואס?

קיין שטשאווניץ פאהרט די גראבע פייגעל און אז נישט דערלעבען וועט דאס די גראבע פייגעל, אז איך, פעסע צוטעל די שניט־סוחר'טע זאל פאהרען מיט איהר אין איין באד אריין!....

— טא לאמיר פאהרען קיין קריניצע — האט אלץ מיין יודענע געהאלטען אין איין אונטערשטיצען די פוילישע קור־ערטער.

— קריניצע איז גוט פאר די פאנפא־ראנקעלעך, וואס פאהרען בעהמען „לבנה־בעדער"... איך מיט מיין לעבער האט געזאגט די לעקעך־בעקערין בין שטארק „וראזשליווע" אויף לבנה־בעדער...

— מיין „זראביע" איז, האט געזאגט די מאדאם פעסע צוטעל, אזוי ווי ס'זענען היי־יאהר אזעלכע „ראזרוכעס" זאל מען פאהרען אויף א פראסטע ליעט ניסקע אדורכוואריעמען זיך די ביינער און גענוג — וואס זאגען זי?

— וואו מיינען זי?

— איך מיין קאלומנע.

— קיין קאלומנע נישט, ווייל מיר קענען נישט שפילען אין ברידזש.

— טא זאל זיין פארעמביע.

— פארעמביע איז שוין פערנומען פון גער מיט אלעקסאנדער.

— נו, זאל זיין ווישניאווע גורע.

— א פיש־מאהק האב איך אין לאדז....

— אפשר קאלי?

— טראגט מיין מאן נישט שבת קיין שריימעל.

ווער ווייסט ווי לאנג נאך די „נאראדע" וואלט געדויערט, ווער ווייסט ווי ווייט זיי וואלטען ערקראכען, אז אנגעהויבען האבען זיי ביי קארלסבאד און מעראן, און פערקראכען זענען זיי — קיין ווישניאווע גורע. ווער ווייסט ווי לאנג דאס וואלט נאך אזוי געדויערט, ווען נישט איך, וואס האב מיט איין ווארט, א סוף געמאכט צו דער אסיפה.

הערענדיג ווי זיי זענען שוין אפגעפאהרען א האלבע וועלט און קענען צו קיין בעשלוס נישט קומען, האב איך מיך אפגערופען:

— הערט, איך האב א פלאן: איך האב א באד, וואס איז נישט אין דייטשלאנד, ליגט נישט נעבען דייטשלאנד, און איז נישט קיין שמעלקע מיט'ן דייטש. מ'דארף נישט קיין אויסלענדישען פאס און קיין וויזע, ס'ליגט אין א זעהר שעהנעם געגענד און פאר ווייניג געלד קענט איהר אלע פון דער באד סקאזשיסטשען.

— וואו? וועלכע באד? האבען אלע ווייבער מיט איינמאל א געשריי געטון.

— די אגודה'שע באד אויף דער גדאנסקא גאס — האב איך געענטפערט.

די ווייבער האבען זיך „אבראזשעט". מיין יודענע האט באלד געקריגען א באפאר אויפ'ן קאלך און די זיצונג האט זיך געשלאסען.

די היים בעגעגענט איהר קראַנקען זוהן

נאָך אַ קאַפּיטעל פון מיינע קינדער־יאָהרען

פון פּרץ הירשביין

געווען אַ וואָך דריי פאַר פּסח. פון ווילנע בין איך אַרויסגעפאָהרען קעגען נאַכט. דעריבער בין איך אַ גאַנצע נאַכט אַ וואַכער געלעגען אויף דער האַרטער באַנק פון דריטען קלאַס וואַגאָן, דער היים האָב איך נישט מודיע געווען, אַז איך קום, נישט געוואָלט איבערשרעקען.

די ווערטער פון יונגען ווילנער דאָקטאָר וואָס האָט געגומען און אַ זאָג געטאָן: „יונגערמאַן, אויב איהר וועט נישט פאָהרען אַהיים צו טאַטע־מאַמע, וועט איהר שטאַרבען...“ די דאָזיגע ווערטער זענען פייערדיגע געשטאַנען פאַר מיין דמיון, מעהר פון אַלץ האָט איצטער מיין דערוואַכטע יוגענד געגאַרט צום לעבען, מיין צוריקקעהר אַהיים איז געווען אַ פריהלינגדיגער און טרויעריגער. איך האָב נאָך קיינמאָל אין מיין יונג־לעבען נישט איבערגעלעבט אַזאַ שאַרפען טרויער.

ב

בשעת די פרעמדע פוהר האָט מיך איבערגעפיהרט פון וואָקזאַל דורכ׳ן שטעטעל אַהיים, צו ליפע׳ן אין מיהל אַריין — האָט מיר דאָס שטעטעל זעהר פרעמד אויסגעזעהען, אין שטעטעל האָבען געלעבט מיינע ברידער, בנימן חיים און קלמן. אויך בעבל האָט געלעבט אין שטעטעל. ביים אָנקומען האָב איך צו אַלעמען אָנגעקלאַפּט און באַלד אַוועקגעאיילט אַהיים, ס׳איז מיר געווען גלייך, ווי איינער וואָס קעהרט אום צוריק צו זיין געבוירענאָרט פון אַ ווייט לאַנד, וואו ער האָט זיינע יונגע יאָהרען איבערגעלאָזט. ווינציגער פון אַלץ האָב איך געשפּירט די יוגענד, מיינע אַכצעהן יאָהר, ווען כ׳האָב געצויגען דורך די גויאישע גאַסען.

ווען דער וואָגען איז אַרויסגעקומען צו די פּלויטען און גרעבליעס, אויסגעמיטען דעם לעצטען שייער און אַריין צווישען די ברייטע שורות ווערבעס און אָלשענע בוימער פון ביידע זייטען וועג; ווען דער ריח פון צובליהטען פריהלינג האָט אַ שלאָג געטאָן אין נאָז אַריין, האָט עס מיך צענומען ווי אַ קליין קינד, ווען ס׳דערזעהט דער מאַמען, האָב געשפּירט די היץ, וואָס שלאָגט מיר אין פּנים אַריין, אַ פריהלינגדיג אויסגעצירטע איז געשטאַנען די געגענד אַרום מיהל, נישט מעהר, וואָס די שורה ווערבעס ביים סטאַוו, אַנטקעגען דער שטוב. יאָ, די ווערבעס זענען שווערער געוואָרען, נידריגער אַראָפּגעבויגט די קעפּ צום וואַסער, פיש שפּרינגען פון וואַסער אַנטקעגען דער זון. גרין־גראָזיג און פריהמאַרגענדיג בעלויכטען זענען די לאָנקעס אַרום, די מיהל געהט. טלאָפּאַ־טלאָפּאַ — — — די מיהל געהט.

פון שטוב־פענסטער האָט מען בעמערקט מיין קומען,, איז מען אַרויסגעלאָפען אַנטקעגען בעגעגענען.

— וואָס עפּעס אַזוי פּלוצלינג, מיין זוהן, אַזוי גאָר אומגעריכט? — קושט מיינע באַקען די מאַמע און כ׳זעה, אַז זי איז צעשראָקען.

דער טאַטע איז פערחידושט, וואָס־עפּעס גאָר אַזוי אומיטען דרינען... אויף פּסח נישט געקומען און איצטער גאָר... די שוועסטער שרה די צעהן־יאָהריגע שרה, איז איצטער דאָס איינציגע קינד, אין שטוב. זי נעהמט איבער דער מאַמעס געפיהל און קוקט צו מיר אויך פערוואונדערט.

אַ פרעמדער מילנער, אַ בלייך בחורל, אַ דייטשעל, כמעט אין מיינע יאָהרען, ער קומט אַרויס אַ פערמעליגטער מיך צו בעגעגענען.

— ער איז אונזער מילנער, — דערציילט מיר די מאַמע, קוקענדיג צום פערמעליגטען בחור׳ל, — נישטאָ וועמען עס זאָל דעם טאַטען אַרויסהעלפען.

מען געהט אין שטוב אַריין. יאָ — די שטוב און נישט—די שטוב קלענער געוואָרען מיין היים, זינט איך האָב די וועלט דערזעהען. אין אַזאַ גרויסער שטאָט ווי ווילנע געלעבט, דעריבער איז מיין היים אַ קלענער, אַ ליידיגער, פעהלען קינדער, טאַטע־מאַמע געעלטערט געוואָרען, בסך־הכל אַנדער האַלבען יאָהר נישט געווען אינדערהיים; באַר הפּנים נישט שטענדיג זענען פערלאָפענע יאָהרען אַ סימן פון פערגאַנגענער צייט אין מענשענס לעבען. צו־מאָל לעבט מען אָפּ אַ לעבענלאַנג אין איין יאָהר, האָט עס מיר אויסגעוויזען גלייך איך אַליין האָב שוין מיין לעבען אָפּגעלעבט. דעריבער איז אַלץ אַרום מיר אַזוי געעלטערט, דאָס, וואָס דער ווילנער דאָקטאָר האָט מיך אָנגערופען „יונגערמאַן“ — דאָס בעווייזט גאָרנישט, ער האָט דאָך מיך געהייסען פאָהרען אַהיים — אַ נישט וועל איך שטאַרבען.

דער מאַמעס האַרץ האָט נישט געריהט, ביז זי איז נישט דערגאַנגען וואָס מיר איז, איך האָב איהר דערצעהלט, אַז מיר איז באמת גאָרנישט. אַביסעל בלויז איבערגעכאַפּט די מאָס לערנענדיג; אַביסעל נישט דערעסען אין ווילנע, וואו איך האָב שוין קיין „טעג“ מעהר נישט געוואָלט עסען ביי לייטען.

— אגב האָט עס מיך טאַקע געצויגען אַביסעל אַהיים. שטאַרק געבענקט אַהיים. און די דאָזיגע רפואות אין פלעשעל, האָט מיר דער דאָקטאָר געגעבען, אויב איך וויל. זאָל איך איינגעהמען; אויב נישט איז אויך רעכט.

היים — איז היים. דאָס קינדערשע אין מיר, וואָס איז ערגעץ־וואו געווען פערשטעקט, איז אַרויס געשפּרונגען נאָך דעם, ווי די מאַמע האָט אָנגעקאָרמעט און אָבער־ און ווידער אויסגעטאַפּט אַלע גלידער מיינע; אויסגעקושט די באַקען מיינע.

היים — איז היים. נאָך דעם ווי עטליכע טעג זענען אַוועק האָבען פערבאָרגענע כחות אָנגעהויבען אויפצוואַכען און פאַרבען ראָי מיינע בלאַסע, איינגעצויגענע באַקען. איך האָב תופס געווען דעם ווילנער דאָקטאָרס קלוגע רייד, ווען ער, אויסהערענדיג און אויסקלאַפּענדיג מיין אָפּגעצערטען גוף; נאָך דעם ווי ער האָט געפּרעגט, צי איך האָב אַ היים און טאַטע־מאַמע — האָט ער מיך אַוועקגעטריבען אַהיים. אין די ערשטע טעג, ווען די געגענד האָט מיך ווידער אויפגענומען ווי אַן אייגענעם: ווען אַ באָרוועסער ווי אין די יונגערע יאָהרען, בין איך אַוועק איבער די לאָנקעס; כאָטש מיינע באָרוועסע טריט האָבען איצטער געשפּירט די רויקייט פון דער ערד— האָט עס מיר אויסגעוויזען, אַז אַהער געהער איך, אַ טעות געווען צו פערלאָזען אָט־אָ־ דעם געבוירענאָרט, אַוועק „קנייטשען די באַנק“, ווי אַ בעטלער קלאַפּען אין פרעמדע טיהרען, עס האָבען צומאָל די בוימער אויף מיר געקוקט מיט רוגזה, הלמאי איך בין אַוועק פון זיי אויף אַזוי־פיל יאָהרען. עס האָבען די ווערבעס ביים סטאַוו צו מיר אַפּוירגעקוקט מיט אַ ברוגז, ס׳האָט מיך די ערשטע צייט געצויגען צו מעסטען מיט מיינע באָרוועסע טריט די לאָנקעס, פרעמדלעך איז מיר אַביסעל געוואָרען די מיהל.

דער טאַטע האָט גריליך געוואָלט וויסען, וואָס איך טו אין ווילנע און פאַרוואָס איך האָב אויפגעהערט עסען טעג... ער האָט געוואָלט וויסען ווען איך וועל אַרויסבעקומען סמיכה אויף רבנות, אין שטעטעל האָט מען איהם געזאָגט אַז זיין פּרץ האָט אין ווילנע עפּעס אַנדערש געלערנט, וויל ער וויסען, וואָס אַזעלכעס האָט זיין זוהן געלערענט.

די מאַמע, זי אויך,, דערקענט אין מיר אַ פערענדערונג, איהר קומט עס אויס צום גוטען, זי קען מיט מיר איצטער שמועסען פון אַזעלכע ענינים וואָס טאַקע נאָר אין אַזאַ שטאָט ווי ווילנע ווייסט מען. זי איז פאַר דער צייט געוואָרען אַביסעל אומגלויבעריש האָט נישט קיין שטאַרקע אמונה אין יענער וועלט, וויל זי וויסען וואָס מען זאָגט עפּעס מכח יענער וועלט אין אַזאַ שטאָט ווי ווילנע.

היים — איז היים. אויף אַ ווייל־ע האָב איך ווידער דערשפּירט מיין פערוואָרצעלטקייט אין דעם פייכטען גרונט ביי ליפעס מיהל, כאָטש באַלד קומט ווידער אַ האַרבסטיגע דערפאַהרונג — וואָס אַ היים ווערט געעלטערט און געבויגען; אַהיים ווערט אויס געלעהרט ווי די פויגעל־נעסטען, ווען די פויגעל ציהען אין האַרבסט אַוועק צו וואַרעמדיגע לענדער.

— וואָס איז די מעשה, וואָס אויף יענער זייט בריק איז געבליבען אַן אָפּגעצייכענטער אָרט, וואו דאָס גראָז הייאָהר איז נישט אַרויסגעקומען? ווי די לענג פון אַ מענשען איז די ערד נישט בעגראָזט געוואָרען אויף יענער זייטען בריק...

שמייכעלט די מאַמע טרויעריג.:

— אַ מענש איז פאַריאָהרען זומער דערטרונקען געוואָרען; אַ פויער וואָס איז געקומען אין מיהל אַריין האָט מען איהם צו־שפּעט אַרויסגענומען פון וואַסער און אַ טויטען געלאָזט ליגען ביי דער זייט בריק גאַנצע צעהן טעג, ביז נאַטשאַלסטווע האָט איהם געהייסען צונעהמען. פאַר דער צייט האָט ער אָנגעהויבען פוילען, אונטער איהם איז דאָס גראָז ווי פערברענט געוואָרען; און הייאָהר איז שוין קיין גראָז נישטאָ אויף דעם אָרט. שוואַרץ, ווי די לענג פון אַ מענשען; די לענג פון דעם דערטרונקענעם, אַ מורא ביינאַכט דאָרט צו געהן.

— איך האָב מורא פאַר דעם אָרט — זאָגט די צעהן־יאָהריגע שרה׳לע.

הייסט עס — צוגעקומען אַ פרישע אומהיימליכקייט אַרום ליפעס מיהל.

דער יונגער מילנער, וואָס העלפט דעם טאַטען אַרום אין מיהל, דאָס יונגע דייטשעל, איז מיר בעקאַנט, ער איז אַ בלייכער ווי איך. אַן אָפּגעצעהרטער. ווען־נישט־ווען שפּייט ער מיט בלוט. זיין טאַטע, אויך אַ דייטשעל, וואָס האָט אומגעוואַנדערט אין דער געגענד, אַ כשוף־מאַכער געווען — ער איז שוין געשטאָרבען. זיין טאַטע האָט אָפּגעקעהרט צו אונז פון צייט־צו־צייט. אַ גוטער בעל־מלאכה געווען; געוואוסט זעהר גוט ווי צו פערריכטען אַ מיהל, איינמאָל האָט ער מיטגעפיהרט זיין בן־יחיד׳ל, אַ קליין בלאַס יונגעל — איצטער איז דאָס בן־יחיד׳ל אַ מילנער ביי ליפען אין מיהל און ווען־נישט־ווען שפּייט ער מיט בלוט.

ער האָט מיר ווי אַ ברודער אויסגעוויזען, געוואָרען מיר אַ חבר, ער האָט מיך פערשטאַנען, צוליב זיין אייגענער אָפּגעצערטקייט. ביידע האָבען מיר געגאַרט צו לעבען, איך האָב איהם אין מיהל אַרויסגעהאָלפען און אין דער פרייער צייט זענען מיר ביידע אַוועק שפּאַצירען איבער די לאָנקעס איבער די בלאָטעס זוכען וויינפּערליך,, סמאָראָדינעס.

מיט׳ן אָנקומען פון זומער בין איך אַביסעל געשטאַרקט געוואָרען, אָבער נישט דאָס דייטשעל. דער יונגער מילנער, ער איז איינגעגאַנגען פון טאָג־צו־טאָג, אָהן אַ שיער טרויער האָט ער אין מיר דערוועקט. די מאַמע האָט אויף איהם אַכטונג געגעבען ווי אויף אַן אייגען קינד, אומוואַנדערענדיג איבער די לאָנקעס האָבען מיר אויסגעזעהען ווי אַ צווילינג.

— וואַרט, וואַרט, ווען די מאַלינעס וועלען צייטיג ווערען — האָט דאָס דייטשעל מיך געמונטערט — וועלען מיר זיי קלייבען און עסען, פון מאַלינעס קריגט מען כוח, פון מאַלינעס עסען וועסטו אויך קריגען מעהר כוח.

אַזוי האָט ער געהאָפט אויף דעם אָנקום פון מאַלינעס. קוים־קוים האָבען מיר ביידע דערצויגען די ערשטע אויפגעקומענע צייטיגע מאַלינעס, ביידע זענען מיר אַוועק „עק־וועלט“ ערגעץ אין די קאַרטשעס, געקליבען די צייטיגע מאַלינעס און געלייגט אין מויל אַריין. ער איז גערעטעט געוואָרען, מיר איז שפּעטער אין זומער אַ סך בעסער געוואָרען. די יוגענט האָט ווידערגעקעהרט צו מיר אַ פערשעמטע און געמאָהנט ביי מיר אַ חוב פאַר אַ סך טעג — נישט־דערעסענע; פאַר אַ סך נעכט — נישט־דערשלאָפען. מען האָט געקאָכט די לאָנקעס און דער דרויסען, ווי גאָר אַמאָל, האָט געשמעקט מיט היי.

(ווייטער זעה 15. זייט).

אברהם אבן עזרא

היסטאָרישע ערצעהלונג

פון ד״ר ל. פיליפּסאָן

— 3. —

מיט גרויסע טריט זענען ביידע געגאַנגען, איבער די געדריטע, געשלענגעלטע גאַסען פון קאָרדאָווא. צוקומענדיג צו אַ קליין נידריג הייזעל, האָט דער פרעמדער איהם אַריינגעפיהרט אין אַ שטוב אַריין, וואו ס׳האָט געהערשט אַ געדריכטע פינסטערניש. אַראָפּוואַרפענדיג פון זיך דעם מאַנטעל, האָט דער אומבעקאַנטער אָנגעצונדען אַ ליכט, און אין דער שטוב איז געוואָרען ליכטיג. ערשט איצט האָט משה בעמערקט דאָס שעהנע, לויטערע געזיכט פון זיין פיהרער, האָט זיך פון דער נאָהענט איינגעקוקט אין זיינע פייערדיגע אויגען. און אינסטינקטיוו דערפיהלט אַז יענער טראָגט אין זיך אַ גרויסען סוד, ער האָט שוין איצט נישט קיין חרטה געהאַט אויף זיין מיטגעהן.

— זאָג מיר שוין צוליב וואָס דו האָסט מיך דאָ אַריינגעפיהרט — האָט משה אָנגעהויבען, זעצענדיג זיך אויפ׳ן שטוהל, וואָס דער פרעמדער האָט איהם אָנגעוויזען.

— איידער איך טרעט צו צום עיקר וועל איך דיר שטעלען אַ קליינע פראַגע, אויף וועלכע דו זאָלסט מיר ענטפערען.

— פרעג.

— אויב אַזוי, זאָג מיר, וואָס טראַכסטו וועגען אַ ייד, וואָס פערראַט זיין פאָלק, אָנגעהמענדיג אַנ׳אַנדערען גלויבען?

משה איז פון דער דאָזיגער אומגעריכטער פראַגע געוואָרען איבעראַשט און פערוואונדערט האָט ער אויסגערופען:

— אָבער זאָג מיר, וואָס בעדייטען דיינע רייד?

— נישט קיין רעטענישען, זאָג איך דיר, דו ווייסט דאָך, משה, די לאַגע פון דער יודישע יוגענד אין׳ם דאָזיגען געבענשטען לאַנד. אומעטום אַלע טויערען זענען פאַר זיי אָפען. קענען דערגרייכען די העכסטע שטאַפּלען פון דער וויסענשאַפט, כבוד און רוהם. און טאַקע צוליב דעם, צוליב׳ן צו־פיל גוטס פערלאָזען די לעצטע צייט פיל יודישע יונגעלייט דאָס יודישע פאָלק. אָנגעהמענדיג אַנ׳אַנדערען גלויבען. זייער שטרעבונג איז, זיך צו אַסימילירען, אויסמישען מיט די אַנדערע פעלקער... איך וויל דעריבער הערען פון דיר דיין מיינונג וועגען דער דאָזיגער טרויעריגער ערשיינונג.

— וואונדערליכער מענש! — האָט משה געענטפערט, אַרויפלעגענדיג די האַנד אויפ׳ן האַרצען — אומזיסט האָסטו אַזוי פיל געריעדט. צי ווייסטו ווער איך בין און ווער עס זענען מיינע עלטערען? צי ווייסטו, ווער ס׳האָט מיך ערצויגען ווי אַן אייגען קינד? — ; יהודה הלוי איז דאָך מיין פעטער! און דער דאָזיגער מענש איז דאָך פעהיג אַוועקצוגעבען זיין גאַנץ האָב און גוטס, פאַר זיין פאָלק, ער איז דאָך אימשטאַנד צו ברענגען אַ קרבן זיין קערפער אויפ׳ן מזבח פון זיין אמונה. און דאָס דאָזיגע הייליגע פייער, וואָס עס פיהלט אויס אַלע זיינע קעמערלעך, האָט ער אויך אָנגעצונדען אין די הערצער פון אַלע זיינע שטוב־מענשען. דעריבער זאָלסטו וויסען אַז מיין האַרץ איז אַזוי ווי. דאָס האַרץ פון מיין גרויסען פעטער? כל זמן איך וועל לעבען, וועט גאָר נישט זיין אַזאַ זאַך, וואָס זאָל מיך בעצווינגען צו פערלאָזען די רייהען פון מיין פאָלק.

— אויב אַזוי ביזטו גליקליך! בעוויליג אָבער מיר צו זאָגען, צי איז חולדה׳ס גייסט אויך אַזעלכער?

די לעצטע ווערטער האָבען משה׳ן אַריינגעברענגט אין צעמישונג. האָט מיט אַ דורכדרינגליכען בליק געקוקט אויפ׳ן פרעמדענס פּנים, וועלענדיג אַראָפּלעזען זיין כוונה. אַ לאַנגע צייט האָט ער נישט פון איהם אַראָפּגעלאָזען אַנ׳אויג, צום סוף האָט ער זיך אָפּגערופען:

— אָבער, וואונדערליכער, ערקלער מיר גענוי, צו וואָס פרעגסטו עס די שאלה?

— גוט, איך וועל דאָס נישט־אויסבעהאַלטען פון דיר: חולדה די שעהנסטע פון די טעכטער, וואָס ווערט פון אַלעמען בעוואונדערט, קומט פון צייט־צו־צייט — ווי ס׳איז דיר בעוואוסט — אין קיניגליכען הויף. דאָרט איז איהר שעהנהייט בעריהמט בירשטליכע זיהן רינגלען זי אַרום, צוטיילענדיג איהר דעם גרעסטען כבוד, און אַ מענשענס האַרץ איז דאָך נאָר אויס בלוט און פליש. און דערצו דאָס האַרץ פון אַנ׳אידעלע צוואַנציג־יעהריגע מיידעל, ווער וועט אונז דעריבער איבערצייגען?...

משה האָט איהם נישט געלאָזט ענדיגען, איבערהאַקענדיג :

— צי נאָר דאָס האָסטו מיר געוואָלט זאָגען נישט מעהר?

— ערלויב מיר צו ענדיגען: דו ווייסט דאָך, ווער ס׳איז אַרטור,, פון דער פאַמיליע באַמאַן, וואָס האָט זיך אַזוי פּאָפּולער געמאַכט אַלס איינער פון די גרעסטע גבורים, דער דאָזיגער שעהנער יונגער העלד האָט לעצטענס געוואָרפען אַנ׳אויג אויף דיין קוזינע, וואָס בעצויבערט איהם מיט איהר שעהנקייט, און איצט, בעטראַכט משה, אויב דער דאָזיגער אַרטור וועט צושטעהען צו איהר, זי זאָל ווערען זיין פרוי, אויפּויזענדיג דאָס גליק, וואָס שטעהט איהר פאַר ביי איהם, צי וואָלט זי דענסטמאָל—האָט דער פרעמדער געדונערט מיט זיין הייליגער שטימע— געקענט אויסהאַלטען, נישט אָנצונעהמען זיין פאָרשלאַג, אָפּשטויסענדיג איהם פון זיך?...

פון אָנהויב האָט דער יונגערמאַן נישט געקענט ענטפערן, האָט שטום געשוויגען, שפּעטער האָט ער, קלאַפּענדיג מיט דער פויסט געשריגען:

— וואָס צווינגט דיך צו אינטערעסירען מיט אַזעלכע זאַכען?! און בכלל, ווער הייסט דיך מישען אין די עסקים פון מיין פעטער, און וואָס זאָרגסטו זיך אַזוי שטאַרק פאַר זיין איינציגער טאָכטער?

עטליכע מינוט האָט דער פרעמדער אויף איהם אויפמערקזאַם געקוקט און נאָכדעם געלאַסען רוהיג געענטפערט:

— אויס קלוגשאַפט פרעגסטו די דאָזיגע אַלע פראַגען? איך קאָן דיר אָבער אויף די אַלע פאַרוואורפען נישט ענטפערען. ווייל דאָס מוז נאָך דערווייל בלייבען אַ סוד. אָבער בעטראַכט דיר נאָר, משה צי טאָרען מיר פערמאַכען אונזערע אויגען נישט צו זעהען דאָס שלעכטס, וואָס קאָן טרעפען איינעם פון די גרעסטע יודען? צי קאָנען מיר שטעהען פונדערווייטענס ווען מען זעהט אַז עס דערנעהנטערט זיך נישט־גוטס צו זיין הויז.? דו האָסט אַ ריין־האַרץ, און דאָס האַרץ וועט דיר אויך זאָגען אַז באַר דיין פעטערס טובה איז מיין כוונה. לאָמיר דעריבער זיך ביידע פעראייניגען, כדי מיט געמיינזאַמע כוחות דאָס שלעכטס אויסצומיידען!

משה איז געוואָרען בעיושט פון זיינע ווערטער. זיי האָבען אויף איהם מיט אַ היפּנאָטישע קראַפט געווירקט. ער האָט זיך אויפגעשטעלט, צוגעגאַנגען צום פרעמדען נאָהענט און פעסט געדריקט זיין האַנד אַלס צייכען פון איינשטימיגקייט.

— ווי דו זעהסט, משה, האָט דער אומבעקאַנטער ווייטער געצויגען, איז דאָ אויסער אונז קיינער נישט דאָ, וועגען דעם דאָזיגען בונד, וואָס מיר האָבען היינט געשלאָסען, דאַרף קיינער נישט וויסען. ווען מיר וועלען זיך זעהען אין גאַס, זאָלען מיר זיין פרעמד צווישען זיך, — אַז איך וועל זיך מיט דיר וועלען בעגעגענען וועל איך שוין אויסגעפינען אַ מיטעל. — פון היינט אָן אַרבייטען מיר צוזאַמען. איצט פערלאַנג איך פון דיר צוויי זאַכען. דו ווייסט דאָך, אַז חולדה איז היינט פערבעטען אויף אַ באַל, וואָס איז איינגעאָרדענט דורך די קעניגין, און אַז זי וועט צוריק אַהיימקומען פון באַל, זאָל זי געפינען ליגען אָט דאָס דאָזיגע קליינע בריוועל (ער האָט עס איהם געגעבען אין דער האַנד אַריין), וואָס דו וועסט אַרויפלייגען אויפ׳ן טיש אין איהר שלאָפצימער. ס׳זאָל אָבער קיינער זיך נישט דערוויסען, ווער ס׳האָט עס דאָרט אַהין אַריינגעלייגט. מיין צווייטער פערלאַנג פון דיר איז: וועגען זעהר אַ וויכטיגער אַנגעלעגענהייט מוז איך זיך זעהען מיט דיין פעטער, יהודה הלוי, דעריבער גיב איהם אויך איבער דעם דאָזיגען פערחתמעטען בריף (זאָגענדיג דאָס האָט ער איהם געגעבען דעם בריף), פון וועלכען ער וועט זיך דערוויסען דעם ציל פון מיין בעזוך. — מאָרגען אַרום האַלבע נאַכט טרעפען מיר זיך נאָהענט ביים הויז פון דיין פעטער, צו וועלכען דו וועסט מיך אַריינפיהרען און פאָרשטעלען.

— איך בין גרייט צו טון אַלץ, וואָס דו וועסט מיך נאָר הייסען, אָבער, מיין טייערער, ווי רופט מען דיך?

— מיין נאָמען איז אברהם אבן עזרא, אפשר וועט נאָך קומען אַ טאָג, ווען דו וועסט פערשטעהען די אַלע זאַכען, וואָס זענען פערהוילען פון דיר; היינט קען אָבער אויך זיין אַז איך וועל אַוועק, און דו וועסט מיך פערגעסען, דערווייל אָבער געדענק אויסצופיהרען אַלץ וואָס כ׳האָב געהייסען.

— גוט! איך גלויב דיר אַלץ! — מאָרגען אַרום האַלבער נאַכט, טרעפען מיר זיך —

אברהם האָט זיך אָנגעטון זיין לאַנגען מאַנטעל און אַרויסבעגלייט זיין נייעם פריינד ביז צו דער הויפּט־גאַס,. דאָ האָבען זיך ביידע האַרציג צעזעגענט און אברהם איז פערשוואונדען. משה האָט זיך דאַגעגען שנעל אַהיימגעאיילט אויספיהלענדיג פּינקטליך זיין שליחות.

(ווייטער פרייטאָג).

בעאַרבייט פון העברעאיש דורך א. אבאזאהן

איינער א יוד

פון א ציקל

פון יוסף אַכרונאי

.2

— ני, נאַ, נאָך אַ גלעזעלע, נישט קיין שאַרפן; געשטעלטן? נישט בראַנפן, פונטש; נאָך אַ שטיקל לעקעך, אַ באַדעיאַנקע — אפשר אַביסל איינגעמאַכטס? שאַדט נישט, ס'איז נישט קיין ווייבעריש מאכל, ש'קשה, עסט, כאַפּט אריין — צו געזונט...

יענקל זאָגט ווערטלעך אומגעצוואונגען און עסט און טרינקט אומגעצוואונגען. איך בין נישט קיין חזיר, פלעגט ער כיכיקן מיט איבערגעלאָפענע אייגעלעך און דערשוויצטער נאָז — אַז מען בעט מיך, האַלט איך מיך נישט דערונטער... אַזוי האָט יענקל זיך נוהג געווען: געזאָגט פאַרן עולם אינמיטן זשגייען און געכאַפּט אַ לחיים. טרונקען — און דווקא דאָס שאַרפסטע — פלעגט ער נאָך צופיל. דערפון איז ביי אים עפּעס איבערגעברענט געוואָרן אינעווייניק, אַז ער האָט פאַר פרי באַקומען אַ פעלער אין די אָטעם־רערן, ווי אַ לייכטע אַסטמע.

אויב משפּטן לויט דעם, קומט אויס, האָט יענקל געלעבט רק פון זיין ווערטל־זאָגעניש און ער האָט נישט געהאַט קיין אַנדערע דאגות, ווי אויסזוכן באַטעמטע זאָגעכצער. פאַרקערט, יענקל האָט געטראָגן אויף זיך אַ גרויסן עול, געמוזט באַשפּייזן און באַקליידן און באַשוכן אַ ווייב און אַ שטוב מיט קינדער. פון פאַרטאָגס ביז שפּעטע נאַכט פלעגט ער זיצן ביים וועב־שטול — ווייל אַ וועבער פון דור־דורות — און מיט געשפּאַנטן מוח און מוסקולן טרייבן הין און צוריק דאָס שיפל, כדי אָנצוזיאָגן אַ „שמיץ" נאָך אַ „שמיץ". און האָט זיך אויסגעלאָזט די אַרבעט, איז געוואָרן אומעטיק, גלייך אַ שנייאיקער ווינט וואָלט זיך פלוצלונג אַריינגעריסן אין שטוב און די הויזיקע אומסגעריכט אָפּגעגאָסן מיט הייס און קאַלט וואַסער צוזאַמען... אַז יענקל האָט זיך אויפגעהערט צו הוידן אויף דער לאַנגער זיצבאַנק ביים וועב־שטול — די נאַפטלאָמפּ האָט אָפּגעשטעלט דאָס וויגן איר פלאַם איבערן הילצערנעם געלינדער און כוואַליענדיקן פעדים־קאַם — אַזעלכע צייטן חזרן זיך איבער ביי די וועבער גאַנץ אָפט — איז אין דער גרויסער שטוב, וואָס אַ טייל פון איר איז די ווערקשטעל, אַ טייל דער שלאָף־צימער און אַ טייל די קלוגע קאָמבינאַציע פון אַ קיך און עס־סאַלאָן באַנאַנד — איז אין דער דאָזיגער דירה איינגעטרעטן אַ טריבקייט, אַקוראַט ווי אַן אומגעזעענע שלאַנג וואָלט זיך אין אַלעם איינגעביסן מיט גיפטיקע ציין און אויסגעזויגן דאָס בלוט פון די פאַרהוילענע אָדערן פון דער שטוב און אירע לעבעדיקע נפשות. נישט יענקל איז אַרויס מיט זיינס אַ ווערטל און נישט ער האָט געהערט, אַז דאָס ווייב זאָל בורטשען, אַז איר פעלט דאָס און יענץ, ווי ס'מאַכט זיך אין אַ הויז ווען פרנסה איז געפעלט. אים האָט זיך וואָס אַן אמת אויסגעדאַכט, אַז שיינדל שעלט. נאָר זיין פרידלעכע נאַטור האָט דאָס פלוכן בשום אופן נישט געקאָנט דערלאָזן צו זיך. ער פלעגט זיך צו נ'איר אָנרופן:

— שיינדל.

— וואָס אי' דיר?

— קום!

— לאָז דיר די נאָז געשוואָלן ווערן...

— כ'מיין נישט קיין וויצן, — פילט זיך שוין יענקל שולדיק, גייט צו צום ווייב און דערציילט איר, אַז ביידע, ער און זי, זענען פאַרבעטן געוואָרן אויף תנאים פון אַ ידיד.

אַ תנאים איז שוין עפּעס אַנדערש. שיינדל פוצט זיך אויס. אויך יענקל גלאַנצט אָפּ זיינע שיך און זיי גייען צו דער שמחה.

דאָרט געווינט יענקל צוריק זיין מוט, זאָגט וויצן, און לאָזט אויס איטלעך ווערטל מיט אַ קוויטשל, לשם פאַרווילונג:

— אוי, יעזוס... און עולם לאַכט.

שיינדל איז אויך צופרידן סיי פון די גוטע זאַכן אויפן סערווירטן טיש (ס'איז נישט קיין ליגנט, אַז זי איז אַ נאַשערין), סיי דעם מאַנס איינפאַלן, און זי קומט אַהיים מיט אַ פולע טאַש זיסקייטן פאַר די קינדער.

אַזוי גייט עס צו שטענדיק. אין נישטאָ קיין אַרבעט, פלייסט זיך נישט יענקל ביי ווערטלעך, נאָר גראָבט ערגיץ אויס, ממש פון אונטער דער ערד, ווי אַ געניטער אַרכעאָלאָג, אַן אַלטן באַקאַנט, אַ פאַרגעסענעם קרוב, אָדער אַ ידיד פון זיינעם אַ שני־שבשלישי, אַבי אָנצושפּאַרן צו אים אויף אַ שלום־זכר, אַ בריתניצע, אַ באַשיטנס, אַ חתונה, און אומעטום מיט שיינדל די נאַשערין.

אָבער מיט דער מלחמה, האָט יענקל דערשפּירט, אַז נישט קיין קאַטאָוועס. דער ברענענדיקער גיהנום פון שטאָט, ווו די וועבערס מיט זייערע וועב־שטולן און די ענגע פאַרפּלאָנטערטע געסלעך, פול מיט געהויקערטע פּרוכנע־הייזלעך זענען צעריבן געוואָרן די ערשטע, און די רויב־גיריקע האָבן גאָר גיך אָנגענומען אויף זיך אַ סך פלייש און חלב — אַקוראַט ווי די פון מענטשן־מין, וואָס ציען יניקה פון נאָכגיין פרעמדע לויות — אָט דאָס. האָט דאָס מענטשעלע אין יענקלען געקלאַפּט ווי אַן אומרו, איז נישט קיין ווערטל צולאַכן דערביי. ס'איז אַ יום־טוב פאַר חיות און אַ שרפה פאַר מענטשן איז עס.

פון דעם, וואָס יענקל האָט אַלץ צוגעזען, ווען די מלחמה האָט אָנגערויכערט מיט איר דונסט און אכזריות די שטאָט און די געסלעך. ווו ס'האָבן יאָרנלאַנג (זינט די שטאָט איז שטאָט) געוווינט די וועבערס. האָבן זיך צעברענט זיינע אויגן. דער וועב־שטול, וואָס איז געשטאַנען נאַקעט אין מיטן שטוב, אַרום אַלטע שטוב־מעבל, פאַרקנוידערט בעטגעוואַנט און קוך־געשיר, האָט אָנגעוואָרפן אויף אַלעמען אין דער פאַרוויסטער דירה אַזאַ טייוולאָנישן פחד, אַז אַלע זענען זיך צעלאָפן אין פאַרשיידענע ווינקלען. יענקל, אַז ער איז אַרויס פון שטוב, האָט געהאַט ס'געפיל, אַז צווישן די בעטן מיטן צעשויבערטן שטרוי, וואָס רייסט זיך אַרויס פון די קראַבאַנדזשעס מיט איינצעלנע שפּיצן, פאַרקרומט און שטעכיקבלאַס, ליגט אַ פוילנדיקער בר־מינן, וועלכער איז פאַרמשפּט, אַז מ'זאָל אים נישט „טאָן זיין רעכט", און איבער דעם מת שטייט מיט פרידנדיקע צווייגן אַ שקעלעט פון אַ בוים, וואָס איז אויסגעוואַקסן צו דער שאַנד פון געשטאָרבענעם. אין דעם וועב־שטול האָט ער געזען דעם שרעקזאַמען בוים־בר־מינן, וואָס איז געבוירן געוואָרן טויט און לעבט טויטערהייט אין זיין שטוב — צו זיין אומגליק.

דערפון איז ביי יעקלען אָפּגעטויט געוואָרן זיין רגילות צו מאַכן וויצ'. רק מ'האָט אים געהערט הוסטן און שווער אַסמאַטיש דעכען. זיין דריי־קאַנטיק פנים האָט פאַרלוירן די קנייטשלעך, וואָס פלעגן זיך צונויפלייגן בעת פּראָוון זיינע קאַטאָוועסלעך. דער לאַנגער פלאַטשיקער שטערן איז געוואָרן מאַט, פאַרכמאַרעט און טיילמאָל באַקומען אַזאַ מראה, אַקוראַט ווי ער וואָלט דורכגעברענט געוואָרן פון היץ, ווי אַ שטיקל ליפּע־קאָרע.

כאָטש די מלחמה האָט זיך געשטעלט מיט געבורים און יאָמער; פון איין זייט הונגער ביי די איבערגעבליבענע אין די וועבער־געסלעך און די מהומות צוליב די זיך בייטנדיקע זעלנער־רויבער פון דער צווייטער־זייט — האָט יענקל מיט זיינע אַרויסגעזעצטע וואַסערדיקע אויגן זיך אַרומגעדרייט אַ היפּשע צייט ביז וואַנען ער האָט זיך געכאַפּט, וואָס עס טוט זיך אייגנטלעך אַרום אים. וואָרום צו עסן איז אין שטוב נאָך געווען. דאָס געשפּענסטערישע האָט אָנגעהויבן זיך פונאַנדערוואַקסן פאַר אים, ווען דאָס מעל האָט אין שטוב זיך אויסגעלאָזט, אין די געוועלבער האָט אָנגעהויבן פאַרפעלן שפּייז און מ'האָט גענומען רעדן, אַז אַרמייען גייען אויף דער שטאָט, אַז „ס'פייער וועט זיך מאַכען" אין שטאָט גופא. פון רעדן וועגן „קלאַפּ", ביזן געשען פון דעם דערוואַרטן האָט נישט לאַנג געדויערט. די גאַסן און אויך די יודישע וועבער־געסלעך זענען פול געוואָרן פון זעלנער מיט צעפלאַקערטע פנים'ער און רוצחיש־דערצונדענע אויגן, אַז דאָס בלוט איז ביי די אָרימע, שוואַכע מענטשן גערונען געוואָרן. די באַהאַלטענע שרעק פאַר דעם געדיכטן אָנגעלויף פון זעלנער און מיליטערישע קאַראַוואַנען, וואָס האָבן שווער און גרילצנד זיך געטרייסלט אויפן ברוק צווישן די פאַרפינסטערטע היימען, איז נישט געווען קיין אומזיסטע. דאָס בילד פון אימפּעטיקן אָנגעלויף האָט, כאָטש ס'איז געווען ווילד פרעמד און ניי פאַר די געלדיקע מענטשן און פאַר די יינגע, בלייכע קינדער, פאַר אַלעמען אָוועקגעשטעלט די גרוילנדיקע זעאונג פון אויסטערלישקייט, פון טויט און פאַרוויסטונג. דאָס דראָענדיקע איז אויפגעשטיגען פאַר די אָרימע תושבים, פּאַוואָליע, נאָר פעסט מיט דער זיכערקייט פון צעשטערונג. אָנגעהויבן האָט עס זיך פון פּולעמיאָטן אויף די ראָגן פון גאַסן אין שטאָט, פון קנאַלן און דונערן אַביסל פון דערווייטנס, פּאַזע די באַוווינטע געגנטן און געענדיגט האָט עס זיך, ניין, ס'האָט זיך נאָרנישט געענדיגט דאָס שדישע וואָרטשען פון די שטאָלענע פּיסקעס. באַלד אין אָנהויב האָט עס זיך געענדיגט מיט געשיכטעס וועגן פעלדער, וואָס זענען פול מיט הרוגים, און מיט אַ ניי לשון, מיט אומפאַרשטענדלעכע, גאָר אויסטערלישע ווערטער, ווי צו דערשרעקן מיט זיי די צאַפּלדיקע נפשות וואָס האָבן שוידערנדיק אַלע מינוטן און סעקונדעס פון מעת־לעת דערוואַרט אַן אומגליק. שראַפּנעלן, קוילנוואַרפער, „קייטן", גיפט־באָמבעס, גאַז־מאַסקעס, שיק־גראָבנס, פאַרשאַנצונגען, אַקאַפּעס...

יענקל האָט מיט צעפראַלטע אויגן און אַ מאַט בערדל, וואָס האָט זיך אויפגעשטעלט ווי פון דערשרעקעניש, זיך צוגעהערט צו די מאָדנע רייד, וואָס עס האָבן איבערגעקייט באַיאָרנטע יידן און יידענעס, וועלכע האָבן געריט קרעכצענדיג און מיט פאַרהוילענעם בטחון. וועגן משיח'ס צייטן, וואָס מ'האָט דערלעבט, — און ער האָט געפרעגט:

— ווי לאַנג אַ שטייגער קאָן אַזאַ קלאַפּ אָנהאַלטן? נאָך אַ חודש, צוויי הע?

— וואָס דען! מ'עט דען גיין אויסהרגענען אַ וועלט מענטשן?

דאָס קליינע ברייטע יידל האָט זיך געפּלאָנטערט צווישן פרעמדע מענטשן, אויסגעהערט זייער „פּאָליטיק", איז געווען להוט אויף נביאות', וואָס איטלעכער זאָגט מכח דער מלחמה און ער האָט לחלוטין נישט פאַרנומען. וואָס עס קומט פאַר אין זיין אייגענער שטוב.

אינדרויסן זענען געשטאַנען הארבע. עסיקע טעג; אונטער דעם אייזיקן הימל האָט געריכערט מיט פייער און אומקום; זקנים און ווייבער האָבן מרעיש־עולם געווען, אַז ס'איז שוין סוף וועלט, און וואָס עמיצער האָט געהאַט ווי ווער ס'האָט געקענט האָט „זיך געהאַלפן צום לעבן".

(ווייטער קומענדיקן פרייטאָג)

דעמאנאלאגיע ביי יודען

דאס גלויבען אין רוחות, דיבוקים און גלגולים

פון ד"ר א. ווירשובסקי

די דעמאָנאָלאָגיע ביי יודען איז זעהר אינטערעסאַנט. זי איז וויכטיגער ווי ביי אַנדערע פעלקער דערמיט, וואָס זי האָט אַ שייכות מיט דער ענטשטייאונג און עטיאָלאָגיע פון אַ סך קראַנקהייטען.

אין דער יודישער אַלטער ליטעראַטור געפינען מיר דערמאָנט אַזעלכע קראַנקהייטען ווי מעלאַנכאָליע, עפּילעפּסיע, משוגעת, נערוועזיטעט און שרעק, ביי וועלכע ער ווערט אָנגעגעבן אַלס סיבה רוחות, טייוואָלים, עין־הרע וכדומה. אויך ביי היינטיגען טאָג גלויבט נאָך אַ סך דאָס פאָלק אין כוח פון גייסטער און שדים, וועלכע ברענגען צרות און קראַנקהייטען אויפן יחיד און כלל.

דער רוסישער פסיכיאַטער ד"ר קראַאינסקי, האָט אָנגעשריבען אַ ספּעציעל ווערק וועגען אַבערגלויבען און מאַכט פון טייוועל ביים רוסישען פאָלק. דיזעלבע זאַך צווישען די אייראָפּעאישע פעלקער האָט אויך בעשריבען דער בעוואוסטער פראַנצויזישער פּראָפעסאָר ד"ר דעניאָר, בעמערקענדיג אַז אַ גרויסער טייל מענשען וואָס שטייען אויף אַ גאַנץ הויכער קולטורעלער מדרגה זענען פערכאַפּט פון דאָזיגען אַבערגלויבען.

פון דער יודישער היסטאָריע איז צו זעהן, אַז שוין אין די צייטען פון ביבעל איז געווען גרויס די מורא פאַר פערשידענע רוחות, שדים, מחבלים, ומשחיתים, מערקווירדיג איז טאַקע דאָס, וואָס אין דער צייט ווען ביי אַנדערע פעלקער פלעגען מיט די אַלע רוחות האָבען צו טון מענשען פון פּראָסטען המון האָבען ביי יודען דערפון געליטען מעהר זייערע הערשער, שופטים, כהנים, און מלכים. אַלע גרעסטע יודישע מלכים שאול, דוד, שלמה, רחבעם, ירבעם בן־נבט, און נאָך — האָבען זיך תמיד געשראָקען פאַר רוחות, און בייזע גייסטער, שאול'ן און דוד'ן האָט דער דאָזיגער בייזער גייסט, דער רוח־רעה און שטן, דערפיהרט אַזש צו מעלאַנכאָליע און משוגעת (ש"א י"ב. ט"ו.)

נאָך דייטליכער וועגען דער ווירקונג אין גלויבען אין רוחות געפינען מיר אין תלמוד.

דער תלמוד רעדט זעהר אַ סך וועגען „מזיקין" די דאָזיגע מזיקין האָט דאָס פאָלק אָנגערופען „שדים"., לויט זייער אויסזעהן און טעטיגקייט דערמאָנען זיי אונז די היינטיגע שעדליכע באַצילען אָדער מיקראָבען, עס איז גאָרנישט מעגליך, אַז אין יענער צייט זאָל מען שוין האָבען אַ דייטליכע אַהנונג געהאַט וועגען מיקראָבען, ווען די באַקטעריאָלאָגיע אַלס וויסענשאַפט האָט נאָך דאַן נישט עקזיסטירט.

די געלערנטע וועלכע ווילען פאָרט דערווייזען, אַז מען האָט אונטער די „מזיקין" פערשטאַנען נישט אַנדערש ווי אַנשטעקענדע באַצילען, זענען זיך סומך אויף די איינצעלהייטען וועלכע ס'ווערען געבראַכט וועגען די „מזיקין" אין תלמוד. ווי אַזוי זיי ווערען פערשפּרייט און וואו זיי געפינען זיך. די „מזיקין" געפינען זיך, לויט'ן תלמוד, אַממערסטען אין די זומפּען, חורבות און מדבריות, אין די וואוינונגען, וואו עס קומט נישט אַריין די זון און ליכט, דאָרט, וואו עס געפינט אַ סך שטויב און שמוץ, וואו עס ליגען רעשטלעך פון עסענוואַרג און טויטע קערפּערס פון חיות, ווי אויך די קלאָזעטען (משנ. כלאים ט"ו).

די „מזיקין" — אויסער וואָס זיי ברענגען שאָדען דעם געזונט, מאַכען זיי אויך אַ תל פון די וואוינונגען, כלים און בגדים, די שטיקענדיגע לופט בעת אַ דרשה, קומט פון זיי, די אָפּגעריבענע יוענט, די צעריסענע און פערפלעקטע קליידער ביי די תלמידי חכמים — און אַלץ קומט פון זיי, פון די „מזיקין", פונקט ווי מענשען, עסען זיי, טרינקען און פרוכפּערען זיך זעהר שטאַרק (ברכות ו'), ווען אַ מענש, זאָגט די גמרא, וואָלט געהאַט די מעגליכקייט צו זעהען מיט'ן פּשוטען אויג (אָהן אַ מיקראָסקאָפּ), די גרויסע צאָהל „מזיקין" וועלכע רינגלען איהם אַרום, וואָלט ער עס נישט אויסגעהאַלטען.. („אלמלי נתנה רשות לעין לראות, אין אדם יכול לעמוד מפני המזיקין"). דאָס אַלץ שטימט זעהר אַ סך מיט דער היינטיגער באַקטעריאָלאָגיע.

לויט'ן תלמוד זאָל דער הויפּט־נעסט פון די „מזיקין" זיין אין די לעדיגע פּלעצער, דאָרט, וואו מענשען קומען נישט, אין די מדבריות, חורבות און אויף די בית־עלמינס.

דער תלמוד ווייס פון פאָלגענדע מינים „מזיקין" און רוחות: „שבריריי", וועלכער ברענגט מגפות עפּידעמיעס און צרעת, רוח־צרעה — געפינט זיך צווישען פּאַלמען־פלאַנצען און צערער־בוימער; ער פערשאַפט קאָפּ־שמערצען און מיגרען. רוח־נפילים פערזאַכט עפּילעפּסיע רוח־קסרת — מעלאַנכאָליע רוח־תזזית — מאַלאַריע, רוח־שבתית — דיפטעריט (אסכרה), רוח־קרטמות — האַרץ־קראַנקהייטען, לעבער און מאָגען (סוטה י').

אויסערן גלויבען אין די שעדליכקייט פון רוחות, שדים און מזיקין איז אַלעמאָל געווען שטאַרק פערשפּרייט דאָס גלויבען אין עין הרע. אויב מיט דער צייט איז דער גלויבען אין די רוחות, פיל־ווייניג אָפּגעשוואַכט געוואָרען, איז אָבער דער כוח פון עין־הרע פערבליבען אין בעוואוסטזיין פון מענשען, דאָס איז דערפאַר, ווייל ער פיהלט עס און בעגרייפט עס. מיר ווייסען אַלע, אַז דעם מענשענ'ס אויג האָט אין זיך אַ געוויסען כוח דורכצודרינגען און בעאיינפלוסען אויף פערשידענע אופנים, מיט'ן כוח פון דעם אויג קאָנען מיר יעדען איינשלעפערן, היפּנאָטיזירען אַזוי, אַז יענער זאָל אַרונטערפאַלען אונטער אונזער שליטה. ס'איז דעריבער קיין וואונדער נישט וואָס אַ סך מענשען האָבען ביז היום שטאַרק מורא פאַר אַן עין־הרע.

דער קונדס

● הומאר ● סאטירע

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

פּאָליטיק פון וואָך

ווי האַלטען מיר איצט אין דער פּאָליטיק? היטלעריזם, היטלעריום, הימעל און ערד און היטלעריזם און וואָס וועט זיין ווייטער?

ווייטער, זאָגט אַ שפּריכוואָרט, געהט אַ באַהן.

און די באַהן, די פּאָליטישע באַהן געהט טאַקע קודם האָט זיך די באַהן אָפּגעשטעלט אין איטאַליען און מוסאָליני איז אַראָפּגעשפּרונגען פון דער דייטשער באַהן. ער וויל נישט פאָהרען ווייטער מיט היטלער'ן.

נאָכדעם זענען די ענגלענדער אַראָפּגעשפּרינגען פון דייטשען צוג. דער ענגלישער פּאַרלאַמענט וויל נישט פאָהרען מיט היטלער'ן רעווידירען די גרעניצען.

און אַז ענגלאַנד וויל נישט, ווילען דאָך די פראַנצויזען אויך נישט וועלען און אַז נישט ענגלאַנד און נישט פראַנקרייך ווילען נישט, וויל דאָך אַמעריקע אויך נישט — אין אויס מיט די רעוויזיע.

אַ געוואַלדיגער פּאָליטיקער היטלער, נישטאָ וואָס צו זאָגען, די דייטשען מעגען זיך מיט איהם גרויסען.

אַ שיינע ברכה

אַ פּאַציענט (וואונשט דעם דאָקטאָר): פּאַניע דאָקטאָזשע, כ'וואונש אייך אַ שווערע כאָליערע, טיפוס פּאָקען, שקאַרלאַטינע, און אַ גרייפּע מיט קאָמפּליקאַציעס -- פאַר אייערע פּאַציענטען!

חוה לאזט זיך נישט

נעמען אויף'ן זיכער

דער שמועס קומט פאָר אין גן־עדן:

אדם (צו חוה'ן) דו ביזט די ערשטע פרוי וואָס איך ליב.

חוה: כ'בעט דיך און האָק נישט קיין טשייניק, דו האָסט אַוודאי אַלע פרויען פאַר מיר געזאָגט דאָס אייגענע.

דאס גוטע הארץ

פון אַ לאָדזער מלחמה=גביר

אַ לאָדזער מלחמה־גביר איז פּסח פלוצלינג געפעהרליך קראַנק געוואָרען. האָט ער צוגערופען די פרוי און געהייסען אַוועקשענקען אַלע זיינע שיך פון לינקען פיס.

— פאַרוואָס עפּעס פון לינקען פיס, האָט די פרוי געפרעגט.

— ווייל כ'שטעה מיט איין פוס אויף יענער וועלט — האָט דער גביר געענטפערט.

אַ טענה איז עס!

אָנגעשטעלטער (צום שעף): פּאַניע פּיטעלאָפּסקי, כ'בעט אורלויב צוויי וואָכען, ווייל מיין פרוי האָט געבוירען אַ זוהן.

שעף: איהר האָט ערשט מיט אַ חודש צוריק געהאַט אורלויב. האָט איהר דאָס אין איין וועג נישט געקענט ערלעדיגען?

נאך יום-טוב איז געוועלב

— ווי זעהט אויס ביי אייך נאָך יום־טוב אין געוועלב?

— דורך טירען און פענסטער.

— וואָס אַזויפיל קונים?

— ניין, אַזאַ פּשעטשאַנג.

מיט וואס איינער האנדעלט...

די אַנדערע טעג יום־טוב קומט אַ דעפּעשאַט אַריין צו אַ דאָקטאָר און זאָגט:

— פּאַניע דאָקטאָזשע, כ'האָב געמוזט עסען עפּעס אָפּאָזיציאָנעלעס.

— וואָס הייסט?

— ווייל כ'האָב בעקומען אָבסטרוקציע.

רענצע דא גורי

היטלער און זיינע פערבינדעטע

זאָג מיר, פאַרוואָס הייסט היטלער ביים געגריסען אויפהייבען די הענד אין דער הויך?

— אַלע באַנדיטען שרייען דאָך: „רענצע דאָ גורי"...

וואס הערט זיך אין לאדז?

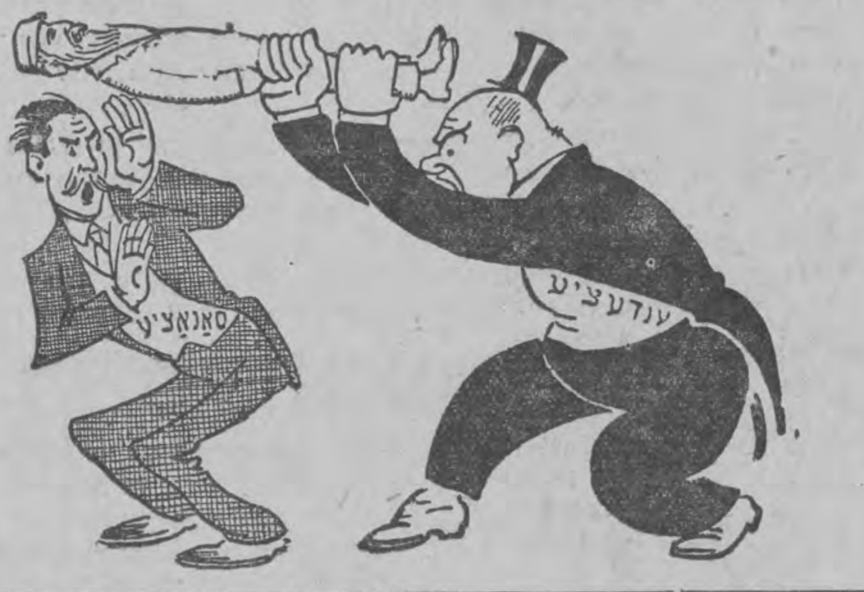

ביינאכט אויפ'ן אלטען מארק

(אפיציעלער קאָמוניקאט פון קונדס)

ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק איז גאָרנישט געשעהען.

ביי טאָג אויך נישט.

דער ווינט האָט אַרויסגעריסען אַ לאָדען מיט דער פּוטריגע.

— אַ קאָזע האָט אַרויסגעכאַפּט אַ הייפּטעל קרויט פון אַ געוועלב.

צוויי חדר־יונגלעך האָבען זיך צעראַפּטשעט. דער רבי האָט זיי דערפאַר אָנגעשמיסען.

צוויי יודען האָבען איינגענומען ריציבאַייל זעהנען זיי געלאָפען.

אַ יודענע האָט געשריגען ווייל זי האָט בעקומען ווייען.

דעם לעצטען טאָג פּסח האָט מען ביי יודען געבראָכען — מצות.

ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק איז גאָרנישט געשעהען.

ביי טאָג אויך נישט.

וואס דייטשע יודען זאגען

אין בערלין זאָגען יודען:

דער מיניסטער גערינג איז אַמאָל געזעסען אין אַ משוגעים־הויז איצט זיצט ער אין אַ משוגעים־קאַבינעט.

וועגען היטלער'ן:

— דער טייוועל איז נישט אַזוי שרעקליך ווי ער זעהט אויס — נאָר פיל שרעקליכער.

דייטשלאנד קלאפּט

אַמאָל אַז דייטשלאַנד האָט געדאַרפט מזומן, האָט זי געקלאַפּט געלד. דאָס הייטיגע דייטשלאַנד קלאַפּט יודען און רעכענט, אַז דערפון וועט זי האָבען געלד (זי וועט גיכער דערפון האָבען מכות).

פּאגראם=פּראגראם

אפיציעלער אקולניקה פון היטלער'ן

(צוגעשיקט פון בערלין צום „קונדס")

די היטלער־רעגירונג האָט איינגעפיהרט אַ סדר ביים שלאָגען יודען. ס'איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אַזאַ פעראָרדנונג:

1) אַלע יודען, סיי דייטשע בירגער סיי פרעמדע, שטעלען זיך אין בעשטימטען טאָג אין די פּאָליציי־אַמטען און שטעלען זיך אין די רייהע וואו זיי ווילען לויט דער רייהע געשלאָגען ווערען (שטיפען זיך פערבאָטען), די דייטשע יודען שטעלען זיך צום פענסטער „אַ", די אָסט־יודען — ביים פענסטער „ב" אַלע אַנדערע יודען ביים פענסטער „צ".

2) דאָס נישט שטעלען זיך פּינקטליך, וועט בעטראַכט ווערען פאַר מלוכה־פעראַט, און מ'וועט דערפאַר פערמשפט ווערען צו טרינקען ריציניאייל און פערבייסען מיט פעפּפּוילטע שקאַרפּעטקעס.

3) אויף די טירען פון יודישע וואוינונגען דאַרפען הענגען בעקאַנטמאַכונגען: „דאָ וואוינט אַ יוד, בעהמט אָן זיך צו לאָזען פּאָגראָמירען טעגליך פון 8 פריה ביז 7 אָוועגד (אַ חוץ מיטאַג־שעה פון 1 ביז 2).

א האנדעלס=אנאנס

פון דער לאָדזער פירמע „דלות קאך לאקשען"

אין מיין מאַנופאַקטור־געשעפט ווערען געזוכט פאָלגענדע מיטאַרבייטער:

אַ מיטאַרבייטער וואָס זאָל אונטערשרייבען מייַנע געשעפטס־וועקסלען.

אַ מיטאַרבייטער, וואָס זאָל לויפען נאָך גמילת חסדים.

אַ מיטאַרבייטער, וואָס זאָל לויפען אין די אַרזשענדעס.

אַ מיטאַרבייטער צו סאָרטירען די פּראָטעסטען.

אַ מיטאַרבייטער צו כאַפּען פליגען.

אַ מיטאַרבייטער וואָס זאָל אַכטונג געבען אויף די איבעריגע מיטאַרבייטער.

אַ מיטאַרבייטער וואָס זאָל באַווייזען די שפּאָצע ווען דער שעף איז זאַיענטע.

די דערמאָנטע מיטאַרבייטער מיט 1000 זל. קויציע קענען זיך שוין מעלדען צו דער נייער פירמע „דלות קאָך לאָקשען".

דייטשלאנד און היטלערלאנד

אין בערלין 1932 האָט מען געשריגען:

— זאָל לעבען איינשטיין דער גרויסער דייטשער געלעהרטער!

אין יאָהר 1933:

— נידער מיט איינשטייבען דעם יודישען געלערנטען!

היטלער רייניגט זיך

היטלער האַלט אַז אויף צו רייניגען די ראַסע, איז דאָס בעסטע אַ מיטעל צו לויפען.

א קשיא אויף היטלער'ן?

ער נעמט זיך צו די רבנים אויך

ווי דער „קונדס" דערוואוסט זיך, האָט די היטלעריסטישע רעגירונג בדעה צו בעזייטיגען די יידען פון די ראַבינער־פּאָסטענס, און די אַמטען באזעצען פון ריינע אַריער.

צווישען פענטאקעס

א שמועס ביי די באלוטער מארק-טישלעך

— וואָס וואָלסטו געוואָלט זיין?

— אַ היטלעריסט אָדער אַ פאַשיסט.

— פאַרוואָס?

— ווייל דאַן וואָלט איך דאָך געקומען צו אַ העמד.

איז קאליע-גארטען

ערשטער: נישט אַלץ וואָס גלאַנצט איז גאָלד.

צווייטער: יאָ, דאָס דערקען איך אין מיינע הויזען.

די טירען פון הימעל געעפענט

א מעשה מיט א באלוטער גביר

אַ באַלוטער גביר איז געלעגען קראַנק, האָט ער גערופען זיין „רבי" פון דער חברה „פּי תמיד", און איהם געגעבען הונדערט זל. — נאָט אייך רבי, האָט ער געזאָגט, נעהמט צוואַמען אַ מנין יודען און זאָגט תהילים.

דער „רבי", נישט געפינענדיג קיין מנין יודען, האָט ער גענומען צעהן גנבים און געזאָגט תהלים.

אַז דער גביר איז געוונט געוואָרען פרעגט ער דעם „רבי", : רבי, פאַרוואָס האָט איהר גענומען גנבים ?

— כ'וועל אייך זאָגען דעם אמת, האָט דער „רבי" איהם געגעבען צו פערשטעהען — איך האָב געזעהען, אַז די טויערען פון הימעל זענען פאַר דיר פערמאַכט, נו האָב איך געמוזט נעהמען „פּאַכלייטי" וואָס זאָלען קענען די טויערען עפענען...

אלטע ווערטלעך

פריש רעמאנטירט

וועער ס'גראָבט אונטער יודען אַ גרוב פאַלט אַליין אַריין אין אַ באָיקאָט.

ס'איז בעסער מאַנדזשוריען אין דער קעשענע אידער די פעלקער־ליגע אין גענף.

שטעק נישט אַריין דעם פינגער אין ענגען קאָרידאָר.

אי, האט ער איהם אריין-געזאגט!..

וואָס זאָגסטו נישט צו וויצעק'ן? ער האָט דאָך מיר בעכטען געזאָגט: לאָבוס,

— נו, וואָס האָסטו איהם געענטפערט?

— קוש מיר אין דער דייטשער קאָנסטיטוציע...

בערלין אפּריל 1933

דייטשער פאלקס=טעאטער

כדי צו בעעהרען די היטלער־רעגירונג, גרייט זיך צום אויפפיהרען די פריילִיכע קאָמעדיע

„דער וועג פון ווייםאר"

פול מיט הומאָר און פריילִיכקייט. געשריבען פון האַקענקרייצלער געבעלס, אויסגעבעסערט פון געריגג'ן, אַקצעפּטירט פון היטלער'ן און רעזשיסירט פון הינדענבורג'ן.

צו דער יודישער בעפעלקערונג אין דייטשלאַנד!

מיר מאַכען בעקאַנט אַז צוליב דעם היטלער־סעזאָן האָט אונזער פירמע אויסגעפערטיגט אַ פרישען טראַנספּאָרט

ריין ארישע מאסקעס

מיט עכט דייטשע נעז.

מיט אַכטונג

פירמע „קנאַקוואורשט און ברייטשוואַנץ" אין בערלין.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 21 כה ניסן תרצ"ג

אפריל

זון-אויפגאנג 4.27
זון-אונטערגאנג 6.43

ליכט-צינדען: 6,27

פולשטענדיגער כאאס אויפ'ן דאלאר-מארק

באנק פאָלסקי צאָהלט פאַר דאָלאַרען 7.90 זל.

(אג) אויפ'ן פריוואַטען געלד־מאַרק האָט נעכטען געהערשט א פולשטענדיגער כאָאָס, אין די פריה מאָרגען שעה'ן איידער עס זענען נאָך אָנגעקומען ידיעות פון דער ניו־יאָרקער בערזע איז דער קורס פון דאָלאַר געווען 8,70—8,75 זל., שפּעטער ווען עס איז אָנגעקומען די ידיעה, אַז אין ניו־יאָרק איז דער קורס פון פונט נאָטירט געוואָרען 3,71 דאָלאַר איז דער קורס פון דאָלאַר אין לאָדז פולשטענדיג צו־זאַמענגעבראָכען געוואָרען. דער כאָאָס האָט זיך נאָך פערשטאַרקט ווען עס איז בעקאַנט געוואָרען, אַז די באַנק פּאָלסקי צאָהלט פאַר דאָלאַר'ען 8,25 זל. פון דעם מאָמענט איז ענטשטאַנען א פולשטענדיגע דעזאָריענטאַציע. די פריוואַטע בענק האָבען איינגאַנצען זיך אָפּגעהאַלטען פון מאַכען וועלכע עס איז טראַנזאַקציעס, זיי האָבען אָנגענומען אַ אָפּוואַרטענדיגע שטעלונג און נישט נאָר זיי האָבען נישט פערקויפט קיין דאָלאַרען, נאָר זיי האָבען אַפילו נישט געוואָלט קויפען צו אַ זעהר נידריגען קורס, אויף דער שוואַרצער בערזע איז דער קורס פון דאָלאַר געווען פון 8;20 ביז 8,60 זל.

אין לאָדז הערשט די מיינונג, אַז אַזאַ שטאַרקע ירידה פון קורס פון דאָלאַר איז נישט בעגרינדעט, דער עולם וואָס האָט דאָלאַר־דעפּאָזיטען, איילט זיך נישט זיי אָפּצונעהמען, גלויבענדיג אַז דער דאָלאַר וועט צוריקקומען צו זיין פריהערדיגע נארמע. זיי מאָטיווירען עס דערמיט וואָס שוין מיט אייניגע יאָהר צוריק איז געווען אַן ענליכע געשיכטע און די וואָס האָבען טאַקע מורא געהאַט און פערקויפט די דאָלאַרען, האָבען געהאַט ריזיגע פערלוסטען. דער אָנבאָט פון דאָלאַר'ען איז איצט א מינימאַלער און עס איז איבערראַשט, אַז עס געפינט זיך איצט אַפילו אַזעלכע ריזיקאַנטען, וואָס האַלטען, אַז איצט איז די פּאַסיגסטע צייט צו קויפען דאָלאַרען, צאָהלענדיג דעם נידריגסטען פּרייז וואָס לאָזט זיך נאָר.

לויט דער מיינונג פון די פינאַנציעלע קרייזען, איז די לאַגע א אויסער־געוועהנליך שווערע און מיט זיכערקייט קאָן גאָרנישט פעסטגעשטעלט ווערען און אין איצטיגען מאָמענט איז סיי דאָס קויפען ווי אויך פערקויפען דאָלאַרען גלייך ריזיקאַליש.

אַרום האַלב 12 א זייגער פאַרמיטאָג האָט די באַנק פּאָלסקי אַנשטאָט 8,25 אָנגעהויבען צו צאָהלען פאַר דאָלאַרען 7,90 זל.. אין שייכות דערמיט איז אויך אויפ'ן פריוואַטען מאַרק דער קורס פון דאָלאַר תיכף געפאַלען און מען האָט געצאָהלט 8,20—7,90 זל. דערביי האָט ווייטער געהערשט אַ פולשטענדיגער כאָאָס.

טעראָר אין א טאנץ-זאל

א שייגעץ שטעכט א „בחור מיט אנ'אויער־רינגער"

(2) מעסער-שטעכעריען אין די לאָדזער טאַנץ-זאַלען זענען לעצטענס געוואָרען אַן'אָפּטע דערשיינונג אין לאָדז: מען „שטעכעלירט" זיך מיט מעסערס.

און אָט האָט זיך עהערנעכטען אין אָוונד פערלאָפען אַזאַ עהנליכע שטעך-מעשה אין דעם טאַנץ-זאַל פון א געוויסען ליבאָוויטש (פּאָלודניאָווע 36).

איינער חיים סלעפּון (מיט'ן צונאָמעניש „קילאָף") פון קאַלענבאַכאַ 8 האָט דאָרט געטאַנצט מיט זיינער א בעקאַנטער מיידעל, האָט דאָסזעלבע מיידעל אויך געפונען חן אין די אויגען פון א צווייטען קריסטליכען יונגענמאַן, וועלכער האָט זיך צו איהר צוגעשאַרט, און געוואָלט, אַז זי זאָל מיט איהם אויך גיין א „טאַנגעגאָ"...

סלעפּון האָט דערויף געענטפערט: לאָווי-דווקא, מ'קאָן זיך בעגיין...

דער שייגעץ האָט נישט געמאַכט קיין לאַנגע שהיות, אַרויסגעכאַפּט א מעסער, און אַריינגעשטאָכען איהם סלעפּונען אין שלייף אַריין.

עס האָט זיך געמאַכט דערפון אַ ביטער געשלעג צווישען די יודישע און קריסטליכע יונגעלייט, וואָס האָבען זיך געפונען אויפ'ן זאַל, און דער עולם איז זיך ערשט פונאַנדערגעלאָפען, ווען מ'האָט דערהערט. אַז עס קומט אָן פּאָליציי...

סלעפּונען האָט פּאַגאַטאָוויע, אויף זיין וואונש, אָפּגעפיהרט אַהיים.

דער צושטאַנד זיינער איז אַ געפעהרליכער.

דעם מעסער-שטעכער זוכט פּאָליציי.

—=):0:(=—

די סעזאנאווצעס ביים וואיעוואדע

נעכטען האָט זיך צום לאָדזער וואָיעוואָדע, ה׳ האוקע־באוואק געמאָלדען א דעלעגאציע פון אַלע סעזאָן־אַרבייטער־פעראייגען (קלאָסען, „פּראַצאַ" און „כאַדע") וועלכע האָט געבעטען, אַז דער וואָיעוואָדע זאָל אינטערווענירען ביי דער רעגירונגס־מאַכט דאָס עס זאָלען זיך וואָס שנעלער אנהויבען די עפענטליכע אַרבייטען אין דעם פאַר־אַהריגען פעריגעהם, און אַז אויך די בעלוינונג זאָל בלייבען דיזעלבע.

דער וואָיעוואָדע האָט צוגעזאָגט דער דעלעגאַציע, אַז די פּאָסטולאַטען פון די סעזאָן־אַרבייטער וועט ער בעפירהען אויפ'ן שטח פון דער צענטראַלער רעגירונגס־מאַכט, און זיך בעמיהען, אַז די סעזאָ-נאָוועצס זאָלען וואָס גיכער קריגען אַרבייט אויף די בעסטע בעדינגונגען.

וועגען דעם ענין פאָהרט אַרויס דער וואָיעוואָרע דעם 21. ד. ח. קיין וואַרשא.

זיי — זיי גייען איינגאנצן בעזונדער

באיקאט-שמאיקאט, ווען מען ארט עס — אבי שמוגעל שעדל...

(2) לעצטענס האָט פּאָליציי קאָנסטאַטירט, אַז אין לאָדז ווערען א סך פערקויפט דייטשע אַרטיקלען, ווי: פּלערליי גומי-אויסאַרבייטונגען, ראַזיר מעסערס זשילעטקעס א.א.וו.

מען האָט זיך דעם ענין גענומען שטאַרק אָבסערווירען, און א דאַנק דער געשיקטקייט פון א געהיים-אַגענט, וועלכער האָט זיך גרימירט פאַר א יוד און איז נאָכגעפאָהרען ביז סאָסנאָוויץ איינעם חיים קופּפער, וועלכער האָט געוואוינט ביי זיינעם א קרוב אויף נאָוואָמיעסקא 12 — איז מען דערגאַנגען אז דער הויפּט-סקלאַד פון געשמוגעלטע דייטשע סחורות געפינט זיך אין סאָסנאָוויעץ אויף מאָדזשעיאָווסקא גאַס ביי איינעם כאַסקעל זשאַרסקי.

מען האָט דעם ר' כאַסקעל אַרעסטירט.

קופּפער'ן איז געלונגען בעצייטענס עוקר צו זיין.

בילינע באה-בילעטען נאך פיעטרקאוו

די באַה-דירעקציע האָט איינגעפיהרט ביליגע באַהן-בילעטען אונטערשטאָטישע נאָך פּיעטריקאָוו. די דערמאָנטע בילעטען ווערען פערקויפט צו נידריגע'ע פרייזען און זענען גילטיג אויף אַלע צוגען אונטערשטאָטישע און ווייטגייענדע.

ווי מיר דערוויסען זיך, האָט די רייזע ביוראָ Wagons-Lits Cook פּיעטריקאָווער 64 שוין אָנגעהויבען צו פערקויפען די אויבענדערמאָנטע בילעטען.

קינדער ארויסגעפאלען פון פענסטער

(2) אויף לימאַנאָווסקיעגאָ 51 איז אַרויסגעפאַלען פון אַ פענסטער די 4-יעהריגע אננא קאַרנאַצקא, אַנ'אַרבייטער-קינד. אין א האָפנונגסלאָזען צושטאַנד האָט מען דאָס קינד אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

אַזאַ פאַל, אָבער מיט נישט אזא שרעקליכען רעזולטאַט איז געשעהן אויף פּרינציפּאַלנא 25, וואו עס איז פון א פענסטער פון 1 שטאָק אַראָפּגעפאַלען אין הויף דער 3-יעהריגער יעזשי קאַספּראָוויטש. פּאַגאַטאָוויע האָט אויפ'ן אָרט ערטיילט ערשטע הילף דעם שטאַרק צוקלאַפּטען יונגעלע.

Dr. Z. RAKOWSKI

ספּעציאַליסט פאַר

אוירען, נאָז, האַלז און לונגען-קראַנקהייטען

11 ליסטאָפּאַד 9 (קאָנסטאַנטינער)

טעל. 127-81

שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7

נעהמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17

פון 11-1 און פון 2-3 נאָכמ.

פאבאר פוז יאהרגאנג 1912

דעם 2 מאַי ה. י. הויבט זיך אָן אין לאָדז דער פּאָבאָר פונם יאָהרגאַנג 1912 א. א.

לויטן פּלאַן, דאַרפען זיך צום אַלגעמיינעם פּאָבאָר שטעלען מענער, וועלכע זענען געבוירען אין יאָהר 1912 און די יאָהרגענג 1911 און 1910, קאַטעגאָריע „B" וועלכע זענען צייטווייליג אָנערקענט געוואָרען אַלס נישט דינסט-פעהיג; די יאָהרגענג פון 1883 ביז 1911 איינשליסליך, וועלכע האָבען זיך לעת עתה נישט געשטעלט פאַר פּאָבאָר-קאָמיסיעס און האָבען נישט רעגולירט זייער מיליטער-פליכט, ווי אויך פריווויליגע, וואָס זענען געבוירען געוואָרען אין 1913, 1914 און 1915.

פערקויף פוז אויסבראקירטע מיליטער-פערד

דעם 28 אפּריל, 8 אינדערפריה וועט פאָרקומען אויפן פּלאַץ ביי דעם שטאָטישען שחט-הויז נומער 1 (אינזשיניערסקא גאַס) אַ ליציטאַציע-פערקויף פון אויסבראַקירטע מיליטער-פערד.

ענדגילטיגער טערמין פוז אפגעבען זעזנאניעס פוז הכנסה

(2) דער ענדגילטיגער טערמין פון אָפּגעבען הכנסה-זעזנאַניעס פאַרן פאַריגען יאָהר ענדיגט זיך, כידוע, דעם 30 ד.ח.

נישט מחויב אָפּצוגעבען אַזעלכע זעזנאַניעס זענען בלויז די צאָהלער, וואָס זייער הכנסה אין 1932 איז נישט איבערגעשטיגען די סומע פון 1,500 זלאָטעס.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: ש. יאַנקעלעוויטש (אַלטער מאַרק 9), ל. שטעקעל (לימאַנאָווסקיעגאָ 37) ב. גלוכאָווסקי (נאַרוטאָוויטשאַ 6), ס. האַמבורג (גלובנאַ 50), ל. פּאָוולאָווסקי (פּעטריקאָווער 307), א. פּיאָטראָווסקי (פּאָמאָרסקאַ 91).

מיט אייז האנד אוז דריי ווייבער

איינע אין לאדז, איינע אין יענדזשעיוב, איינע אין ווארשא —

2 קינדער אין די פינדעל-הייזער אוז אליין זוכט ער נייע קרבנות

קיין לובלין איז הוה"מ געקומען צו פּאָהרען די פרוי פייגע קראַנגאָלד. מיראַנאָווסקאַ 32, כדי דאָ אויסצוגעפונען איהר מאַן, אַ געוויסען לייזער שעק. ווענעס פאַמיליע עס וואוינט אין וואָליע אויף קאָלינאָוויטשיונע.

געקומען איז זי מיט איין איינציגע בקשה - אַ גט.

לאָזט זיך אויס, אַז אויך די 12 שורות איז איהר נישט אַזוי לייכט צו בעקומען. איהר מאַן, און ריכטיגער וועט זיין – איהר שוויגער, הייסט זיך דערפאַר בעצאָהלען עטליכע הונדערט זלאָטעס מזומן. ס'איז, זאָגט זי, איהר זוהנ'ס פרנסה. זיינע געשעפטען בעשטעהען טאַקע דערין, וואָס פריהער שטעלט ער א חופה, דערנאָך מאַכט ער אַ גט און אין דער צווישען-צייט איז איהם דאָס מין קינדער-געבוירען אויך נישט פרעמד.

און לייזער שעק איז א יונג מיט ביינער. בלויז לויט אונזערע אינפאָרמאַציעס פיהרט ער זיינע געשעפטען אויסגעצייכענט. אַזוי למשל האָט ער אַזאַ געשעפט געמאַכט אין לאָדז, וואו ער האָט אויף דאָלנאַ 10 חתונה געהאַט מיט אַ געוויסע שרה רינקיעוויטש.

אין יענדזשעיוב האָט ער חתונה געהאַט מיט א געוויסע קיילאַ וויינשטאַט.

אין וואַרשאַ האָט ער דאָס חתונה-געהאַט מיט דער אויבענדערמאַנטער פייגע קראַנגאָלד און צי האָט ער נאָך ערגיץ-וואו שטעקען ווייבער איז אונז דערווייל נישט בעוואוסט. דערפאַר אינפאָרמירט מען אונז ווייטער, אז אין וואַרשאָווער פינדעל-הויז געפונט זיך זיינס א קינד און אויך אין לובלינער קריסטליכען זשלאָבעק געפונט זיך אַנאַנדער קינד זיינס, פון וועלכע ווייבער דאָס זענען איז נישט קלאָהר, פונקט ווי עס איז נישט קלאָהר פון וועלכע ווייבער עס האָבען געשטאַמט די צוויי קינדער, וועלכע זענען געשטאַרבען ביי זיין מוטער אין שטוב אויף דער וואָליע.

אינטערעסאַנט און כאַראַקטעריסטיש איז, אז לייזער שעק איז א יונגערמאַן מיט איין האַנד און דאָך בעווייזט דער דאָזיגער מאַנספּערשוין אָפּצואַרבייטען אַזעלכע אונערהערטע מעשים.

פייגע קראַנגאָלד איז געקומען קיין לובלין נאָך א גט. האָט זי אָבער דעם ליכטיגען מאַן איהרען נישט געטראָפען מען זאָגט, אַז ער איז ערגיץ אין גאַליציען, וואו ער זוכט מסתמא פרישע קרבנות. די „שוויגער" איהרע פערלאַנגט עטליכע הונדערט זלאָטעס וועט דער זוהן געבען איהר אַ גט.

קאסמעטיק

ס'איז שוין פריהלינג!

קאסמעטיק מאכט שעהן און פריש!

בעזוכט די איינציגע גרעסטע רענאָמירטע

פערפומעריע

י. דרוקער

5 זאַוואַדזקאַ 5

טעל. 175-92

בעקוּמט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פּאַריזער

פערפומען

ערשטקלאַסיגע פּודערן, טואַלעט-זייפען אז"וו

צו פאַבריקס-פרייזן

הודט און דעסייל!

רעיעלע און סאָלידע בעהאַנדלונג

מים בטוגן

Perfumerja

J. Drukier

5 ZAWADZKA 5

tel. 175-92.

פאַר ענגראָסיסטען בעדייטענדער ראַבאַט

נעכטיגע זיצונג פון שטאָט־ראַט

בעכטען איז פאָרגעקומען אַ געוועהנליכע זי־צונג פון שטאָט־ראַט. די סאָציאַליסטישע פראַקציעס האָבען אַריינגעטראָגען אַ דרינגענדען פאָרשלאַג וועגען פעראורטיילען די געשעהענישען פון 17־טען און 18. אַפּריל אין באַלוט. דער מאַגיסטראַט ווערט אויפגעפאָדערט צו בעמיהען זיך ביי דער מאַכט,

אַז אַזעלכע געשעהענישען זאָלען מעהר נישט פאָר־קומען און זאָל מאַטעריעל העלפען די געליטענע.

נאָך די רעדעס פון די ראַטמענער מילמאַן (בונד), האַלענדערסקי (פועלי־ציון) און ווייצמאַן (פאָלקס־פּאַרטיי) איז דער פאָרשלאַג אָנגענומען געוואָרן.

* * *

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דער קהלה־פערוואַלטונג איז בעשלאָסען געוואָרן צו קומען מיט מאַטעריעלער הילף די געליטענע יודען בעת די געשעהענישען אין באַלוט דעם 17. און 18. אַפּריל.

אין צוזאַמענהאַנג מיט די דינסטאָגדיגע געשעהענישען אין באַלוט

זענען בעשטראָפט געוואָרען עטליכע צענדליג פערזאָן

פון דער שטאָטישער סטאַראָסטווע טיילט מען אונז מיט:

אין צוזאַמענהאַנג מיט די דינסטאָגדיגע געשעהענישען אין באַלוט האָט דאָס סטאַראָסטווע־געריכט בעשטראָפט פאָלגענדע פערזאָנען פאַר אויס־האַקען שויבען, שטערען די רוהע און אַרויסרופען בעשלעגען:

זעלקאָוויטש שמעון, מליבאַרסקא 19 — 2 חדשים אַרעסט; זעלקאָוויטש הערש, 48 יאָהר אַלט, מליבאַרסקא 19 — 2 חדשים, זעלקאָוויטש ירחמיאל, 16 יאָהר אַלט — 2 חדשים; סקזשיפּעק מרדכי לייב, 16 יאָהר אַלט, מליבאַרסקא 18 — 2 חדשים אַרעסט; מאַסלאָ יעקב, 33 יאָהר אַלט, מליבאַרסקא 19 — 2 חדשים; לעווקאָוויטש לייב, 43 יאָהר אַלט מליבאַרסקא 16 — 2 חדשים; ציגאַן סטאַניסלאַוו — 1 חודש; שטשעפּאַנסקי זיגמונט — 1 חודש; מאַטשאַק סטאַניסלאַוו — 1 חודש; קאַקאַטאַ קאַראָל — 1 חודש; מאַטשעיעווסקי מיעטשיסלאַוו — 1 חודש; קרומאַיעווסקי קאַזשימיעזש — 1 חודש; וויטשינסקי טשעסלאַוו — 7 טעג; ליביך קאַראָל — 2 חדשים; קאָוואַלטשיק מאַריאַן — 1 חודש; סטאַשאַק סטאַניסלאַוו — 1 חודש; טשעשאַנעק — 1 חודש; בוגאַיעווסקי טשעסלאַוו — 1 חודש; יאַנעוסקי הענריק — 1 חודש; יאַיעווסקי — 2 חדשים; כענטשינסקי קאַזשימיעזש — 2 וואָכען; יאַדזשעיעווסקאַ ניעלאַ — 1 חודש; קאַפּראַיעווסקי קאַזשימיעזש — 6 וואָכען; סטאַשאַק זיגמונט — 1 חודש; שידערסקי סטאַניסלאַוו — 1 חודש; טשופּאַ מיעטשיסלאַוו — 7 טעג; קאַמינסקי סטעפאַן — 7 טעג; אַ חוץ דעם זענען צוגעצויגן געוואָרען צו געריכטליכער פאַר־אַנטוואָרטליכקייט קאסמאלסקי סטעפאַן, מליבאַר־סקא 18, לויט'ן אַרטיקל 241 און אַנטשאַק יאַן, באַלוטער מאַרק 22.

גרויסע פאַבריק־שרפה

(2) נעכטען אינדערפריה איז אויסגעבראָכען אַ שרפה אין דער פאַבריק פון מיכאל גלאזער (בראַקאָווסקא 5), וואו פון אַ פונק פון דער רייסע־ריי־מאַשין האָט זיך אָנגעצונדען דאָס לאַגערנדע בוימוואָל.

די באַלד־אַרויסגערופענע פייערלעשער האָבען דאָס פייער אין משך פון אַ האַלבע שעה אויסגעלאָשען.

מחמת דעם, וואָס עס איז פערברענט געוואָרען אַ גרעסערער סכום בוימוואָל און עטליכע מאַשינען זענען קאַליע געוואָרען, זענען איבער 10 אַרבייטער געבליבען אָהן בעשעפטיגונג.

געקומען פון פריזען

כדי צו בעגיין זעלבסטמארד אויפ'ן לאדזער וואקזאל

(2) נעכטען איז אויף דער סטאַציע לאָדז־קאַלישער אַרויסגערופען געוואָרען פּאָגאָטאָוויע צו דער פויזנער איינוואוינערין, דער 30־יעהריגער העלענא מאַרטשינקאָווסקא, וועלכע האָט זיך גע'סמ'ט אויפ'ן וואָקזאַל.

מ'האָט זי אָפּגעפיהרט אין יאַראָגאָשטשער שפּיטאָל. די סיבה פון דעם זעלבסטמאָרד איז נישט פעסטגעשטעלט געוואָרען.

דער לוח איז שולדיג...

וואס מ'טוט אלץ נישט צוליב א חתן

(2) אַ געוויסע מאַריאַ וואָלאָדאַרטשיק (יוגענרא 7) איז נעכטען גע'משפט געוואָרען דורכ'ן שטאָטישען געריכט דערפאַר, וואָס זי האָט אין איהר פּאַס פון יאָהר 1901 אויסגעבעסערט אויף 1908.

זי האָט דערקלערט, אַז געטון האָט זי עס צוליב... וואָס זי האָט עס געמוזט...

זי האָט געוואָלט חתונה האָבען, און זי דאָט איהר חתן דערציילט, אַז זי איז אַלט אַ 25־גער, בעת לויט'ן פּאַס איז אויסגעקומען, אַז זי איז אַלט 32....

הייבט, וואָס־זשע האָט זי געקאָנט טון?!!

און ווען האָט זי דען שלעכטס געטון?!

דאָך איז זי פער'משפט געוואָרען צו זיצער... נאָר 3 חדשים מיט'ן אָפּלייגען די שטראָף אויף 2 יאָהר.

בעפאלען א יודען

(2) שמואל העכט (לאַגעוניקער 9) איז אויף ספּאַצערנא גאַס בעפאַלען און שטאַרק צושלאָגען געוואָרען.

פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ערטיילט די ערשטע הילף.

בעפאלען און אפגעהאקט א פינגער

(2) עגעניוש פעטערמאַן (שאַרא 7) איז נעכטען אויף ראָג באַפּיאָטרקאָווסקיעגא און ריימאָנט־פּלאַץ בעפאַלען געוואָרען דורך דריי פערשוינען, וועלכע האָבען איהם אָנגעהויבען שלאָגען, אָפּערידענדיג מיט מעסערס.

פעטערמאַן האָט זיך פערשטעלט דאָס פּנים מיט אַ האַנד — האָבען זיי איהם אָפּגעהאַקט אַ פינגער. עס איז אַרויסגערופען געוואָרען פּאָגאָטאָוויע.

א סעקוועסטראטאר פאר זיך

(2) דאָס קרייז־געריכט האָט נעכטען פער־משפּט אויף אַ האַלב יאָהר טורמע דעם סעקוועסטראַטאָר פונ'ם סטריקאָווער מאַגיסטראַט עדוואַרד סאַדאָווסקי, וועלכער האָט זיך צוגעאייגענט 1.324 זל. וואָס ער האָט איינקאַסירט פאַרן מאַגיסטראַט.

ער האָט זיך פערטיידיגט דערמיט, וואָס ער האָט פון זייבע שכירות — 50 זל. אַ חודש בשום אופן נישט געקענט לעבען...

מעדיצינען דארפען ביליגער ווערען

(2) אין שייכות מיט דער לוין־רעדוקציע פון די פאַרמאַצעווטען אויף 25 פּראָצענט, פיהרען איצט די פאַרמאַצעווטען אַן ענערגישע אַקציע, אַז די רפואות זאָלען ביליגער ווערען, ווייל די קאַלקולאַציע איז דאָך אַ ביליגערע.

וועגען דעם ענין שיקען אַרויס די פאַרמאַצעווטען אַנ'ענטשפּרעכענדען מעמאָריאַל אין דעם געזונדהייטס־דעפּאַרטאַמענט ביים מיניסטעריום פאַר געזעלשאַפטליכער שוץ.

זיך געענדיגט דער שטרייק אין „וועלנא טשעסאנקאווא“

(2) נעכטען האָט זיך געענדיגט דער שטרייק אין דער טאָמאַשאָווער פאַבריק „וועלנא טשעסאַנקאָווא“, און די 350 שטרייקענדע אַרבייטער האָבען זיך נעכטען נאָך געשטעלט צו די וואַרשטאַטען.

קרובים פון א פערשטארבענעם דארפען זיך מעלדען

אין שטאָטישען זאמעל־פונקט זאקאָנטנא 44, איז געשטאָרבען דער 56־יעהריגער אפרים קלינגער.

„חסד של אמת“ בעט די קרובים פון נפטר שטאָרבענעם, זיי זאָלען זיך היינט מעלדען צו דער קבורה.

א מאנומענטאלער בנין פון „אימצא“

(א) אין דעם גערטעל פון „גראַנד־האָטעל“ ווערען איצט געמאַכט די הכנות צו בויען דעם בנין פון „אימצא“ אין לאָדז, אין וועלכען עס וועלען זיך געפינען אַ ביבליאָטעק, לעזע־זאַל ספּאָרט־האַלען שווימערײ־זאַלען א.א.וו.

אָרטאָפּעדישער אַנשטאַלט

פּראָטעזען, גאָרסעטען, אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען אַלער אַרט, לייכטע פּלאַטפוס־איינלאַגען געגען פּלאַטפוס־שמערצען אַלס נאָך גיפּס־אָבדרוק.

Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović

פּיעטריקאָווער 119, טעל. 231-81.

דאס יודישע ראדז

גרייט זיך צום אַרטיסטישען

קבלת־פּנים

פאַר'ן רעדאַקטאָר פון „יודישען טעאַטער־לעקסיקאָן“

אונזער בן־עיר

זלמן זילבערצווייג

שבת, דעם 29־טען אַפּריל ד. י. אין פילהאַרמאָניע

בעזאָרגט אייך שוין מיט בילעטען.

אַ פּראָגראַם פון 50 יאָהר צו געדענקען אויף 50 יאָהר!!!

ר. איזראעל

משפחות אין פלאמען

סענסאציאנעלער ראמאן פון יודישען פאמיליען־לעבען

(145

איך האָב נאָכגעקוקט יעדען איהר שריט, האָט מאַרעק ווייטער געשריבען אין זיין טאָג־בוך, איך האָב נישט געזעהען דאָס וואָס זי ווייזט מיר, נאָר געזעהען איהר ווייבליכקייט און אַלץ וואָס קען רייצען אַ מאַנספּערשוין, אַ יונגערמאַן וואָס האָט גע־זוכט וואו אויסצוגיסען זיין ליידענשאַפט.

און פּלוצלונג האָב איך זיך מעהר נישט געקענט בעהערשען, איך בין צוגעפאַלען צו איהר, זי פעסט אַרומגענומען מיט מיינע אָרעמס, זי געקושט, אָדער געביסען, איך גיב זיך שוין אַליין נישט אָפּ קיין חשבון פון דעם. וואָס איך האָב געטון, צושרעקט האָט נאַסטיאַ גאָרנישט פּראָטעסטירט, ס'זעהט אויס, אַז זי האָט געמיינט, אַז מיך איז בעפאַלען אַזאַ שטאַרק געפיהל פון ליבע, אָבער ווען זי האָט ווייטער בעמערקט, ווי ווילד איך ווער, ווי איך וואַרף זיך אויף איהר ווי אַ חיה, האָט זי אָנגעהויבען מורא צו בעקומען. זי האָט מיך מיט קראַפט אָפּגעשטויסען פון זיך און ענטלאָפען אין אַ ווינקעל פון צימער. איך בין איהר נאָכגעלאָפען און ווידער זי אַרומגענומען.

— מאַרעק, וואָס טוסטו? וואָס טוט זיך מיט דיר?

— נאַסטיאַ, פרעג מיך איצט גאָרנישט, איך בין משוגע, איך בעגעהר דיך און וויל דיך האָבען, שטעל זיך נישט אַנטקעגען דו מוזט זיין מיינע

נאַסטיאַ האָט זיך מיט בײדע הענד אָנגעכאַפּט פאַר'ן קאָפּ, אַזוי ווי זי וואָלט געוואָלט שרייען און האַלט זיך איין, זי האָט געוואָלט רופען נאָך הילף, אָבער האָט מורא געהאַט צו מאַכען אַ סקאַנדאַל. כדי נישט צו קאָמפּראָמיטירען זיך און אפשר האָט זיך איהר געהאַנדעלט וועגען מיר אויך, איך האָב שוין איינגאַנצען נישט געהערשט איבער מיר, איך האָב געפּרובט זי אומצוואַרפען אויף דער ערד, כדי זיך אויף איהר צו וואַרפען, זי האָט זיך געווערט וויפיל זי האָט נאָר געקענט, מיט די נעגעל האָט זי זיך איינגעקלאַמערט אין מיר, איך בין אָבער גע־ווען שטאַרקער, איך האָב זי געוואָלט פערגוואַלטיגען, זי איז געלעגען אונטער מיר און איך האָב געפּרובט זי צו בעזיגען. מיטאַמאָל אָבער האָט זי אַנגע־שטרענגט אַלע איהרע כוחות, מיך ווייטער אוועקגע־שליידערט פון זיך און געכאַפּט אין האַנד אַריין אַ שווערען אייזען וואָס איז איהר געקומען אונטער דער האַנד, מיך האָט דאָס אָבער נישט אָפּגעשטעלט און איך האָב ווייטער אַטאַקירט, דעמאָלט האָט נאַסטיאַ אויפגעהויבען די האַנד. איך בין שוין געווען נעבען איהר און איידער איך האָב זיך נאָך אָריענטירט וואָס איך טו, האָב איך נאַסטיאַן אָנגע־כאַפּט פאַר'ן האַלז און אָנגעהויבען צו שטיקען ביים האַלז. נאַסטיאַ האָט נישט געשריגען, נאָר געקרעכצט, נאָר געברומט, איך האָב זי נאָכגעלאָזען, אָבער מיט'ן מאָמענט ווען איך האָב זי בעפרייט האָט זי מיך אָנגעהויבען צו אַטאַקירען, איך האָב דאָס מיידעל ווידער אָנגעכאַפּט ביים האַלז און גע־שטיקט, אייביגוויז האָבען זי די כוחות פערלאָזען, איך האָב דאָס אַפילו נישט בעמערקט און אין דעם אָנפאַל פון שגעון און ווילדקייט האָב איך זי ווייטער געדריקט פאַר'ן האַלז, דאָס האָט געדויערט עטליכע סעקונדען, ביז איך האָב בעמערקט, אַז נאַסטיאַס אויגען ווערען גרעסער, זיי הויבען אָן אַרויסצו־קריכען פון די אויגען־לעכער, די הויט איז געוואָרען בלוי, איך האָב זיך אַליין דערשראָקען. איך האָב דאָס מיידעל בעפרייט פון מיינע הענד, אָבער זי האָט זיך נישט גערירט פון אָרט, איך האָב זי אָנגענומען ביי דער האַנד, וועלכע האָט זיך מאַכטלאָז צוריק אַראָפּגעלאָזען. איך האָב זיך אוועקגעלעגט אויף דער ערד, אָנגעהויבען צו הערען צו איהר, אָבער זי האָט נישט אַרויסגעוויזען קיין סמנים פון לעבען, דעמאָלט האָב איך זיך דערשראָקען פאַר מיין אייגענעם שאָטען.

— איך האָב זי דערשטיקט האָב איך ביי זיך גע־טראַכט. אַ קאַלטער שווייס האָט מיך בעדעקט, איך האָב נישט געוואוסט וואָס איך זאָל טון, דער ערשטער געדאַנק מיינער איז געווען ענטלויפען פון דאַנען, ראַטעווען זיך, איך האָב גלייך געמאַכט מיינע מלבושים, פערקעמט מיינע האָאָר און בין אַרויס איבערדרויסען, ווען איך בין געווען אויף די טרעפּען צוריק אין מיין וואוינונג, בין איך שוין געווען אינגאַנצען רוהיג, אַזוי ווי ס'וואָלט גאָרנישט געווען געשעהען, נאָכמעהר האָט מיך בערוהיגט דער גע־דאַנק, אַז נאָך אין דעמזעלבען טאָג וועל איך אַוועקפאָהרען, איבער די גרעניצען פון לאַנד און דעמאָלט דראָהט מיך שוין קיין שום געפאַהר, איך האָב געטראַכט וועגען געפאַהר, הגם איך האָב נאָך אַליין נישט געוואוסט וואָס ס'איז פאָרגעקומען, איך האָב אַלץ ערוואַרט, אַז אָט, אָט יעדע רגע וועט זיך בעווייזען נאַסטיאַ, איך האָב געזעהען וויפיל פּאַר וואָרף ס'וועט ליגען אין איהר בליק, זי וועט גאָר נישט רעדען, נאָר קוקען אויף מיר און איך וועל אַרויסשפּיהלען וויפיל טרויער און צער אין איהרע אויגען ליגען, נאַסטיאַ האָט זיך אָבער נישט בעוויזען, ס'איז געווען שטיל און רוהיג, וואָלט מען געווען דעם פאַרפאַל ענטדעקט, וואָלט דאָך געקומען צו אַ טומעל. אַזוי לאַנג ווי דער טומעל איז נישט אויפגעהויבען געוואָרען בין איך געווען רוהיג.

באַלד איז אָנגעקומען צו מיר מרים, וועלכע האָט גענומען מיך צוגרייטען צום אָפּפאָהרען, מרים איז געווען אין אַ גוטער שטימונג, זי האָט מיך נאָר געבעטען, אַז איך זאָל שרייבען יעדען טאָג, אַז איך זאָל אין איהר נישט פערגעסען, אַזוי ווי זי פערגעסט נישט און וועט נישט פערגעסען אין מיר. זי האָט איינגעפּאַקט מיינע וועליזעס מיט אַלע גוטע זאַכען (וואָס קען נאָר צונויף קומען אויף דער רייזע), איך האָב געהייסען נאָר פערפּאַקען מיינע ביכער און מעהר גאָרנישט, דאַן האָבען מיר זיך אָפּגעזעגנט, כדי צוזאַמען צו פערברענגען די שעה צייט וואָס איז אונז פערבליבען ביז צום צוג אָפּגעהען. די צייט איז שנעל פערביי און מיר זענען אוועק צו דער באַהן, מיר האָט זיך געוואָלט אַריינגעהען צו נאַסטיאַ זעהען, צי זי איז פערהאַן אין שטוב, אָדער איך האָב זי ווירקליך ערמאָרדעט.

— פאַרוואָס איז אַזוי שטיל, פאַרוואָס איז אַזוי רוהיג, ווי ס'וואָלט גאָרנישט געשעהען.

(פאָרטזעצונג קומט)

ערב א נייעם סכסוך אין דער קאטאן-בראנזשע

(2) אין דער לאָדזשער קאַטאָן־בראַנזשע האַלט עס איצט ערב אַ נייעם סכסוך, אָבער נישט וועגען לוין־פראַגען, נאָר ווענען דער אַרבייטס־צייט, וואָס צוליב דעם זעלען מוזען רעדוצירט ווערן אַרביי־טער, וועלכע זענען בעשעפטיגט אין דער דריטער שיכטע.

ווענען דעם ענין וועט זונטאָג, דעם 23. ד. ח. פאַרקומען אין לאָקאַל אויף פעטריקאַווער 64 אַן אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די קאַטאָן־אַרבייטער.

אין שוץ פון זיין פאטער האט ער דערמארדעט זיין שוואגער

(2) דאָס קרייז־געריכט האָט געכטען גע־משפט דעם 20־יאָהריגען קאָנסטאַנטי דעמבסקי, דעם 58־יעהריגען שימאָן דעמבסקי און דעם 20־יעהריגען וואַצלאַוו פּאַוולאָווסקי.

זיי זענען געמשפט געוואָרען דערפאַר, ווייל דער ערשטער, קאָנסטאַנטי דעמבסקי האָט דעם 30 דעצעמבער פ. י. דערשטאָכען זיין שוואָגער באַלעס לאָח ריבאַק, וועלכער איז בעקאַנט געווען אלס פינסטערער פערשוין, ביטערער סקאַנדאַליסט און שלעגער.

קאָנסטאַנטי האָט נישט געקאָנט צוקוקען, ווי דער אכזר. ריבאַק, פייניגט און שלאָגט אלע אין שטוב, ובפרט זיין פאָטער, שימאָנען און ער האָט טאַקי מיט דער הילף פון זיין פאָטער, און זיין קאָלעגע פּאַוולאָווסקי איהם צורעכטגעמאַכט...

קאָנסטאַנטי האָט זיך אין זיין טאַט מודה געווען, און דערקלעהרט, אז ער האָט עס געטון אין שוץ פון זיין פאָטער.

ער האָט דערפאַר בעקומען אַ פסק – 2 יאָהר מיט 6 חדשים.

די אנדערע 2 בעשולדיגטע האָבען בעקומען צו 8 חדשים.

5 יעהריגער יובליי פון דער מיכאלעוויטש שול
איז געפייערט געווארען מיט אנ'אקאדעמיע אין פילהארמאניע

די מיכאַלעוויטש־שול, וועלכע געפינט זיך אויף זגערזשער 42, האָט פערענדיגט פינף יאָהר פון עקזיסטענץ. עס איז געווען שווערע פינף יאָהר. דער קריזיס האָט געבושעוועט ביי די אַרבייטער־עלטערען. וועמענס קינדער געהען אין דער מי־כאַלעוויטש־שול. נישט געקוקט אויף די צרות און נויט איז די שול דאָך אין די פינף יאָהר זיך פיר־באַנדערגעוואַקסען. די יובליי־פייערונג, וואָס איז פאַרגעקומען אוה"פסח, איז טאַקע געווען אַ מאַני־פעסטאַציע פאַר דער ענטוויקלונג און וואוקס פון דער שול.

די פייערונג האָט זיך אָנגעהויבען ביי אַן איבערפולטען פילהאַרמאָניע־זאַל פון קינדער, על־טערען, לעהרער און שול־טוער.

ראַטמ. פּאָזנאַנסקי עפענט די אַקאַדעמיע און גיט אַ קורצען איבערבליק איבער דער ענטשטעהונג און ענטוויקלונג פון יודישען שול־וועזען בכלל און פון דער מיכאַלעוויטש ־ שול בפרט. ה' פּאָזנאַנסקי דערמאָהנט וועגען די אונדערמידליכע לייסטונגען פון די לעהרער און עלטערען.

ראַטמ. פּאָזנאַנסקי דערמאָהנט די גרויסע פיאָ־נער־אַרבייט פון ראַטמ. ישראל ליכטענשטיין פאַרן שול־וועזען, וועלכער איז געווען דער ערשטער פאָר־זיצער פון די יודישע שולען אין לאָדז. די אַקאַדעמיע בעשליסט איהם איבערצושיקען אַ בעגריסונגס־דע־פעשע קיין אַמעריקע.

דאָס כאָר פון דער מעדעם־שול אונטער דער אָנפיהרונג פון שול־לייטער ל. לאַזאַיווסקי פיהרט בעלעבען אויס איניגע כאָר־נומערען.

שול־לייטערין ליזע האַלצמאַן רעדט וועגען כאַ־ראַקטער פון דער שול,

אַ דעלעגאַציע פון עלטערען און קינדער גיבען איבער די פּערוואַלטערין, פרל. האַלצמאַן די בייטע שול־פאָהן, וועלכע זי גיט איבער אין די הענד פון די קינדער.

ה' זעלמאַנאָוויטש בעגריסט אין נאָמען פון לאָדזשער קאָמיטעט פון „בונד"..

ה' לאַזאַיווסקי בעגריסט אין נאָמען פון מעדעם־שול און גיט איבער דערביי אַ מתנה דער מיכאַלעוויטש־שול — אַ מיט בלומען בעפוצטער גלאָבוס. אויך קינדער פון דער מעדעם־שול בע־גריסען און גיבען איבער בלומען דער לייטערין האַלצמאַן.

דאַן קומט די צווייטע, סצעניש טייל פון פראָ־גראַם. די קינדער פון דער מיכאַלעוויטש־שול קו־מען מיט אַ פריהלינג־מאַרש. ס'איז אַ געמיש פון געזאַנג און ריטמיק, וועלכע איז מיט געשמאַק אויסגעפיהרט געוואָרען.

די לעהרערין י. לאַזער, האָט אין אַ סצעניש בעאַרבייטונג געגעבען אַ בילד וועגען דעם שול־גאָרטען און די קינדער־פרייד ביי דער אַרבייט. די סצענקע איז רעזשיסירט געוואָרען דורך ז. קרוש.

די פּוילישע סצענקע „ס'איז פריהליך", רעזשי־סירט דורך דער לעהרערין ע. קאָזלאָווסקא און ז. קרוש, איז געלונגען.

דאָס לעצטע איז'ם אַרטיסטישען טייל איז גע־ווען „איז אַוועק צום קריג דער מלך" פון קאָנאָפּ־ניצקאַ, אין דער בעאַרבייטונג פון פערוואַלטער ה' ל. לאַזאַיווסקי.

געשלאָסען די אַקאַדעמיע האָט די גימנאַסטיק־גרופּע פון די מיכאַלעוויטש־שול־קינדער, וועלכע האָבען אילוסטרירט זייער פיזישע קולטור־דערציהונג. אָנגעפיהרט מיט גימנאַסטיק האָט דער לעה־רער י. גרונדמאַן.

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער SPLENDID נארוטאָוויטשא 20

היינט און פאלג. טעג! דער שטענדיג רייצענד-מיטרייסענדער

Ramon NOVARRO

פייערט א גרויסען טריאומף אין פרעכטיגען פילם א. נ.

„לערן מיך ליבען"

אין די איבריגע ראָלן די רייצענדע Madge Evans און דער מענערישער Ralph Graves

אָנהויב 4 א זייגער נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג – 12 בייטאָג. פאספארטוט אונגילטיג.

יעקב פראנק, דער פאלשער משיח

(ענדע פון 8־טע זייט).

געבען קיין ענטפער, ווייל נאָר מיר אַליין האָט מען דאָס אויפגעקלערט, איך האָב נאָך זעהר פיל אַזעלכע פראַגען, אויף וועלכע קיין מענש קאָן נישט ענטפערן.

לויט די דאַמאָלס הערשענדע געזעצען, האָט די פראַגע פון די אַרעסטירטע פראַנקיסטען געהאָרפט בעטראַכט ווערען דורך אַ געריכט פון דער גייסט־ליכער מאַכט, ווייל מען האָט אין דעם פאַל געהאַט צו טון מיט אַ רעליגיעזען ענין. אַזוי ווי לאַנצקאָראָן האָט זיך געפונען אונטער דער גייסטליכער מאַכט פון ביסקופ פון קאַמיעניעץ פאָדאָלסק מיקאָלאַי דעמ־בראָווסקי, האָט ער געהאָרפט פיהרען דעם פראָ־צעס, דעמבאָווסקי איז געווען אַ גרויסער שונא ישראל און אַ שרעקליך רעליגיעזער פאַנאַטיקער, אויף זיין בעפעהל זענען אין יאָהר 1750 אַרויסגע־טריבען געוואָרען אַלע יודען פון קאַמיעניעץ פאָ־דאָלסק, ווען דער ביסקופ האָט זיך דערוואוסט וועגען די געשעהענישען אין לאַנצקאָראָן, האָט ער בעהייסען ברענגען צו זיך די אַרעסטירטע פראַנקיס־טען, כדי זיי אויסצופאָרשען אויפ'ן אָרט, דער ביס־קופ האָט דערביי ערקלערט אַז אויב עס וועט זיך אַ־רויסווייזען דאָס די פראַנקיסטען טראָגען אַרויס גע־גען דער עפענטליכער מאָראַל און געגען דער קריסט־ליכער רעליגיע, וועלען זיי ווערען איבערגעגעבען דער אינקוויזיציע.

גלייכצייטיג זענען די רבנים פון די קהלות אין רייסען (גאַליציע), אַרויסגעטרעטען מיט אַ קלאָגע געגען די פראַנקיסטען כדי צו פערענטפערן די התגדלות פון די יודען אין לאַנצקאָראָן, דער גלחי־שער קאָנסיסטאָר האָט אָבער געפאָדערט אַז מען זאָל ברענגען בעווייזען אַז די פראַנקיסטען זענען שולדיג, אָבער די רבנים זענען אין בעשטימטען טערמין נישט געקומען צום פראָצעס.

דאָס ביסקופישע געריכט האָט פערלענגערט דעם טערמין פון דער אויספאָרשונג און אויסהער־רענדיג די ערקלערונגען פון די פראַנקיסטען, האָט מען די דערווייל בעפרייט און אַרויסגעגעבען איי־זערנע בריף ביז צום פראָצעס.

אויסערגעוועהנליכער גאלדפאדען-פראגראם
אויף זילבערצווייגס קבלת-פנים

אונזערע לעזער ווייסען שוין, אַז שבת, דעם 29. אַפּריל קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע אַ קבלת־פנים פאַר אונזער בן־עיר, אונזער חשוב'ען מיט־אַרבייטער זלמן זילבערצווייג.

פאַרשטעלען זילבערצווייגען פאַר די לאָדזשער יודען איז לחלוטין איבעריג. ער איז אַ לאָדזשער קינד און געהערט צו די געצעהלטע פּאָפּולערע פער־זאָנען אין לאָדז וועגען וועלכע עס איז איבעריג יעדע הקדמה. זילבערצווייג איז היינט צו טאָג איינער פון אונזערע בעסטע זשורנאַליסטען און דער גרעסטער ספּעציאַליסט אויפ'ן געביט פון יודישען טעאַטער.

זיין גרויסע פּאָפּולאַריטעט האָט ער זיך אין די לעצטע יאָהרען ערוואָרבען אַ דאַנק זיין לעבענס ווערק — „דער לעקסיקאָן פון יודישען טעאַטער", אַ ווערק, וואָס האָט אַרויסגערופען די גרעסטע אָנערקענונג פון דער יודישער קריטיק, וואָס האָט דעם בוך אָנערקענט אַלס אַ'ן אוצר פון מאַטעריאַלען צו דער געשיכטע פון יודישען טעאַטער. מעהר ווי איין קריטיקער האָט אויסגעדריקט זיין פערוואונדע־רונג ווי אַזוי עס איז מעגליך געווען פאַר איין מענש אָנצוזאַמלען אַזאַ ריזיגען אַרכיוו פון מאַטע־ריאַלען. מיר, מיטגלידער פון דער רעדאַקציע, וועל־כע עס איז אויסגעקומען און עס קומט נאָך איצט אויס צו אַרבייטען מיט זילבערצווייגען, קענען איהם אַלס אַ ים פון ענערגיע און אַרבייטסזאַמקייט און האָבען אָפט די געלעגענהייט צו זעהן ווי זילבער־צווייג פערזאַכלעסיגט נישט. גלייכצייטיג מיט'ן שריי־בען דעם „לעקסיקאָן", אויך זיינע זשורנאַליסטישע אַרבייטען. אונזערע לעזער האָבען ערשט די לעצ־טע טעג געהאַט די געלעגענהייט צו לייענען איי־ניגע אַרטיקלען זילבערצווייגס וועגען דאָס איצטיגע לעבען אין ארץ־ישראל און וועגען אברהם גאָלד־פאַדען. איצט שרייבט זילבערצווייג אַ נייע סעריע אַרטיקלען פאַר'ן „נייעם פאָלקסבלאַט"

אין צוזאַמענהאַנג מיט זילבערצווייגס בעזוך אין לאָדז, אין דער שטאָט, וואו ער האָט אָנגעהויבען און ענטוויקעלט זיין זשורנאַליסטישע און טעאַטער־ראַלע קאַריערע און וואו ער האָט געלייגט די ערשטע יסודות פאַר'ן „טעאַטער־לעקסיקאָן", האָבען די היגע אַקטיאָרען בעשלאָסען איינצואָרדנען זיל־בערצווייגען אַ פייערליכען קבלת־פנים. עס איז גע־ווען געפּלאַנט אויפצופיהרען איניגע אַקטען פון די אייראָפּעאישע פּיעסען, וועלכע זילבערצווייג האָט איבערזעצט. דער בעל־שמחה האָט מוותר געווען אויף זיין כבוד און פאָרגעלייגט, אַז דאָס פּראָגראַם פון זיין יום־טוב זאָל זיין געווידמעט דעם גרינדער פון יודישען טעאַטער — אברהם גאָלדפאַדען, וועמענס 25־טער יאָהרצייט עס איז איצט.

און אַזוי איז בעשלאָסען געוואָרען. דאָס גאַנ־צע פּראָגראַם פון זילבערצווייגס קבלת־פנים וועט זיין געווידמעט דעם, וואָס האָט געלייגט דעם יסוד פון יודישען טעאַטער — אברהם גאָלדפאַדען. סיי די רעפּערטואַר, סיי די פּיעסען, וואָס וועלען געשפּילט ווערען וועט זיין בלויז וועגען און פון אברהם גאָלדפאַדען. די טעג וועט דאָס גאַנצע פּראָ־גראַם בעקאַנט געמאַכט ווערען. איינס קאָנען מיר שוין פערזיכערען אונזערע לעזער, אַז דאָס פּראָ־גראַם וועט זיין זעהר אינטערעסאַנט און זעהר רייך צונויפגעשטעלט. דער אָרקעסטער און כאָר וועלען פערגרעסערט. עס ווערען געמאַכט ספּעציע־לע דעקאָראַציעס. עס איז אַנגאַזשירט געוואָרען אַ באַלעט און אין פּראָגראַם וועלען זיך בעטייליגען אַלע יודישע אַקטיאָרען פון לאָדז.

עס איז גאָר נישטאָ קיין ספק, אַז דאָס יו־דישע לאָדז וועט צוטיילען כבוד איינעם פון איהרע טאַלאַנטפולסטע און אָנערקענטסטע קינדער — זלמן זילבערצווייגען.

שטרייק אין דער פלוש-און זיידען-בראנזשע

(א) אין דער פּלוש־פאַבריק פון „טעאָדאָר פינסטער" (דאָבראָרשיקיב 17) דויערט שוין 3 וואָכען אַנ'איטאַליענישער שטרייק.

די שטרייקענדע 120 אַרבייטער, וועלכע אָקופּירען די פאַבריק פאָדערן אַ קאָלעקטיווען אָפּמאַך און רעגולאַציע פון די בעדינגונגען ביים אָננעהמען אַרבייטער.

אין דער פּלוש־בראַנזשע שטרייקען העכער 500 אַרבייטער. און אין דער זיידען־בראַנזשע – 700.

דער קרייז־אַרבייטס־אינספּעקטאָר אינטער־ווענירט וועגען די ענינים

זונטאג'דיגער אויספלוג נאך ווארשא
איינשרייבונגען נעמט אן די רייזע-ביורא Wagons-Lits

די זונטאָג'דיגע אויספלוגען נאָך וואַרשאָ, וואָס ווערען אָרגאַניזירט דורך דער רייזע־ביוראָ Wagons-Lits אונטער דער אויפזיכט פון זשור־נאַליסטען־סינדיקאַט, האָבען זיך שוין קונה שם געווען ביי די אַנטיילנעמער די מוסטערהאַפטע אָרגאַניזאַציע און די פערקלענערטע צייט ביז צו אַ מינימום, שאַפען ביי די ביליגע פרייזען פון די בילעטען אַ אויסערגעוועהנליך געלעגענהייט צו בעזוכען די הויפּט־שטאָט. די דאָזיגע אויסערגע־וועהנליכע געלעגענהייט ווערט כסדר אַלץ שטאַר־קער אויסגענוצט דורך די ברייטסטע קרייזען צו פערברענגען די זונטאָג'ער אין וואַרשאָ.

די לאָדזשער אָבטיילונג פון Wagons-Lits אָרגאַניזירט אויך דעם קומענדען זונטאָג אַזאַ אויס־פלוג. דער אַרויספאָהר קומט פאָר פון דער פאַב־ריקס־באַהן 7.47 פריה און קעהרט זיך אום פון וואַרשאָ זונטאָג 12.23 ביינאַכט.

די רייזע אין ביידע זייטען קאָסט סך־הכל 8.70 זל. די רייזענדע בעקומען אַ ספּעציעלען נומערירטען פּלאַץ און אַ מעגליכקייט צו גניסען פון דאַנסינג־באַר וואַגאָן. די אַנטיילנעמער בעקומען אויך הנחות אין וואַרשאַ אין די טעאַטערן און קינאָס.

איינשרייבונגען און אינפאָרמאַציעס ווערט ערטיילט אין דער לאָדזער אָבטיילונג פון דער אַלוועלטליכער רייזע־ביוראָ Vadons-Lits Cook פּיעטרקאָווער 64 פון 9 אַ זייגער פריה ביז 9 אָוועגד.

א ביליגע רייזע נאך סאסנאוויץ

רייזענדע נאָך סאָסנאָוויץ, האָבען היינט ז געלעגענהייט צו פאָהרען נאָך סאָסנאָ־וויץ, פאַר אַ ביליגען פרייז, די רייזע קאָסט 12,10 זל. דער צוג פאָהרט אָפּ 10,45 פריה. פון פאַב־ריקס־באַהן, בילעטען קאָן מען בעקומען ביז 10 אַ זייגער אין Wagons-Lits Cook פּיעטרקאָ־ווער 64.

ביי ערקעלטונג

גריפע, האַלז־ענטצינדונג, מאַגנעל־געשווילעכץ, זאַוזן גער־רען־שמערצען און גלידער־ראַסען טוט מען גוט מיט אַ האַלב גלאַז נאַטירליך ביטערוואַסער

Franciszka Józefa

עמפּפעהלט פון דאָקטוירים

אפצייכען-טאג
לטובת דעם עוואנגעלישען יתומים-הויז אין לאדז

ד. 23־טען ד. ח. קומט פאָר אַנ'אָפּצייכען־טאָג לטובת דעם עוואַנגעלישען יתומים־הויז אין לאָדז, וואָס פערדינט אונטערשטיצט צו ווערען פון דער בעפעלקערונג.

פון זשורנאליסטען-סינדיקאט
אויסערארדענטליכע מיטגל דער-פערזאמלונג

קומענדיגען זונטאָג ד. 23־טען ד. ח. 12 פאַרמ. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל (פּעטריק. 21) אַנ'אויסעראָרדענטליכע מיטגלידער־פערזאַמלונג אין זשורנאַליסטען־סינדיקאַט, אויף וועלכער ס'וועלען בעהאַנדעלט ווערען זעהר וויכטיגע פראַגען.

ערפאלג פון „בר-כוכבא" אין טעאטער „פאפולארני"

שוין 3 וואָכען נאָכאַנאַנד גייט אין טעאַטער „פּאָפּולאַרני" (אָגראָדאָוואַ 18) מיט גרויס ערפאָלג גאָלדפאַדענס „בר כוכבא" און אַ גאַנץ נייער אינ־סצעניזאַציע פון י. שומאַכער.

היינט ווערט געשפּילט 1 מאָל – 9 אָווענד מאָרגען און זונטאָג צו 2 פאָרשטעלונגען 4 נאָכמ. און 8,30 אָווענד.

וויכטיג אין דער קריזיסצייט

די טעג איז ערעפנט געוואָרען אין אונזער שטאָט אַ שניידעריי און שוסטעריי שנעלע הילף. א. נ. „Wygoda" אויף נאַרוטאָוויטשאַ 13 טעל. 247,90 אין דער איצטיגער קריזיסצייט איז נישט יעדער אימשטאַנד זיך צו מאַכען אַ נייעם אַנצוג אָדער נייע שיך, טראָגט מען דעריבער דעם אַנצוג ביז ער ווערט גענצליך בעשעדיגט. נאָר אַ דאַנק די שנעלע הילף פון שניידעריי, וועלכע האָט אויך אַ כעמישע וועשעריי וואָס געפינט זיך אונ־טער די אויפזיכט פון בעוואוסטע פאַכמענער, שאַפט פון דעם אַלטען אָפּגעטראָגענעם אַנצוג אַ גענצליך נייעם, איבערהויפּט זענען די פרייזען צוגעפּאַסט צו דער איצטיגער צייט.

ELEKTOROWICZ znów w II ZIEMIAŃSKIEJ

מ. ווינדער
פרעזענטירט אין
סקאלא-טעאטער
די גרויסע
אמעריקאנער
געסט
לוסי
— און —
מישא
גערמאַן
פרעמיערע שבת!
פרעמיערע שבת!

טוריסטן-רייזע קיין ארץ-ישראל

ווי מיר האָבן געמאָלדן אָרגאַניזירט אין די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אַ דריטע טוריסטן-עקסקורסיע קיין ארץ-ישראל.

די רייזע קומט פאָר דורך פּאַריז, מאַרסעל, אַלעקסאַנדריע, חיפה און צוריק דורך טריעסט, ווענעדיג און וויען.

די ידיעה האָט אַרויסגערופן אַ שטאַרקע פאַראינטערעסירונג און עס האָבן זיך שוין געמאָלדן אַ גרעסערע צאָהל טוריסטן.

ווייטערע אינפאָרמאַציע ווערן נאָך ביז דעם 25[5 אַנגענומען אין ציוניסטישן ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29 אין די אַמט-שעה'ן.

ווייטערדיגע אויסבעסערונג פון דער מלוכה-לאָטעריע

אין צוזאַמענהאַנג מיט די ענדערונגען, וועלכע עס זענען געוואָרן איינגעטראָגן אין דעם פּלאַן פון דער 27-טער מלוכה-לאָטעריע (הויפּט-געווינס — 2.000.000 זל., 1240 צוזאַמען-געווינסן א. א. וו.) ווערט מיטגעטיילט, אַז פּראָספּעקטן פון דער 27-טער לאָטעריע זענען צו בעקומען אומזיסט אין דער גליקלעכער קאָלעקטור אין לאָדז פון ס. יאַטקאַ (פּיעטריקאָווער 22 און 66), דאָרט זענען שוין צו בעקומען לאָסן צו דער קומענדיגער 1-טער קלאַס.

קרייז-קאָנפערענץ פון די רעוויזיאָניסטען אין לאָדז

זונטאָג, דעם 23 אַפּריל, 12 פריה קומט פאָר אין לאָדז די פייערליכע ערעפענונג פון דער 4. קרייז-קאָנפערענץ פון די רעוויזיאָניסטען פון לאָדזער וואָיעוואָדזשטווע. מיט דער בעטייליגונג פון דעלעגאַטען פון אַלע סניפים פון ברית הצה"ר פון לאָדזער קרייז. מצד דער מזכירות העולמית פון ברית הצה"ר קומען צו דער קאָנפערענץ ד"ר י. שעכטמאַן און אהרן פּראָפּעס.

גרויסער פּראָטעסט-מיטינג געגען די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאַנד

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אָרדענט איין דעם קומענדיגען דאָנערשטאָג דעם 27 טען ה. ח. 8,30 אָוונט אין פילהאַרמאָניע-זאַל אַ גרויסען מיטינג געווידמעט די געשעהענישען אין דייטשלאַנד.

מיט רעדעס וועלען אַרויסטרעטען ד"ר מ. ברוידע, דעפ. ד"ר ראָזענבלאַט און ה' משה לימאַן א. א.

אַ דאַנק-בריף

אין נאָמען פון אַלע יודישע קראַנקע אין פּוילישען שפּיטאַל, (דרעוונאָווסקאַ 75), דאַנקען מיר די הערן ראַטמענער ר' ח. י. בערמאַן און א. רעכטמאַן פאַר'ן בעזאָרגען אונז מיט כשר עסן 4 מאָל אין טאָג, דעם גאַנצען פסח.

בעזונדער דאַנקען מיר די יונגעלייט פון „שיצורי ערב", סאַלנאַ 7 פאַר דעם פאַרטיילען דאָס עסען גאַנץ יום-טוב.

מיט אַכטונג:

מאיר יחיאל מצוקער
אברהם טאַבאַטשניק
יעקב סוכאַמסקי
דוד רעשקאַ.

יודיש טעאַטער פילהאַרמאָניע

היינט, פרייטאָג, און מאָרגען שבת 9 אָוונט און שבת בייטאָג 4 אַ זייגער ווערט געשפּילט די לעצטע 3 פאָרשטעלונגען פון די סובּ-רעטען גיזי היידען און ש. פייזאַמענט. ס'ווערט געגעבען די קאָמישע אָפּערעטקע „אַ מויד אַ מזיק" וועלכע איז געשפּילט געוואָרען ביז איצט מיט אַ גרויסען הערפאָלג.

לעצטע 5 געזעגנונגס פאָרשטעלונגען

פון טעאַטער „פאַרייניקטע אַקטיאָרן" אין „סקאַלאַ"

דער טעאַטער „פאַרייניקטע אַקטיאָרען" געזעגנט זיך מיט לאָדז. היינט פרייטאָג אָוונט ווערט געשפּילט ל. קאָברין'ס „דאָרפס-יונג".

מאָרגען, שבת, 4 נאָכמיטאָג — בעניפיס פון שלום אש'ס „מאָטקע גנב" מיט זיגמונט טורקאָוו אַלס „מאָטקע" און קלאַרא סעגאַלאָוויטש אַלס „מערי", אָוונט — „טאָג און נאַכט" פון ש. אנסקי.

דינסטאָג קומט פאָר אַ פייערליכער געזעגנונגס-אָוונט.

פון רעווי-טעאַטער באַגאַטעלאַ קילינסקיעגאָ 124

פון היינט פרייטאָג ווערט געגעבען די שלאַגער-פּרעמיערע א. נ. „איינע מיט אַ פליג" אויסגעפירט פון גאַנצען אַנסאַמבל.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג, ד. 21-טען אַפּריל 1933

11,40 טאָג-פּרעסע, 11,50 קאָמוניקאַטען, 11,57 צייט-סיגנאַל, 12,05 טאָג-פּראָגראַם, 12,10 גראַמאָפאָן, 1,20 קאָמוניקאַט, 3,10 עקספּאָרט-קאָמוניקאַט, 3,15 ווירטשאַפטס-קאָמוניקאַט, 3,25 לופט-פּליהעריי, 3,35 פאָרלעזונג, 3,50 גראַמאָפאָן, 4,20 פאָרלעזונג, 5,00 קאָנצערט, 5,30 גראַמאָפאָן, 6,00 פאָרלעזונג 7,05 פערשידענעס, 7,25 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, 7,30 ליטעראַרישע פערטעל-שעה, 7,45 ראַדיאָ-פּרעסע, 8,15 מוזיק-שמועסען סימפ. קאָנצערט, 10,40 ספּאָרט 10,55 קאָמוניקאַטען, 11 טאַנץ-מוזיק.

אויסלאַנד

7,05 ריגאַ, — סימפ. קאָנצערט, 7,05 העלסינגפאָרס — סימפ. קאָנצערט, 7,30 בודאַפּעשט — אָפּערע, 8,30 שטראַסבורג — אָפּערעטקע, 8,45 פּאַריז — „דאָן צעזאַר". 9 לאָנדאָן — קאָנצערט.

שבת, ד. 22-טען אַפּריל

11,40 פּרעסע איבערזיכט 11,50 קאָמוניקאַט, 1157 צייט-סיגנאַל, 12,10 גראַמאָפאָן, 1,20 קאָמוניקאַט, 3,10 קאָמוניקאַטען, 3,40 אוידיציע פאַר קינדער, 4,05 גראַמאָפאָן, 4,20 רעפעראַט, 4,40 רעפעראַט, 5 אוידיציע פאַר קראַנקע, 5,30 גראַמאָפאָן, 5,40 אַקטועלער רעפעראַט, 6 פאָרלעזונג פאַר מאַטוזשיסטען, 6,20 ידיעות, 6,25 לייכטע טאַנץ-מוזיק, 7 פערשידענעס, 7'20 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, 7,30 אוידיציע, 7.45 ראַדיאָ-פּרעסע, 8 קאָנצערט, ספּאָרט, 10,05 שאָפּען-קאָנצערט, 10,40 פעליעטאָן, 10,55 קאָמוניקאַטען. 11 קאָנצערט פון גראַמאָפאָן-פּליטען.

אויסלאַנד

7,00 לייפּציג — קאָנצערט פון וואַגנערס שאַפונגען, 8,00 וויען — קאָנצערט, 8,45 רוים — אָפּערעטקע, 9,00 לאָנדאָן — קאַמעראַל-קאָנצערט.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוועכע. אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2 און פון 5—9 אָוונט.
בעזונדער וואַרטע-צימער פאַר פרויען.

די היים בעגעגנט איהר קראַנקע זוהן

(ענדע פון פ־טער זייט).

אין אַ הייסען זומער-טאָג, שוין פאַר'נאַכט-צו, אין צייט פון היי-זאַמלען בין איך געקומען פון שטעטעל, די מאַמע האָט מיר געגעבען עסען און געזעסען, ווי דער שטייגער, געקוקט צו מיר — דאָס פנים בעלויכטען מיט פרייליגען טרויער.

פּלוצלונג לויפט שרהלע אַריין מיט אַ געוואַלד:

— אַ גוי ווערט דערטרונקען הינטער'ן מיהל!

איך האָב געוואָרפען דאָס עסען, אַרויס צום וואַסער הינטער דער מיהל, פויערים פון די לאָנקעס, אין איין געלויף, איילען צום וואַסער; טייכען מיט די פינגער און קיינעם פאַלט נישט איין צו געהן ראַטעווען דעם דערטרונקענעם.

איך זעה, ווי אויף איין אָרט, נעהנטער צו די וואַסער-רעדער, קומען בלעזלעך אַרויף צו דער אויבערפלאַך פון וואַסער. נישט וואַרטענדיג האָב איך אַראָפּגעוואָרפען די קליידער, אַריין אין טייך, אַוועקגעשווומען צום אָרט וואו בלעזלעך זענען אַרויפגעקומען; אויף אַ ווייל אַרונטער אונטער'ן וואַסער און אַרויסגעקומען צוריק מיט אַ יונג, אַ ריז, האַלב-טויט — דריי מאָל גרעסער פון מיר, ס'איז געלונגען איהם אַרויסצוברענגען פון דער טיף, וואו פויערים האָבן בעגעגנט און איהם צוגענומען פון מיר, אַרויסגעטראָגען צום גראָז, מען האָט דעם דערטרונקענעם געטרייסעלט אַרויסגעשאָקעלט פון איהם דאָס וואַסער. ער איז געקומען צום לעבען. די שמחה איז געווען גרויס.

מיטאַמאָל קומט אַ גרויסער פויער, אַ בלינדער אויף איין אויג, פאַלט אויף די קני פאַר דער מאַמען און קלאָגט:

— זיי מיר מוחל לייבטשיכע, איך האָב דיך היינט בעליידיגט. דו ביסט אַ הייליגע, לייבטשיכע ווייל גאָט האָט מיך תיכף בעשטראָפט, זיי מיר מוחל, זיי מיר מוחל... — האָט ער, שטעהענדיג אויף די קני, געקושט דער מאַמעס העָנד.

די מאַמע האָט געוויינט פאַר פרייד:

— איך בין דיר מוחל, מוחל, שטעה אויף פון דער ערד.

אַז דער דערטרונקענער איז געקומען צום לעבען האָט ער אויך מיט אַלע כוחות געצויגען די הענד צו דער מאַמען און געבעטען זי זאָל איהם מוחל זיין.

דער פויער האָט דערצעהלט פאַר „דער וועלט" ווי ער האָט דעם מילנער'ס ווייב איינדערפריה בעליידיגט: בשעת ער האָט געבעטען דעם שליסעל צום פערשלאָסענעם בריק (וואו דער בעל-גוף פון מיהל האָט איבערגעלאָזט ביים מילנער אין שטוב, ווייל דער בעל-גוף געהמט צוואַנציג קאָפּיקעס פאַר אַ יערער פור היי, וואָס מען פיהרט אַריבער איבער דער בריק, — ווען ער האָט געבעטען ביים מילנערס ווייב, זי זאָל איהם געבען דעם שליסעל, און זי האָט עס נישט געטון — האָט ער זי געוואָלט שלאָגען... געוואָרפען מיט מיאוסע ווערטער... דעריבער האָט עס איהם גאָט בעשטראָפט.

מיך האָט ער גענומען אויף די הענט, געקושט און בעגאָסען מיט טרעהרען:

— מיין בן-יחיד האָסטו געראַטעוועט. דו, אַזאַ קליינער, אַזאַ שטשופּעלע, האָסט איהם, דעם גרויסען אַרויסגעראַטעוועט, אייביג וועל איך עס דיר געדענקען.

האָב איך דערפאַהרען, אַז אויך אין דער אייגענער היים בין איך אַ דער-וואַקסענער. האָב איך דערשפּירט די כוחות, וואָס האָבן מיר אַזוי אויסגעפּעלט אויף דער פּעמד.

3

אין יענע טעג, ווען איך בין מיט'ן רעיון אַוועק צוריק. געוואָלט צונויפנעהמען מיינע פינף יאָהר אויף דער פּעמד; טעג-עסען, התמדה, סדרים, גמרא פוסקים, מדרש, אַזויפיל אַנדערע רבנישע ספרים, — אַז איך האָב דאָס אַלץ געוואָלט צונויפנעהמען און איינפּאַסען עס אַרום ליפּעס מיהל — האָב איך פאַר דעם קיין אָרט נישט געפונען. האָב איך בחוש געזען, ווי די גאַנצע תורה וואָס איך האָב אָנגעזאַמעלט אין די ד' אמות פון בית-מדרש — זי פּאַסט נישט צו מיין געבוירן-אָרט.

דערפאַר, זיצענדיג ביים סטאַוו אונטער אַן אַלטער ווערבע, בשעת איך האָב אַריינגעקוקט אין מיינע יונגע כתבים, מיט אַ ציטערדיגער שטים פאַרגלייכענט פאַר די אַנטקעגענדיגע בוימער מיינע שירים: מיינע בעקענישען; מיינע אומקלאָרע זוכענישען — האָב איך געפיהלט ווי דער גאַנצער אַרום פערנעהמט מיך; דער גאַנצער אַרום בייגט אַנ'אויער צו מיר.

אין אַט אַזאַ צייט, ביי אַט אַזאַ געמיט, האָט מיך אָפּט בעהערשט די היים, די שטאָט ווילנע איז ווי אין אַ ווייטען נעפּעל פערשוואונדען געוואָרען. ווען בעהערשט פון אַזאַ געמיט, האָב איך קיין אייגענע פון די פריהערדיגע שטעט-און-שטעטלעך, וואו איך בין געזעסען על התורה ועל העבודה, מעהר נישט אַרויסגעזעהען, געווענטע רגע'ס פון מיינע קינדער-יאָהרען זענען צו מיר ווידער געקומען.

דער זומער האָט צו מיר גערעדט:

— די היים האָט דיך דיין לעבען מציל געווען; וואוהין דען ווילסטו ווייטער ווענדען דיינע טריט?

מעלדונגען

פון דער ציוניסטיש - רעוויזיאָניסטישער אַרבייטער - פּאַרטיי „גוש - העבודה".

דאָנערשטאָג, דעם 20. ד. ח. איז אַרויסגעפאָהרען פון אונזער יוגענד-פערבאַנד, הסתדרות - שומרים „תל-חי" 28 חברים-ות אין איהר ערשטען הכשרה קבוץ „לחרות" קיין אויאַזד (בזשעזשינער פּאָוויאַט) אין דער הנהגה פון קבוץ זענען אַריין די ח"ח: א. גאָלדבערג (ראש-קבוץ), י. גלייבערג (סגן ראש-קבוץ), ר. ליפּענהאָלץ (מזכיר), ה. פינקעלבערג (גזבר).

גלייכצייטיג מעלדען מיר, דאָס אונזער פּאַרטיי-לאָקאַל איז געוועקסעלט געוואָרען פון גדאַנסקאַ 57 אויף פּאָלעשנאַ 4.

2160

„אַגודת ציון", ציוניסטישע אָפּטיילונג אויף אַלטשטאָט, פּלאַץ קאָשטשעלני 4.

מאָרגען מוצאי שבת, 22[4, 8 אָוונד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ פאָרלעזונג אד"ט: „פאַרוואָס פאָדערן מיר אַ פרייע עליה"?, רעפערענט: ה' צבי רינגאַרט.

2084

יוד. סאָצ. אַרב. פּאַרטיי „פּועלי-ציון" (פער. מיט צ. ס. פ.) לאָדז, פּיעטריקאָווער 83.

היינט, פרייטאָג, דעם 21. ה. ח. 8.30 אָוונד קומט פאָר אַ מאַסנבקע ווענען 1-טען מאַי. אַלע חברים ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען.

שבת, דעם 22. אַפּריל, 4 נ.מ. קומט פאָר אין לאָקאַל, פּיעטריקאָווער 83 אַ רעפעראַט פון ח' ד"ר א. טאַרטאַקאָווער אד"ט: „דער 18. ציוניסטען-קאָנגרעס.

החלוץ — וואָלטשאַנסקאַ 52 — זונטאָג דעם 23. ה. ח. 9 אָוונד אַ גרויסע מאַסובקע ווענען 1-טען מאַי. אַלע חברים מוזען קומען

אַכטונג שערער-אַרבייטער

זונטאָג דעם 23 ה.ח. 10 פריה קומט פאַר אין לאָקאַל אַנראַדאָווא 9 אַ גרויסע פערזאַמלונג פאַר מיטגלידער און נישטמיטגלידער.

טאָג-אָרדנונג לוין-טאַריף און אַנדערע וויכטיגע פראַגען.

2074 די קאָמיסיע

יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פּוילען אָפּטיילונג אין לאָדז וואָלטשאַנסקאַ 35

היינט פרייטאָג 9 אָוונד „לאַנדקענטניש מאָמענטען אין דער העבּרעאישער ליטעראַטור" 2-טער טייל פון רעפעראַט „גאַליציען" ד"ר ירמיהו פרענקעל.

זונטאָג דעם 23-טען ה.ח. 6 אָוונד קומט פאַר אין אייגענעם לאָקאַל אַ חברישער טיי-אָוונד.

שבת דעם 29-טען ה.ח. 9 אָוונד קומט פאַר אין אייגענעם לאָקאַל אַ חברישער קשוב-אָוונד מיט אַ זעהר אינהאַלטסרייכען אַרטיסטישען פּראָגראַם און פערשידענע אַטראַקציעס.

איינגאַנג נאָר פאַר מיטגלידער.

די ביבליאָטעק פון דער געזעלשאַפט גיט אַרויס ביכער צום לייענען יעדען מאָנטאָג און מיטוואָך פון 9—8 אָוונד.

ס'ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען אויפן עלעמענטאַרען קורס פאַר יודיש און יודישער ליטעראַטור ווי אויך אויפן עספּעראַנטאָ-קורס 2071

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
Casino
היינט אַ פילם וואָס האָט אויפגערודערט די מיינונג פון דער וועלט!
גיגאַנטיש, מאָנומענטאַלער קלאַנג-קונסטווערק
פון קעניג פון די רעזשיסערן, שעפער פון פילם „די צעהן געבאָט" סעסיל דע מיל
(w cieniu krzyża)
הורבן פון רוים
Claudette Colbert, Elissa Landi, Fr. March :אין די הויפּטראָלן
10.000 סטאַטיסטען, 12.000 אַרבייטער, 5 מיליאָן דאָלאַר האָט אָפּגעקאָסט די פּראָדוקציע פון דעם פילם! הונדערט ליבען! די הערשאַפט פון בלוטיגען נעראָן! רוים אין פלאַמען און אויסגעלאַסענקייט! מענשען אין נעגעל פון ווילדע חיות!
אַכטונג, פּראָפ. פעראיינען! אָנהויבענדיג פון היינט גיט אַרויס די קאַסע הנחה בילעטען פאַר מיטגלידער פון פּראָפּס. פעראיינען נאָכ'ן פאָרצייגען די לעגיטימאַציעס אויף די סעאַנסען 4 נאָכמ. און 10 אָוונד 80 גר., פון 6—8 1.09 זל. אויף אַלע פּלעצער. אָנהויב 4, 6, 8 און 10 אָוו., שבת און זונטאָג — 12 בייטאָג.

קלאנג-קינא-טעאטער
Grand-Kino
אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

היינט
א. פאלג. טעג
אונטער דיין שויץ
אין די הויפטראלעי: MARJA BOGDA, ADAM BRODZISZ, WŁ. WALTER, TEKLA TRAPSZO, BOG. SAMBORSKI
פאטספארטוט אונגילטיג
אויף די פריהמארגען-פארשטעלונגען זענען די פרייזען פערקלענערט.
פאטספארטוט אונגילטיג.

LUNA
אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג
שבת זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג
פאספארטוס אונגילטיג.

היינט און פאלגענדע טעג!
ANNA ONDRA
אין
(DZIEWCZĄTKO)
די פרעהליכסטע, פיקאנטסטע קאמעדיע פראד. LAMAC
„BABY"

היינט פרעמיערע!
ידיהרט — פער-כשופט-ענטציקט
JANET GAYNOR, CHARLES FARREL
אין פאנטאזיע-רייכע ארציפי"ם פון Fox
„בלויע ראפסאדיע"
רעזשי: Dawid Butler
אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע.
נעכסטער פראגראם: „MADAME BUTTERFLY"
אנהויב 4 א זייגער נאכמ.

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO"
זשעלאנא 2/4.

די לעצטע 3 טעג!
גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!
1) # מייז פריינד קעניג
TOM MIX
פרעכטיגע סענסאצ. דראמע
אין דער הויפטראלע
אין דער קאנקורענץ פון Jack Cooper דאס וואונדער-קינד MIKI MIKI
2) # דאס יאהר 1914
אין די הויפטראלען:
JADWIGA SMOSARSKA i WITOLD CONTI
כארען: Chór Dana i Kubańskich Kozaków
די לעצטע 3 טעג!
פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער. — אויפ'ן ערשטען סעאנס 45 גר. און 54 גר. — אויף די איבריגע סעאנסען 54 גר., 85 גר. און 1.09 זל.

קלאנג-קינא-טעאטער
PAN
11 ליסטאפאדא 16.

היינט און פאלגענדע טעג!
דער בעסטער פוילישער פילם-פארס א. נ.
„10% פאר מיר"
היינט און פאלגענדע טעג!
אין די הויפטראלען: T. Mankiewiczówna, Kazimierz Krukowski
Janina Janecka, Władysław Walter, Tad. Wesołowski
נעכסטער פראגראם: „די ליבע אין דער מדבר" און „דאס געהיימניש פון דער טראמוואי-סטאציע"
אנהייב פון די סעאנסען טעגליך 4 א זייגער נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

רעווי-טעאטער
„BAGATELA"
(dawn. „JAR") Kilińskiego 124
יופאהר מיט טראמוואיען 4, 6, 10 און 17

היינט און פאלגענדע טעג!
פרעמיערע פון דער שלאגער-רעווי א.נ.
„JEDNA z MUCHĄ"
Wilczyńska, Pragerówna, Rawski, Szmigielski i in.
קינסטל. לייטער: Wł. Janecki ליטער. לייטער: Marek Marfog
ס'נעמען אנטייל: Prokopiakówna, Heinrich, Hryniewiczówna, Janecki, Negro, Leński,
אנהויב 8 און 10 אוו. שבת, זונטאג און יו"ט 5, 7.30 און 9.30 אוו. איינטריט אויף יעדען נומער. קלענסטע פרייזען פון די פלעצער. פון 54 גר. ביז 2.20

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)
דער זאל איז שטארק תעהייצט.
אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, זונטאג און יום-טוב 2 א זייגער בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג!
די בעסטע און פרעהליכסטע
פוילישע קאמעדיע א. נ.:
„ROMEO i JULCIA"
אין די הויפטראלען: Zula Pogorzelska, Adolf Dymsza, Antoni Fertner, K. Tom i St. Sielański
נעכסטער פראגראם: „שיוועל פון איפערזוכט" אין די הויפטראלען: Gary Cooper i T. Bankhead
פרייזען פון די פלעצער: 1-טער פלאץ — 1.09 זל., 2-טער פלאץ — 90 גר., 3-טער פלאץ — 50 גר., הנחה קופאנען צו 70 גר.

קלאנג-קינא
RAKIETA
שענקעוויטשא 40
טעל. 141-22

היינט און פאלגענדע טעג! מעכטיגער סופער פילם פון דער אמעריקאנער פראדוקציע, וואס גיט אן ענטפער אויף דער פראגע: „צי דארף א פרוי אפפערן איהר עהרע צו ראטעווען דעם כבוד פון איהר מאן?
„די פרוי פון מאנטע קארלא"
אין דער הויפטראלע: די רייצענדע און פערפיהרערישע LIL DAGOVER
נעכסטער פראגראם: „די שטים פון דער מדבר"
אנהייב פון די סעאנסען טעגליך 4 נאכמיטאג, שבת 12 א זייגער בייטאג, זונטאג און יום-טוב 2 בייטאג, אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 49 גר.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

ראקאלען

צו פערמיטען 1 פראנט-געוועלב מיט 1 צימער שרודמיעסקא 61. צו ערפאהרען ביי מ.ל. רעגענסבערג, נאוואמיעסקא 22

א שעהן מעבלירט צימער פאר 2 יונגעלייט עווענטועל פאר א פארפאלק פאלודניאווא 20, וו. 72. 2-טער הויף, לינקס איינגאנג. 2054

א שעהן רעמאנטירט פראנט-געוועלב מיט א שויפענסטער אין בעסטען פונקט פון גרינעם מארק, אהו אפטרעט-געלט צו פערמיטען, קוטנער, 6 שערפיען 33.

א שטוב מיט א קיך, עס קען גוט זיין אויף א געשעפט ווסכאדניא 50, לינקס, 1-טער איינגאנג, פארטער, וו. 20

איבערצוגעבען אויף מאנאטליך א שטוב מיט א קיך אדער 2 קליינע שטובען, אלעס מיט בעקוועמליכקייטען, אויפ'ן 1-טען שטאק, פראנט מיט א באלקאן, צו ערפאהרען אל. 1 מאי 54, וו. 3 פון 7–9 אוועבד, פרייטאג און זונטאג א גאנצען טאג. 2080

עס ווערט געזוכט 2 פריליינס צו שאפען פילסודסקיעגא 25 וו. 24.

א האנדעלס- אדער פאבריקס-לאקאל אין צענטרום שטאט נדאנסקא 40 מיט וואסער און בעקוועמליכקייטען איז פון זאפארט איבערצוגעבען ביים ווירט אויפ'ן ארט. 2098

א האנדעלס אדער פאבריקס-לאקאל אין צענטרום שטאט איז פון זאפארט איבערצוגעבען, ביליג דירה-געלד. אלט-שטאט 10, רעכטס, ביים ווירט זייטמאן, לוטאמירסקא 34 2098

2 צימער און קוך מיט קארידאר, רעמאנטירט, בעלד איבערצוגעבען, ערשטער שטאק, ביליג דירה-געלד ביי ה' דרעסלער, קאמיענא 5 קווער אפיצינע וו. 34. 2090

אפצוגעבען א צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג פאר 2 יונגעלייט. פילסודסקיעגא 56, פראנט ערשטער שטאק, וואוינ. 5. 2087

אנ'ארט צו שלאפען פאר א יונגערמאן אין א בעזונדער צימער, פראנט ערשטער שטאק. צו ערפאהרען ווסכאדניא גאס 56 וו. 6. 2176

פאבריקס-לאקאלען, ווי אויך א בעזונדערע נעבענצימער צו פערמיטען. דרעוונאווסקא 77, קאשוב, טעלעפאן 212-47.

צוליב אפרייזען קיין ארץ-ישראל איז אוועקצוגעבען א וואוינונג פון 2 צימער מיט א קוך, פארטער, מיט מעבעל אדער אהן מעבעל ביי וו. בארנשטיין, קילינסקיעגא 46, וו. 18. 2086

Okna wystawowe na wodę sodową szukam. Dzielnica obojętna. Oferty sub „S. K." do adm. 23019

פרייע פאסטענס

א קוואליפיצירטע שפעזירקע, שטענדיגע ארבייט צו העפטשקעס אין נויטיג. אפערטען אפצוגעבען אין אדמינ. פאר „זאפארט". 2043

עס ווערען געזוכט גוטע פאכלייט מיט זאקען-מאשינען, פיעטריקאווער 58, וו. 39, פון 1–3 נאכמ. 2048

לערן-מעדלעך צו ארבייטען שאכטלען ווערען פון זאפארט געברויכט, און אויך אזעלכע, וואס קענען שוין ארבייטען. פאלודניאווא 20 אין שאכטעל-פאבריק. 2088

עס ווערט געברויכט א שוסטער אדער א שטעפער-יונגעל. ארבייט געווי. כערט, קאנסטאנטינער 50, וו. 6. 2001

ס'ווערען געזוכט מיידלעך צו האנד-בינדעס. צו ערפאהרען וואלבארסקא 31, ביי הערשקאוויטש.

עס ווערען געזוכט קוואליפיצירטע נייטארינס צו עקספארט-העמדער, ספארטאווע מעלדען זיך לאגעווניצקא 7, וו. 9. 1987

נויטיג נייערינס צו וועטעגע קאלדרעס נאוואמיעסקא 28 ביי ליבערמאן. 2064

ס'ווערען געברויכט וועש נייהערינס צו עקספארט אויף ארויסצונעמען ארבייט ביי ח. לעווקאוויטש, פאמארסקא 53 פריוט 3-טען שטאק. 2067

פערשידענעס

ס'ווערט געזוכט א שדכן, וואס פערקעהרט אין בעסערע הייזער. די אדרעס איז צו ערפאהרען אין אדמינ. 2046

Zaginiony został kwit kaucyjny z Elektrowni Łódzkiej na imię A. Kalisz, Piotrkowska 18. 2042

Zagubiony został kwit kaucyjny z Elektrowni Łódzkiej na zł. 15. z dnia 13/X na imię Poli Gdańskiej, Nowomiejska 8. 2049

ס'זענען פערלוירען געווארען 4 בלאנקא-וועקסלען: 1) בלאנקא-וועקסעל אויסשטעלער ה. מרובקא, צאהלבאר 30/5 אויף 216 זל. 2) בלאנקא-וועקסעל אויסשטעלער מ. גליטמאן, אירדרע י. גליטמאן, צאהלבאר 25/5 1933 אויף 100 זל. 3) בלאנקא-וועקסעל. אירדרע האלצשטיין, זשירא פאפינסקי אויף 91 זל. צאהלבאר 30/5 33. 4) א בלאנקא-וועקסעל, אויסשטעלער ז. קרוין. צאהלבאר 15/6 1933 אויף 100 זל. די וועקסלען ווערען ערקלערט פאר אונגילטיג אפצוגעבען צו בלאוואט, קילינסקיעגא 36/38, נעגען בעלוינונג 2085

א קירזשנער-מאשין „סוקסאס" אין גוטען צושטאנד פריינווירדיג צו פערקויפען. אפערטען אין אדמיניסטר. אונטער „קירזשנער-מאשין". 2061

א ביליגער פערקויף פון פערשידענע מאלער-שאבלאנען מיט שקיצען און שפריצמאשינען. איך נעהם אויך אן פערשידענע מאלער-ארבייט צו ביליגע פרייזען. פיעהלער, לארז, פולנאצנע 9. 2076

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.